

The relation between sense of place and landscape in National Park Drentsche Aa

MSc thesis Cultural Geography

Duco Spakman

Name	Duco Spakman, BEd.
Date	30-06-2020
Student number	S3857344
Email	d.spakman.1@student.rug.nl
Name supervisor	Ir. B.M. Boumans, MSc

Photo 1 (Van den Bergh, 2019)

i. Preface

This thesis is the finalization of my *cultural geography* master. During my studies, I found myself particularly interested in themes around sense of place, authenticity, heritage and landscapes. It fascinated me how different people create different bonds with the same localities, and how attachment to place in turn influences place. My aim for this thesis was very much related to those concepts; I wanted to research how to make places better and, more specifically, what processes make people identify with place. In short, I was more interested in place experiences than physical places themselves. In cultural geography, place is so more than *just* space – and this was exactly what made me infatuated with the discipline. I hope this thesis shows its reader new insights regarding the aforementioned concepts and themes. Additionally, I hope it tells the story of the importance of multi-layered landscapes and the beauty of the National Park Drentsche Aa. During my master courses, I have learned a great deal about how place as a concept matters, both in- and outside geographic context. It is my ambition to forward some of that knowledge through this thesis, and share it with its readers.

I would like to thank my supervisor ir. Bernadette Boumans for her intensive support, to-the-point feedback and all the fruitful brainstorm sessions. I am also grateful for my fellow *cultural geography* students, both for their academic insights and their moral support during the second semester. Furthermore, I would like to thank my friends and family, especially Sean and Emiel for assisting me during the data gathering process; without you, I could not have done it. And finally, I owe my sincere gratitude to my girlfriend Dewi. Not only have you been my rock, but you have also shown me the wonders of the National Park Drentsche Aa and by doing so inspired me to be a better geographer. Thank you.

ii. Abstract

This thesis explores the relationship between sense of place and landscape in the National Park Drentsche Aa, using a mixed methods approach. Results of the research show that landscape experience, among other things, is a significant factor in the formation and deepening of sense of place in rural villages, and should be considered a holistic concept, rather than an accumulation of various individual elements. In the National Park, landscape identity and place attachment are intertwined and deemed essential to communities living in rural villages. The paper argues that participation of local communities in the maintenance of the National Park is able to deepen sense of place even further, as long as clear communication between stakeholders regarding landscape management, cultural heritage, and long-term vision can be guaranteed.

Key words: sense of place, place identity, sense of landscape, landscape management, nature values, heritage, rural villages.

Table of contents

i. Preface	2
ii. Abstract	3
1. Introduction.....	7
1.1 Context and relevance.....	7
1.2 Research question and sub questions.....	8
2. Study area.....	9
2.1 National Park Drentsche Aa: context.....	9
2.2 Landscape summary	10
2.2.1 Mid-Late Pleistocene key processes: glacial periods.....	11
2.2.2 Holocene key processes	12
3. Theoretical framework	17
3.1 Place and sense of place.....	17
3.2 Landscape and sense of landscape	20
3.3 Nature, culture and heritage.....	22
3.4 Conceptual model.....	23
4. Methodology	24
4.1 Justification of chosen methods.....	24
4.2 Selected landscape characteristics	25
4.3 Selected villages	25
4.4 Quantitative methods.....	30
4.5 Qualitative methods.....	32
4.5.1 Semi-structured interviews	32
4.5.2 Practicalities of the interviews	32
4.6 Ethical considerations, positionality and privacy	32
4.7 Limitations of chosen methods.....	33

5. Analysis	34
5.1 Descriptive statistics	34
5.1.1 Personal characteristics	34
5.1.2 Three components of sense of place	36
5.1.3 SOL components	37
5.1.4 SOP vs SOL	38
5.2 Test results	38
5.2.1 Differences between villages	38
5.2.2 Influence of SOL on SOP	39
5.2.3 Influence of management on SOP	41
5.3 Explanatory qualitative analysis	42
5.3.1 Sense of place and sense of landscape	42
5.3.2 Management and maintenance of the National Park Drentsche Aa	43
5.3.3 Differences between rural villages and more urban settings	44
6. Discussion and conclusion	44
6.1 Answering research questions and academic context	44
6.2 Conclusions	47
6.3 New insights in SOP discussion	48
6.4 Reflection	48
References	49
7. Appendices	53
7.1 Survey	54
7.2 Descriptive statistics	59
7.3 Village regression tables	60
7.4 Sense of landscape regression tables	62
7.5 Landscape management regression tables	64

7.6	Boxplots	66
7.7	Normality Q-Q plots	67
7.8	Population distributions rural villages	69
7.9	Interviewguide.....	70
7.10	Codes	72
7.11	Transcribed interviews.....	85
7.12	Variables of the analysis	104

1. Introduction

The first chapter of this thesis serves as an introduction of the study, stating its context and relevance and formulating its research questions. The second chapter examines the study area, by creating a landscape biography. Chapter three examines relevant theories and narratives regarding sense of place, landscape, rural villages and heritage. In the fourth chapter, the methodology of this research is further justified. The fifth chapter is an in depth-analysis, using both quantitative- and qualitative methods to answer the research question. The sixth and final chapter focusses on discussing these results, placing the results in academic context and drawing final conclusions.

1.1 Context and relevance

This paper aims to explore and explain the relation between landscape and the three components of sense of place: place attachment, place identity, and place dependence (Jorgensen & Stedman, 2001).

The National Park Drentsche Aa in the province of Drenthe was used as a case study for this research. The area was declared a national park for its unique landscape specifics in 2002, and is managed by several institutions, State Forestry being the most important (Nationaal Park Drentsche Aa, 2019). Since its status of a national park has been appointed, there has been a highly specific vision on what the park should look like. It is, however, not well known to what extent this vision matches the preferences of the local inhabitants near the park, although there have been created various consultative bodies (Nationaal Park Drentsche Aa, 2019). One could consider that when management organizations have different priorities for the landscape than the locals, conflicts could arise (Worden, 2007).

This research aims to be socially relevant by illustrating the relation between the national park and the local population, and researching their sense of place and landscape preferences. Qualitative measures explored the processes *behind* these bonds and relations, and to what extent sense of place is influenced by the national park. Furthermore, understanding residents' attachment to place and landscape will perhaps lead to different priorities for management of the national park, with broader support (Walker & Ryan, 2008).

The academic relevance of this study adds to this, and is twofold.

First, there is no data on how *specific* parts of the landscape relate to sense of place. Existing literature mostly focusses on either sense of place as a whole (Paasi, 1996) or landscape meanings as a whole (Lowenthal, 2006). The ambition of this research is to go into more detail on what parts of sense of place and landscape actually matter to the local population in the chosen study area. To add on this, little research exists on the relationship between sense of place and willingness to contribute to rural landscape management (Soini, et al., 2012).

Secondly, very little specific data on how sense of place relates to national park management is available. There is literature available on the relationships between stakeholders and managers, and how this (lack of) cooperation influences sense of place (Worden, 2007). This research aims to extend these narratives to national parks and their management.

The ambition of this research is to go into more detail on what parts of sense of place and landscape actually matter to the local population in the chosen study area, and how national park policy plays a role in these feelings and associations. Very little specific data on how sense of place relates to national park management exist. There is literature available on the relationships between stakeholders and managers, and how this (lack of) cooperation influences sense of place (Worden, 2007). This research aims to extend these current narratives to national parks and their management, with an emphasis on landscape characteristics. The thesis explores the Drentsche

Aa national park on several levels. It explores what landscape characteristics are deemed important by the local population, how landscape relates to their sense of place, and to what extent landscape preferences match the priorities of policy makers. It will also add on existing literature on conflict in landscape management and how these relate to the specific aspects of sense of place.

1.2 Research question and sub questions

The key concepts of this research will be explored using a main research question and three sub-questions supporting it. In this section, these questions – and the methods of answering the questions – will be explained.

Main research question:

To what extent is there a relation between landscape experiences and sense of place of local within the National Park Drentsche Aa?

The main research question analyzes to what extent a relationship between sense of place and landscape experience exists in the National Park Drentsche Aa, based on the assumption that there is at least *some* connection between both concepts. This relationship will be examined through a literature overview, measured through quantitative methods and will be further explored using qualitative methods. The thesis not only researched the existence of the relationship, but also the processes that play into this connection.

Sub-question 1:

What are the characteristics of 'the' Drentsche Aa landscape and its management?

The first step of examining the objectives of the case study, is to create a specific and structured overview of the study area. The National Park Drentsche Aa is a unique area, protected for its diverse landscape and elaborate geological past (Elerie & Spek, 2010). In the park, the present day landscape still reflects the small-scale patterning of the medieval past. Furthermore, it is the only Dutch National Park where people actively live, work and leisure, rather than being 'just' an area protected for its nature values. To understand its landscape characteristics, it is crucial to have an overview of how the area came to existence. Because of this, a landscape biography was created with attention to detail for the park's geological development through multiple glacial periods (Jongmans, et al., 2015). To add to this, an examination will be made of the different institutions involved in the management and preservation of the national park. Most of focus will be on the nature values and cultural heritage within the park – the towns and villages within the national park will be added on to a lesser extent¹.

Sub-question 2:

What elements of the Drentsche Aa-landscape relate to the sense of place of the local population?

To answer the main research question, it is vital to have an understanding of how the local population perceives and experiences the park and its diverse characteristics. The National Park Drentsche Aa has many different landscape aspects, both natural and cultural and stemming from different historical contexts. In this research, these values will be connected to the three aspects of sense of place (Jorgensen & Stedman, 2001). Doing so will grant this research more insight into what parts of the landscape – both nature and culture orientated - are deemed most valuable to local population, and how the population experiences place and landscape in general. Surveys and semi-structured interviews were used to answer this question.

¹ Which is not to say the villages are not a part of the National Park's heritage values; this thesis argues the holistic nature of the National Park, rather than specific aspects.

Sub-question 3:

What processes influence the sense of place of the local population within the region?

Aside from just knowing what parts of the landscape influence sense of place, it is also imperative to have a better understanding of *why* these landscape characteristics are so valuable to the local population. This sub-question reads into the processes behind sense of place, and tries to find explanations for the relation between specific landscape aspects (Jongmans, et al., 2015) and specific parts of sense of place (Jorgensen & Stedman, 2001). This sub-question will connect vital landscape characteristics to the process of place experience, by doing semi-structured interviews (Punch, 2014).

2. Study area

This chapter examines the National Park Drentsche Aa as a study area. First, an overall description of the park will be provided. Secondly, a landscape biography was created to identify specific landscape characteristics most vital to the area.

2.1 National Park Drentsche Aa: context

The study area of this research consists of the National Park Drentsche Aa, a protected national park in the province of Drenthe since 2002. The area is quite unique in the sense that it is one of the few 'natural' brook landscapes left in Western-Europe (Elerie & Spek, 2010). It is – among other things- characterized by its geological past: the soil of the area mostly consists of cover sand that was deposited by wind in the Weichselian stage, when the Netherlands predominantly consisted of a polar desert (Jongmans, et al., 2015). In the context of the themes of this research, the Drentsche Aa area is interesting both for its nature heritage (e.g. cover sands, boulder clay and stream valleys) and its cultural heritage (e.g. Hunebedden and heath fields). Moreover, the present day landscape of the National Park still reflects the small-scale patterning its medieval past. Additionally, it is the only Dutch National Park where people actively live, work and leisure, rather than being 'just' an area protected for its nature values. This present day functionality, in combination with its heritage values, is what makes the park truly special. The park's nature heritage is visualized by its diverse landscape. The area consists of meandering brooks, moraines from the ice age, *strubben* oak forests, sand plains, and a limited amount of heath fields. The nature values and landscape aspects are closely linked to its cultural heritage. Within the area, the lengthy cultural history is also very much visible: ancient dolmens, burial mounds, cart tracks, Esdorpen and Saxon farms are all recognizable elements in the park. In the Drentsche Aa-area, nature heritage and cultural heritage are very much intertwined within in the landscape, comparable to '*Siamese twins*' (Lowenthal, 2006, p. 85). A striking example of this are the ancient burial mounds made *on top* of a sand moraine, with old cart tracks passing close by and burial mounds as orientation points: in the Drentsche Aa-area, nature heritage and cultural heritage are noticeable entangled, creating an interesting palimpsest.

Because of this entanglement of nature and culture, the area is an interesting location to dive into the relation between landscape and sense of place. Both these concepts are embedded with cultural meaning, historical value and physical features (Antrop, 2003). The National Park Drentsche Aa lends itself very well to research the relation between the different components of sense of place, the multiple spatial layers (Isachenko, 2009), and entangled natural and cultural heritage. It is an area where different geographic dimensions interact and sometimes conflict with each other. The physical, cultural, historical and political components are all present in this unique area and the way it is being managed (Elerie, 2010). Of course, this entanglement of nature- and cultural values can also be a cause for conflicting senses of place when not being managed sufficiently, which has been a challenge for the National Park in the past (Elerie & Spek, 2010; Elerie, 2010). This thesis explores the entanglement of nature-

and cultural heritage values, their influence on sense of place and how good governance can potentially manage these processes.

2.2 Landscape summary

This landscape summary will serve as an overview of key era's in the soil formation and landscape origin of the national park. Most visible landscape characteristics of the park find their origin in the Pleistocene and Holocene, and therefore these time periods will be the focus of this biography. In the Pleistocene, most changes relevant to the landscape were due to glacial- and periglacial geographic processes. In the (late) Holocene, humanity is a predominant force in landscape formation (Geologie van Nederland, sd).

Map 1 Ice age map of Europe, red: maximum limit of Weichselian ice age, yellow Saalian-ice age at maximum (Drenthe stage), blue Elsterian-ice age maximum glaciation (Fischer, 2006).

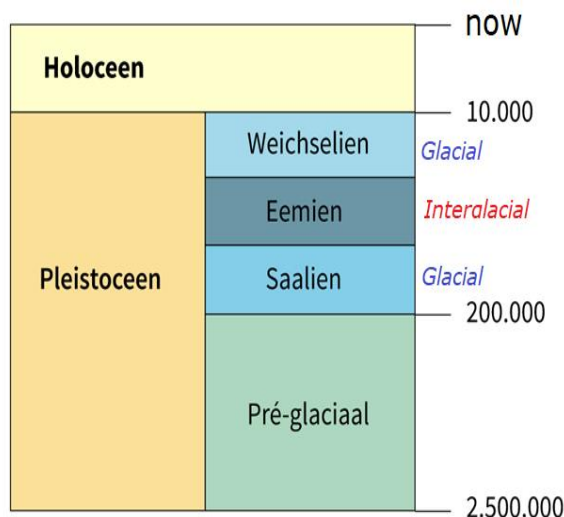

Table 1 the quaternary period consists of the Pleistocene and the Holocene (Anon., sd)

Name of stage	Saalian	Weichselian
Time period	238.000-126.000 B.C.	116.000-10.500 B.C.
(inter)glacial	Glacial period	Glacial period
Pre-dominant landscape	Northern half of the Netherlands is covered by glaciers	Periglacial polar desert
Notable soil-sediments	More remains: Boulder clay and glacial erratic's.	More remains: Cover sand and drift sand, later formation of podzol soils.

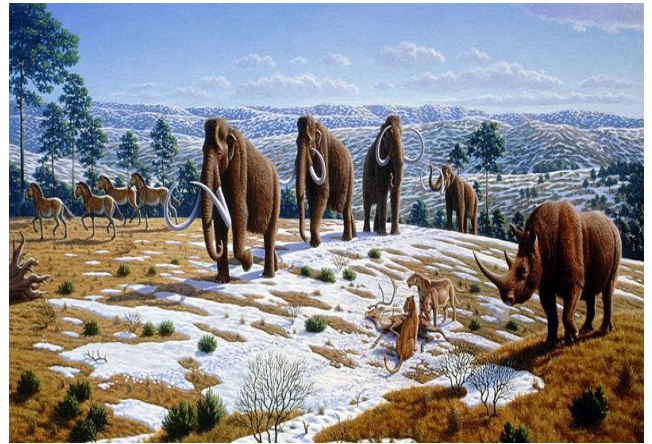
Table 2 The ice ages of the Pleistocene that proved to be most relevant for the area (Own Work).

2.2.1 Mid-Late Pleistocene key processes: glacial periods

In this section, the glacial periods with a major influence on the current landscape will be summarized. Of all the Pleistocene stages, the Saalian and Weichselian stage had the largest impact on the current situation. The other stages (e.g. the Elsterian and Eemian) had minor effects on the current landscape, and were therefore not included.

A. Saalian glacial period: covered in ice. (238.000-126.000 YA)

The Saalian glacial period in was in the Netherlands characterized by its increased cold climate, resulting in glaciers as far as the line Haarlem-Utrecht-Nijmegen, covering half of the country (Geologie van Nederland, sd). In this glacial, boulder clay was deposited, resulting in a difference in soil between the northern- and southern parts of the Netherlands (Strahler, 2013). Especially boulder clay has been influential on the landscape, as it limits water penetrating the soil. As a result, soils with an abundance of boulder clay in the upper layers are often locations where peat is able to form (Geologie van Nederland, sd). Aside from boulder clay, the glaciers from this ice age were also responsible for depositing the erratic's that would later (i.e. Holocene periods) be used for dolmens and Hunebedden within the national park (De Hondsrug Unesco Gloval Geopark, sd).

*Figure 1
The mid- to late Pleistocene was characterized by its glacial periods alternating with brief interglacial periods. During this era, mankind had started to roam Europe (Geologie van Nederland, sd).*

B. Weichselian glacial period: bordering the ice (*periglacial landscape*) (116.000-10.500 YA.)

The Weichselian glacial period was the final era of the Pleistocene. At this time, no glaciers reached the Netherlands. Instead, the landscape consisted of dry tundra's and polar deserts (Geologie van Nederland, sd). The climate of Western Europe was largely influenced by the glaciers in Scandinavia, resulting in a periglacial landscape bordering the ice (Strahler, 2013).

At the start of the Weichselian period, vegetation was still common in the landscape. As time continued, the climate got colder and drier, resulting in a polar desert (De Hondsrug Unesco Gloval Geopark, sd). Due to a lack of vegetation, sandy sediments could disperse over the land, creating cover sand areas in the northern parts of the Netherlands. As the climate became warmer and wetter again, the Weichsel glacial came to an end. Vegetation started to increase, resulting in a limitation of the aeolian sand deposit (Geologie van Nederland, sd).

2.2.2 Holocene key processes

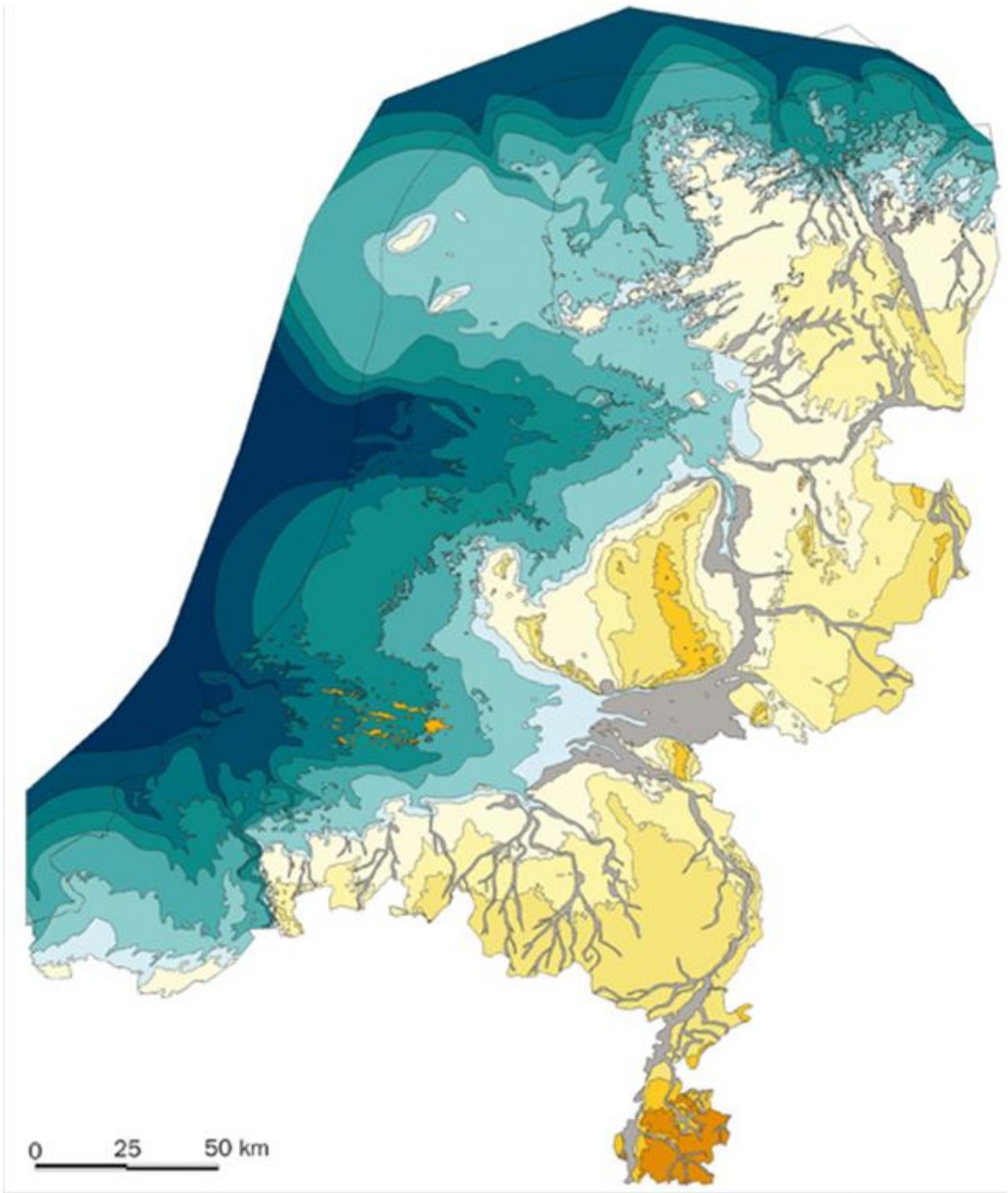

Photo 2 The Holocene era is characterized by a relatively hot and stable climate compared to the Pleistocene, resulting in increasing human settlement and landscape management, as can be seen on the photo of culture landscape above (Wolters, sd)

A. Previous to extended human influences

In the early Holocene (+/-10.000 B.C.) the climate was rapidly becoming warmer, with the melting of ice sheets and glaciers as a result. Before, Scandinavia was covered with ice and thus lowering due to the weight of its glaciers (Geologie van Nederland, sd). Now, with these glaciers melting, Scandinavia slowly started to rise and the Netherlands, as result of a giant geological seesaw, began to 'sink' – a process called isostatic glacial rebound (Custers, 2018). As the glaciers melted away and the Netherlands slightly sinking, the relative sea level started to increase swiftly (De Grote Bosatlas, 2009).

For Drenthe, this rise in sea levels combined with its soil containing boulder clay, lead to peat formation. In particularly hot and wet periods within the relatively stable Holocene, such as the *Atlanticum*-period 4.000 B.C., both fen (peat) and bog (peat) were fairly common in the area, being a result of the rising sea levels making it difficult for streams to discharge into the sea. The rising ground water combined with the cover-sand contributed to creeks and brooks within the region (Geheugen van Drenthe, sd).

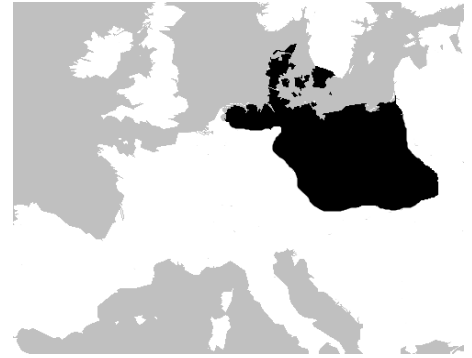
Reconstruction of the Pleistocene surface at the start of the Holocene (aprox. 9000 B.C.)

Map 2 (9000 BC) (TNO, 2007)

B. Under human influences

The Neolithic

For Drenthe, the Neolithium (4000-3000 B.C.) was the period in which characteristic cultural heritage was built: the *Hunebedden*. These grave tombs were built by a people belonging to the *Funnelbeaker culture*, an ancient culture in North-Central Europe, using erratics deposited in the Saline glacial period. In the Neolithium-age, the sea levels started to stabilize to approximately current levels, thus making semi-permanent settlement in the Northern part of the Netherlands possible (Geologie van Nederland, sd).

Map 3 Area of the Funnelbeaker culture (Xoil, 2016)

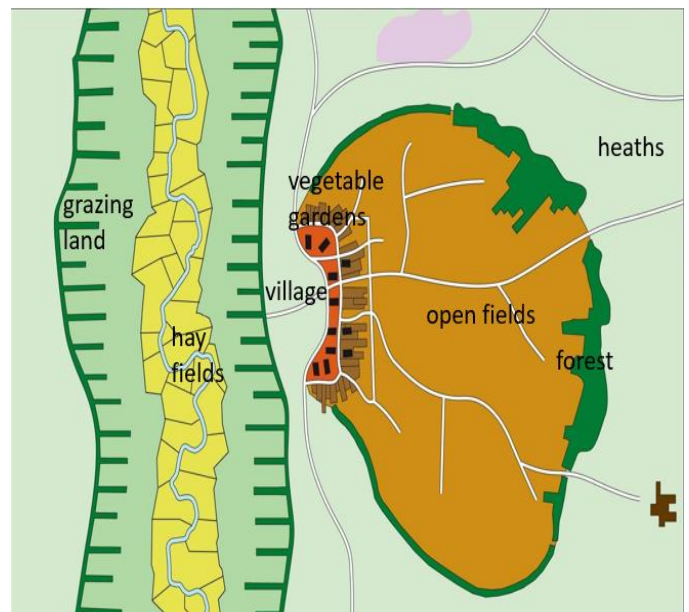
Aside from the Hunebedden, the Drentsche landscape also contains burial mounds. These mounds are from various periods, i.e. the stone age, bronze age and iron age (Wolters, sd). Some burial mounds were from the Neolithium, but it is possible that several were made after this period. They are still visible as small hills in the current landscape, and are protected as cultural heritage.

The Middle Ages

During the middle ages (500 – 1500 A.D.) cultivation in the region started to become more intensive and human influences started to increasingly leave marks on the landscape. As farmers started to settle within the area, cattle began to remove vegetation on a regular basis, resulting in an increase of drift sand (Koster, 2009). This process was further strengthened by the climate becoming drier, with an overall slightly decrease of vegetation as a result (Jongmans, et al., 2015).

Photo 3 Burial mound close to the Balloerveld (Wolters, sd)

Map 4 typical historic village of Drenthe with high fields (Spek, 2004)

In the middle ages, *essen* (also called 'high fields' in international context or 'akkers', 'enken' or 'eng' in Dutch area's outside of Drenthe) started to become essential parts of farmer civilization. As the population grew and became more centralized, the *essen* became the main agricultural strategy on the sandy soils of Drenthe. *Essen* were always located on slightly higher parts of the landscape, to limit the risk of flooding. Additionally, *essen* often became increasingly elevated through the years, as long-term fertilization elevated the soil, especially in the later middle ages (Jongmans, et al., 2015). In Drenthe, however, this effect was smaller than in other parts of the Netherlands.

Complementary to the *essen* were the *woeste gronden* (fields where sheep could graze) and the *brinken* (the edge of the village where wood used for timber could be found and shelter could be granted). Especially oaks were particularly popular, as they provided the optimal building materials for farmsteads.

The old *essen* and *brink* can still be seen in the current landscape, and *brinken* (nowadays recognizable as an open green) often serve as central point of modern villages in Drenthe (Musch & Sleen, 1995), as the villages grew around the *brink* over time.

During the late middle ages, the first Saxon farmhouses were built within the Drentsche Aa region. These characteristic farmhouses originated in the 16th century and were mostly made from oakwood and loam with roofs made from straw and heath (Van Olst, 2015). Key to these farmhouses were their wooden skeleton, build from the oak trees growing on the *brinken*, creating a sturdy foundation. The farms often consisted out of two parts. The front house was used as a living space, including a bedroom and kitchen. The backhouse was used as a working space or stable. Due to the wooden skeleton, a large attic could be used as a storage space. The Saxon farmhouses were fairly long buildings for the times, especially in the 17th century when hay compartments were added to the farms, making the buildings even longer. In this time period, and the century that followed, an increasing amount of the farms were partially rebuild using bricks, which was both a superior building material and a status symbol. Additionally, windows were made at the sides of the farms, instead of just the front, providing more light for both the front- and backhouse. These changes continued far into the 19th century, with bricks becoming the standard building material. Now, practically all farmhouses had a division wall between the front- and back house, with stone chimneys in the living area to minimalize smoke and other nuisance in daily life (Van Olst, 2015).

Around the 16th century, collecting sodden (*afplaggen*) became a common phenomenon within Drenthe. Collecting sodden is the practice in which the top layer with of the soil is removed, which can be done for different purposes (e.g. fertilization for the *essen* or as building materials for *plaggenhutten*). This top soil (or *plaggen*) was deposited in stables, slightly elevating the ground. These elevated stables, called a *potstal*, have become part of Drenthe's cultural heritage (Spek, 2004). Collecting sodden had a large influence on the soil and landscape of the area, reducing nutrients and vegetation on the heath fields. Partially because of this, the heath fields of Drenthe could be maintained for extended periods of time: any development of the heath into a more closed landscape was often being sabotaged by human influence, and the practice of *afplaggen* eventually lead to an increase of drift sands.

18th and 19th century

During this time period, and especially in the second half of the 19th century, the need for sodden started to decrease as other fertilizers and building materials became more common (Jongmans, et al., 2015). Furthermore, industrialization lead to an increase in nitrogen deposition, resulting in more vegetation on Drenthe's drift- and cover sands (Koster, 2009), becoming a national political problem in the 21st century. Partially because of this,

the heath fields started to decrease in size and the open sand landscapes started to close up. Furthermore, the *woeste gronden*, that used to be a vital part of the landscape, was cultivated into agricultural grounds. In this time period, heath and drift sand areas have decreased rapidly, also because of newly planted forests .

20th-21st century

In the 20th century, land consolidation made the parcels of Drenthe larger, more symmetric and thus more easily to manage with large-scale agricultural vehicles. In the second half of the 21st century, reevaluation of the cultural and natural landscape have started to influence legislation, with a large emphasis on the 'original' values of landscapes. Areas within Drenthe, such as the National Park Drentsche Aa this research focusses on, have become protected and thoroughly maintained (Koster, 2009).

While industrialization and modernization of agriculture have not stopped, nitrogen levels are being limited to secure the remaining heath- and sand landscapes. Drift sand areas and heath fields are actively being protected as a 'stable' landscape, neutralizing the process of natural landscape succession to forests (Jongmans, et al., 2015). The natural and cultural landscape is being preserved as far as possible: Hunebedden, burial mounds, brooks and streams, heath and drift sand areas are being maintained and revalued. Villages in Drenthe are using their cultural landscape heritage as ways to promote themselves both internally and externally, and are proud to call themselves a Brink- or Esdorp (De Hondsrug UNESCO Global Geopark, sd). Generally, cultural heritage and natural landscapes have become more intertwined both conceptually and practically, and are also being managed as such (Lowenthal, 2006). The last fifteen years, the National Park has made it a priority to highlight this heritage by visualizing several time layers in one coherent landscape, creating a palimpsest. A striking example of this is the redesign of the Strubben Kniphorstbosch, a former military site within the National Park that is renowned for its heritage values. Within this area, State Forestry has tried to maintain several elements of the cultural landscape by removing vegetation, and opening up the landscape. Although now the redesign of the Strubben Kniphorstbosch is being recognized as a positive development (Motivaction, 2019), initially there was quite some protest during the redesigning process (Elerie, 2010). Even today, there is still a minority that feels conflicted regarding the development of the landscape, and its changing features.

Photo 4 Sheep are grazing on a heath field to reduce the growing vegetation, thus keeping the open landscape intact (Staatsbosbeheer, sd)

3. Theoretical framework

This section explores relevant theories regarding sense of place, landscape, rural villages, and heritage. The aim of this chapter is not only to examine on a conceptual level, but also to connect existing literature to the current context of the National Park Drentsche Aa. A conceptual model was built to place the most vital narratives into context.

3.1 Place and sense of place

A. SENSE OF PLACE AS A CONCEPT

Sense of place (SOP) is a broad concept with various definitions. According to Paasi (1996, p. 209), SOP can be defined as '*...the personal relations with specific localities*'. Other authors may choose a more specific definition, such as '*...the socio-cultural meanings and emotional attachments held by an individual or group to a spatial setting*' (Glover, et al., 2008, pp. 387-388) or '*...the bonding that occurs between individuals and their meaningful environments*' (Scannell & Gifford, 2009, p. 1). This thesis prefers a more holistic definition of SOP, and thus leans closer to Paasi's definition. The aim of this thesis is to measure sense of place as the relationships people form with a place, and explore what processes play a role in the formation of these bonds. While a broad definition of the concept is preferred, the *nature* of the bonds that are of interest do need be further specified. Tuan (1975) argues that place is a hub for meaning, experience and constructed personal interpretation, making it a hard concept to objectify. Furthermore, he states that sense of place is constructed on multiple scales at multiple times, due to the often complex bonds people form with localities. A common way to further specify these personal relations with places, is by dividing them into three components (Jorgensen & Stedman, 2001): place identity, place attachment, and place dependence. Similar specifications of bonding with place are made by other scholars, with an emphasis on further dividing place attachment and diving into the cognitive effects of identification with place as a process (Scannell & Gifford, 2009). These cognitive processes, however, mostly overlap with the three components described by Jorgensen and Stedman (2001), and are comparable to their analysis of place identity. In the three component model, attachment to place is being scrutinized separately from identification with place. This further specification of the nature of bonds people form with a place, while still recognizing the holistic character of sense of place, matches the approach of this thesis. Because of this, the three component model is preferred as a basis on which the rest of the theory is build. First, Place identity consists of a cognitive bond with a place, posing the question if someone feels like the location is central to who they are as a person. In doing so, identification with a place is being formed. Secondly, Place attachment is about the affective bond one has with a place. In a general sense, it poses the question if someone has an emotional bond with a place. This affection to a place can be influenced by various aspects. For example, older age groups often feel a stronger connection with the place they live, perhaps because they have spent more time at specific places. Furthermore, women often feel a stronger connection to places than men (Hidalgo & Hernández, 2001). Third, Place dependence is about the overall reliance on a location: is the specific place the best option to do certain things? Now, while these three components are very much connected, they are not interchangeably. It is possible to have high place identity without being attached or overly dependent on a place (Jorgensen & Stedman, 2001). Therefore, this research will focus on all three components of SOP. Adding on this, it is important to state that SOP refers to the bond between a person and a place. No place is neutral or without assigned emotions, meaning that there is not one 'genius loci' (i.e. one true essence of place). Place is built from different cultural, emotional and highly personal layers (Isachenko, 2009). If all these layers were stripped from a place, it would

seize to exist and just become space. Thus, sense of place refers to the relations with a place, not just to a place in general (Paasi, 1996).

B. SENSE OF PLACE COMMUNITY CHARACTERISTICS

Since this thesis' focus is on a National Park in a rural area, a logical step is to dive further into the characteristics of its localities, and apply the SOP-theories to more-and-less urbanized areas. According to some literature, a distinction can be made between 'rural' areas and 'countryside' areas. In one of these articles, it is stated that *'...rural environments need not necessarily be located in the countryside: they can be found in the countryside, but can also be 'created' in or near urban agglomerations'* (Van Dam, et al., 2002, p. 463). This differentiation refers to the countryside as the actual remote and non-urban areas, and to the 'rural' as something that can still spatially be very much connected to urbanized villages. Countryside would then refer to a location, while 'rural' would refer to characteristics of a place. Within the National Park Drentsche Aa, both these concepts are at play. The towns within the national park consists of urbanized villages with urban characteristics (e.g. Zuidlaren and Gieten) as well as villages with rural characteristics (e.g. Loon, Zeegse and Anloo), representing the 'actual' countryside. Because of the different characteristics of well-connected rural hubs and small-scale countryside villages, both types of communities will be explored with a focus on SOP. To add on this, there will also be an exploration of other factors that may influence SOP, aside from the size- and type of villages people live in.

B.1. Urbanized villages

The villages with urbanized characteristics show components that can also be found in larger towns, such as modern suburbs. Examples are larger villages as Gieten and Zuidlaren, but also smaller villages like Rolde and Annen can be considered in this category. These villages have often grown strongly over the years, and have lost many of their 'original' landscape values due to relatively rapid urbanization, compared to the smaller villages of the National Park. Especially the essen (high fields) suffered from this urbanization, and were often the foundation for new neighborhoods.

In the area, these urbanized villages are perceived as better-connected to larger urban hubs, such as the cities in the present region. Some scholars argue that while villages with a higher population may have a less-devoted community, these towns also facilitate a greater concentration and possibility of close friends and family (Stinner, et al., 1990). This means that larger towns also provide mechanisms for a larger social network, even though connections with people *outside* this network may be less close. The size of a town thus can influence place attachment and community sense in two ways: strengthening it due to a large social network, or weaken it due to more casual connections within the town.

Communities living in these towns, are often attracted to the idea of a *pseudo-countryside* (Van Dam, et al., 2002), where they can consume both the quiet and green 'natural' landscapes, and the perks of urban lifestyle, without its drawbacks (e.g. noise and pollution). For people living in the pseudo-countryside, the perception of landscape and overall nature values are often heterogenous, especially at the urban-rural interface (Soini, et al., 2012). The authors of the article note that as the lines between urban and rural become more blurred, the residents *'...have different expectations concerning what the rural landscape should be like and what is should be used for'* (Soini, et al., 2012, p. 124). As the spatial context becomes more diverse, the perceptions of rural live become more diverse as well. According to Soini, et al. (2012) a diversification of overall rural life may also lead to a stronger diversification of individuals' sense of place and overall human perception.

B.2. Rural villages

In the Netherlands, rural villages (i.e. the 'true' countryside) often consist of villages with a smaller population than the urbanized villages. Rural villages represent the *rural idyll*: '*...happy, healthy and problem-free images of rural life safely nestling with both a close social community and a contiguous natural environment*' (Cloke & Milbourne, 1992, p. 359). The rural idyll is a romanticized construct where both people and nature can live in harmony and where the countryside has become '*...the refugee of modernity*' (Short, 1991, p. 34). As a result of this rural idyll, these villages are often perceived as the opposite of metropolitan areas, associated with an overall sense of serenity, space and nature (Huigen, 1996). The revitalized attention for the rural idyll as a concept that can be pursued can partially be explained by a shift in the manner in which the countryside is perceived by both rural- and urban populations. For the last decades, the image of the countryside has shifted from a functional agricultural paradigm to more consumptive functions of recreation and rural conservation and landscape protection (Van Dam, et al., 2002). Such a narrative is also supported by other scholars, who suggest that age influences how the countryside is being interpreted (Haartsen, et al., 2003). This relatively new appreciation of the countryside values has also influenced a revitalized attachment to the landscape, and may have led to more support for its conservation and protection (Walker & Ryan, 2008).

Few research has been done on the differences in SOP between residents of well-connected rural towns and countryside villages (Soini, et al., 2012). Based on the literature that covers similar concepts, this thesis will focus on the rural villages, rather than the urbanized villages. The reason for this is twofold. First of all, literature states that urbanized villages are more heterogenous and residents have more varied reasons to live there than the residents of rural villages (Soini, et al., 2012). The notion that rural villages are more homogenous makes it easier to find a representative sample for quantitative research, possibly making this research more reliable. Secondly, some research suggest that residents of rural villages are more influenced by the 'rural idyll' (Van Dam, et al., 2002), and thus may have a stronger sense of landscape than those living in more urbanized villages, which will be discussed in following paragraphs. This thesis researches the relation between SOP and landscape. It then makes sense to sample a more homogenous group with a strong developed appreciation for the landscape. Because of this, the smaller rural villages are preferred over the larger urbanized villages. Additionally, some scholars suggest that higher satisfaction regarding nature features, more 'authentic' architecture, and stronger bonds to the local community lead to an overall stronger sense of community, and that these factors are more present in smaller spatial settings (Kim & Kaplan, 2004). This further affirms the cultural differences between urbanized and rural villages. This thesis focusses on how landscape perceptions play into senses of place within communities. The existing narrative suggests that the role of landscape is larger in smaller villages closer related to the landscape. Hence, this research focusses on the more rural villages, rather than the larger urbanized villages.

B.3. Other factors that influence SOP

As was stated before, SOP is a highly personal concept that is influenced by numerous factors. While community, village size and village character (i.e. 'urban village' versus 'rural villages') may play a role in developing and deepening SOP, literature on rural societies show that other aspects that can be considered as well. Some of these are:

Young vs. old: research has shown evidence that younger residents more frequently mention the visual aspects of rural life (e.g. the green, nature, landscape, etc.), while older residents more often mention the function of the rural life (e.g. agriculture and day to day life). This might tell something about what attracts different age groups

to rural or countryside areas (Van Dam, et al., 2002). Furthermore, younger people base their rural associations on functional and socio-economic aspects, opposed to senior who also deem the socio-cultural aspects of rural societies important. It is, however, unclear if "...such age differentials are the results of cohort effects or true age effects" (Haartsen, et al., 2003, p. 251).

Male vs. female: while female on average feel a stronger connection to places (Hidalgo & Hernández, 2001), men feel a stronger connection to the countryside than woman (Van Dam, et al., 2002). According to the article, men are more often in possession of a car, and thus less reliant on public transport, resulting in more flexibility in rural areas. This might explain why men feel a stronger connection to the countryside and women feel a stronger connection to place in general.

Self vs. 'other': communities that have a strong local identity, in which they separate themselves from 'the others', sometimes construct their own place identity based on this segregation (Walker & Ryan, 2008). 'Othering' then becomes a pillar of identity construction, and a tool to maintain this identity. This can strengthen place identity as well as place attachment.

Born vs. import: On average, residents that are born in rural settings feel a stronger attachment to rural lifestyle than those who migrated there. There are, however, many exceptions to this 'rule', just like with length of residence (Gieling, 2018).

Length of residence: longer residence at a particular place often results in stronger place attachment, as experience and familiarity can feed into an affective bond with a location (Walker & Ryan, 2008). There is, however, also prove that new residents appreciate the actual landscape of a place more than those who have been living there for a longer time (Ryan, 2002). Length of residence matters, but its effect differs from case to case.

3.2 Landscape and sense of landscape

A. LANDSCAPES AS A CONCEPT

The second key term of this research is *sense of landscape*. The classic connotation of landscape is one of visuals, esthetics and scenery (Elerie & Spek, 2010). Landscape had a clear identity, and was considered the the true and overall character of an area (Troll, 1939). However, just like places no landscape is without meaning and because of this there is not one true 'genius loci' (Isachenko, 2009). Within heritage studies and cultural geography, it is mostly acknowledged that a landscape is both a natural and a cultural phenomenon (Antrop, 2003), and that both components are intertwined and multilayered like '*Siamese twins*' (Lowenthal, 2006, p. 85).

The connectedness of the physical layers (i.e. nature) and human layers (e.g. emotional or affectionate, but also physical layers such as streets and houses) within landscape are recognizable within the terminology of the concept. In Germanic languages, such as German and Dutch, the *land* refers to the physical environment. Contrasting, the *scape* can both refers to *schop* in Dutch (meaning 'shovel' or 'shoveling') and *schaffen* in German (i.e. 'making' or 'creating'), suggesting some sort of consumption (Cosgrove, 2004). The origins of the word *landscape* suggests that there is indeed a distinction between 'just' land, and land that is being created and consumed by human beings (that what is being 'scaped'). Again, the landscape also includes the '*perception by a human observer*' (Antrop & Van Eetvelde, 2017, p. 103) and the representation '*he or she makes of it*' (p. 104). Thus, even as a word, landscape refers to more than just a physical environment (i.e. *land*), as it also embodies those who gaze upon it:

'...The landscape is not only a space filled with all kinds of things, but has as a whole of existential meanings, deeply rooted in the culture and history and reflecting the identity of the land.'
(Antrop & Van Eetvelde, 2017, p. 39)

UNESCO refers to this narrative by calling it the *cultural landscape*, stating that it is the *'combined works of nature and men'* (UNESCO, 1992).

Landscapes can be seen as holistic bodies (meaning that as a whole they are more than the sum of its parts, and can only be studied as such) to which both individuals and groups assign meaning (Antrop, 2006). However, studying something that is more than just the parts it exists out of, is rather complex. Because of this, landscape is often divided in different components or 'layers', that can be studied individually, without losing sight of the interactions *between* the different layers. These layers (and their interactions) can be physically-based, such as the geographic layers described by Antrop and Eetvelde (2017), but can also refer to different layers of interpretation and meaning assigned to the landscape by people interacting with the landscape (Isachenko, 2009). Furthermore, landscapes are always time- and place bound, and thus evolving and developing: landscapes are rarely stagnant or frozen in time (Antrop, 2003).

Using this narrative of layering, landscapes can be studied as a combination of both physical aspects and social constructs, such as socio-cultural and political values (Castree, 2005). Because of this combination of components, landscape is a subjective concept that is dependent on one's own perception and experiences (Elerie & Spek, 2010). The Council of Europe defines landscape as follows: "*Landscape means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and/or human factors*" (Council of Europe, 2000). In this research, we will mostly follow this definition while adding the multi-layered meaning assigning to the concept.

B. EXPERIENCING LANDSCAPES

Both *sense of place* and *landscape* are concepts that are personal, subjective and dynamic. In the past, the 'genius loci' narrative has been attached to both concepts. This narrative, however, has shifted the last decades. A cultural turn can be recognized (Barnett, 1998), and as a result the 'softer' sides of geography have increasingly been acknowledged. Partially because of this, both place and landscape have been identified as being more than just a physical location. They no longer convey one essence of place but instead are embedded with the emotions, meanings and associations of the people experiencing them. The process of assigning meaning is what this research primarily focusses on. Experiencing a landscape, and thus assigning meaning to it, can follow three steps (Antrop & Van Eetvelde, 2017). First, there is *landscape perception*. This is often restricted to 'just' seeing the landscape, or 'sensing' it. Secondly, there is *landscape experience*, referring to the emotional affective bond that forms with a landscape. Lastly, there is *landscape preference*, referring to the assessment that we make of this experience. The process goes from just sensing and perceiving to interpreting and assigning meaning. Within the context of this thesis, the distinction between the physical landscape and people's perception of the landscape is highly relevant. Therefore, the perceptions and experiences regarding the landscape will be called *sense of landscape* (SOL), consisting of the same three components as sense of place (Jorgensen & Stedman, 2001). Aside from preventing confusion between two key concepts (i.e. physical landscape versus people's perception of the landscape), using sense of landscape in the thesis' terminology also makes for an easier comparison to the first key concept of this research: sense of place. This interrelation between SOP and SOL will be useful in the methodology section of the research, as both variables will be computed from similar statements, adding rigor to the measuring tool.

C. RESEARCHING LANDSCAPES

When researching landscape, its different components, holistic nature and embeddedness with meaning, a fundamental question comes up: *'is the aesthetic quality inherent (or intrinsic) to the landscape or is it in the 'eye of the beholder', thus a mental or social construct'* (Bruns, et al., 2015, p. 63). Two paradigms can be used to answer such a question (Sevenant, 2010). First, the *objectivist* (also called *the landscape centered approach*) analyses physical landscape components, and links these to certain preferences. Contrasting, the *subjectivist* (or *observer approach*) focusses on the emotional response when observing a landscape. Following these narratives, this thesis aims to do both: objectifying the landscape by quantitative methods and researching emotional responses using qualitative methods. The focus of this thesis, however, is on the relation between sense of place and sense of landscape. Therefore, the subjective approach is more suitable in the context of the chosen theme.

3.3 Nature, culture and heritage

The National Park Drentsche Aa is a region well-known for its nature values and cultural heritage. What makes the Park exceptional is the fact that people actually live and work in it, closely related to these values, instead of functioning more like a museum. To understand the community's relation with place and landscape, it is necessary to first conceptualize what heritage actually encompasses and how this relates to the National Park Drentsche Aa. According to Ashworth & Graham (2005), heritage is always a social construct. They argue that it is a narrative of the past, constructed in the present to pass on to the future. Often, this is closely related to power relations. Heritage can be used as a tool to distinguish ourselves from the 'other', create a joint history, or argue the importance of certain customs. Just like sense of place, heritage values have no intrinsic value on their own. Those who consume and create heritage control *what* is considered valuable, *why* it is valuable and what it can be used for in the present and future. Therefore, heritage is *'...more concerned with meanings than material artefacts'* (Ashworth & Graham, 2005, p. 4). In the National Park Drentsche Aa, the continuity between the past, present and future is especially important. Archeological and historical values such as hunebedden and burial mounds provide a narrative that connects the past to ourselves. It's duality tells us a story that has already ended, while at the same time proving a sequence of a linear narrative, symbolically linking the current community to its cultural ancestors – something that turned out to be vital to the place identity (Jorgensen & Stedman, 2001) of the interviewees involved in this thesis.

Lowenthal (2006) states that many people consider nature and culture to be separate entities. Applying this narrative often leads to different approaches in protecting and managing nature versus culture. In the paper, Lowenthal (2006) notes that nature often represents the exotic 'other': an untouched wilderness that should mostly be left alone. In contrast, culture is *'...ours to temper with'* (p. 89) and thus should be protected thoroughly, as it is a representation of ourselves. Lowenthal, however, scrutinizes and rejects the narrative that culture and nature are separate. He argues they are one and the same, intertwined and interconnected. There is no nature without culture, since we use culture to assign meaning to the physical world (Ashworth & Graham, 2005). This rings especially true for the Netherlands, and even more for the National Park Drentsche Aa, where there is no 'true' wilderness left. The whole National Park consists of nature and cultural heritage that is being maintained *through* culture and management (Jongmans, et al., 2015). Therefore, in the context of this thesis it does not make sense to consider nature and wilderness the same concepts. It is more reasonable to consider cultural values as that what was originally *created* by men and nature values as values in nature that are *maintained* by men, recognizing that both are ever-changing and valuable because we *choose to consider* it valuable. In this case, nature values are not necessarily natural, but are still thoroughly managed. Examples of cultural values are

the Hunebedden and Saxon farm houses, as they were created by people. Nature values are, for example, the heath fields. They are values within nature that were created due to human *influences* (e.g. grazing) and still exist because of human influences (e.g. removing vegetation to preserve the landscape): nature, but not natural. It is important to nuance between culture existing because people directly created it, and nature values that exists because of human influences. In the context of this thesis, nature heritage is considered the same as nature, while fully recognizing that in the National Park Drentsche Aa no nature is without human influences. In the National Park, there is only semi-nature: using culture to protect certain nature values. An example of this is the Strubben Kniphorstbosch near Anloo, where State Forestry actively intervenes with nature (Elerie, 2010) taking over certain nature values (i.e. birch trees dominating the open heath fields).

3.4 Conceptual model

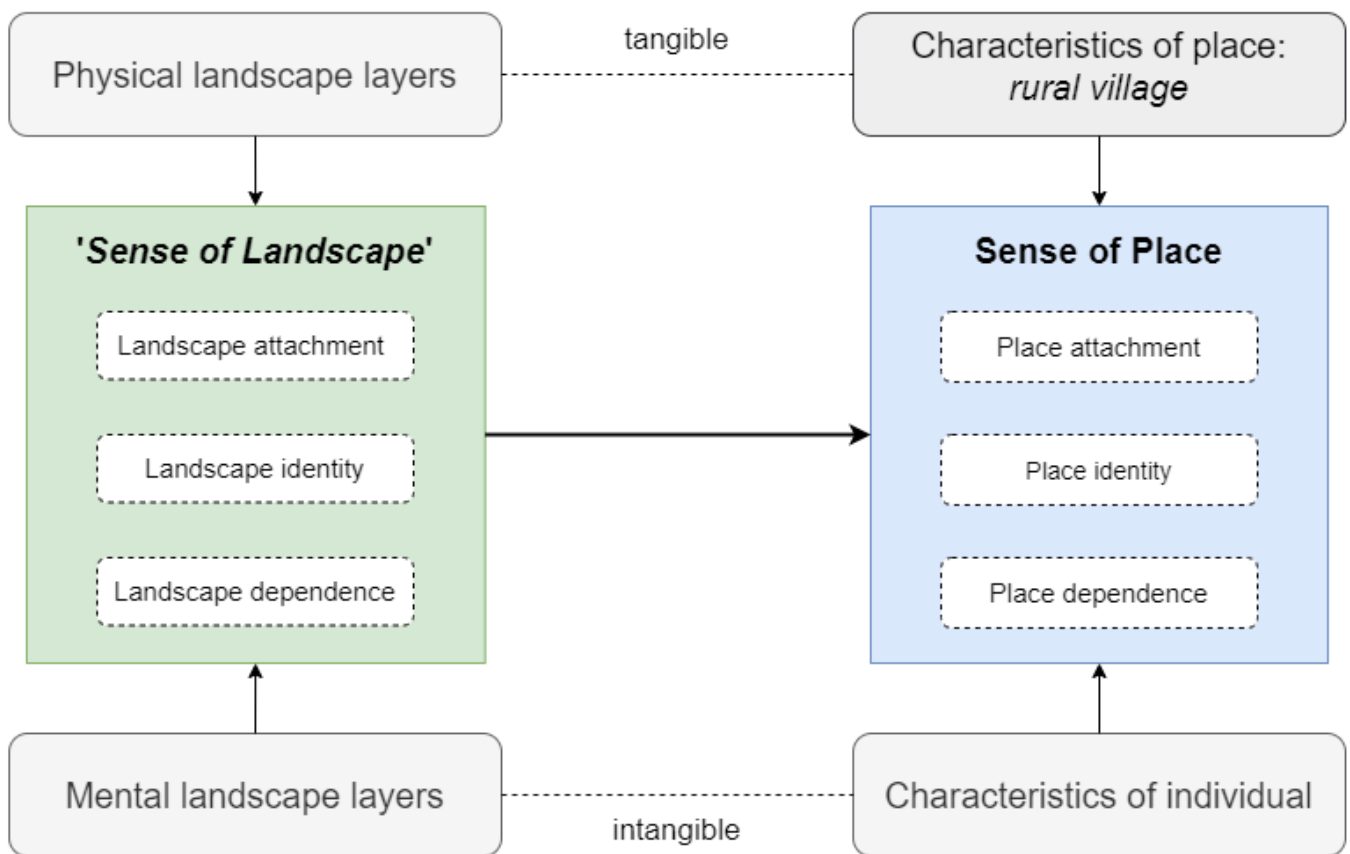

Figure 2 Conceptual model (Own work)

Above, the conceptual model of this research is showed. In the model, the influence of sense of landscape on SOP is visualized: the experiences with the landscape influence place experiences. Furthermore, the model shows how SOL is influenced by both physical layers (Antrop & Van Eetvelde, 2017) as mental layers (Antrop, 2006). Sense of place is being influenced by personal characteristics (Haartsen, et al., 2003; Walker & Ryan, 2008; Van Dam, et al., 2002) of an individual and the characteristics of the place itself – in this case study rural villages (Soini, et al., 2012; Huigen, 1996). The model shows that both SOL and SOP are being influenced by both tangible and intangible factors (Scannell & Gifford, 2009). Based on theory, there is an expectation for a relationship between sense of landscape and sense of place. Because of this, the null-hypothesis for the statistical test is as follows: 'there is no linear relationship between sense of place and at least one of the tested variables'. SOP and SOL are both divided in three components (Jorgensen & Stedman, 2001). Aspects like age, gender,

length of residence and place of birth play a role in the manners in which people experience places (Walker & Ryan, 2008; Van Dam, et al., 2002). Secondly, the characteristics of place matter as well. Urban and rural areas are perceived differently, and people living in these areas perceive places differently as well (Van Dam, et al., 2002). Even in rural areas differences can be seen between urbanized villages or truly rural villages, with this thesis focusing on the last. Sense of landscape is considered as a holistic concept, influenced by physical geographical layers (e.g. soil, vegetation, relief and men-made layers) and mental layers (e.g. individual and collective values, memories, interpretations and symbols), which are often intertwined (Antrop & Van Eetvelde, 2017; Isachenko, 2009). Sense of landscape is influenced by both physical- and mental landscape layers. In this conceptual model, not *all* possible connections and influences can be recognized. It could, for instance, be possible that the 'personal factors' and 'human influences' also influence each other. In cultural geography, concepts and variables are often connected and intertwined. It is simply not possible to visualize all potential relationships between all possible aspects. In this thesis, this will be accounted for by acknowledging its influence on the validity of the conclusions; not knowing the nature of all possible relationships leads to caution in regarding strong statements.

4. Methodology

In this chapter, the overarching methodology of the thesis will be specified. Aside from exploring the tools of measurement and general practicalities, there will also be an emphasis on ethical considerations and positionality.

4.1 Justification of chosen methods

For this research, empirical data was needed, since there is no existing primary data that fully covers these topics within the chosen study area of National Park Drentsche Aa. Because the research explores both relations (quantitative analysis) and the processes behind these relations (qualitative analysis), a mixed method analysis was chosen to answer the central research question (Punch, 2014): *To what extent is there a relation between landscape experiences and sense of place of local within the National Park Drentsche Aa?* In this research, the qualitative analysis was used to explore and expand on the results of the quantitative analysis. Statistical testing was used to uncover existing trends and relationships, while semi-structured interviews were conducted to dive into people's experiences around these trends and relationships, which are described in more detail in the next paragraph. Justification of the chosen methodology and positionality is vital, because the research approach also influences its results and conclusions.

A survey was made, delving into the different aspects of sense of place (Jorgensen & Stedman, 2001) and the different landscape components that were found in the landscape biography (Chapter 2.2). The focus of the survey was on what landscape aspects are perceived as characteristic for the area by its local inhabitants, and how strong the three components of sense of place are. The survey was distributed by the study area, using a *stratified sampling* method (Burt, et al., 2009). Several rural villages near the national park were selected based on predefined traits, and in these places the survey was dispersed. The gathered data was analyzed in SPSS, using a *multiple linear regression* (Burt, et al., 2009) to explore statistical relations between variables.

Thirdly, based on the results of the regression analysis, a *semi-structured interview* guide was created and local residents were interviewed using this guide. Interviewees were found using a contact option that was implemented within the survey. The goal of these interviews was to explore the results of the survey and find out how these results can be explained by the local population. The transcripts of the interviews were coded and

analyzed using Atlas.ti, using codes that were based on literature and the landscape biography. The main aim of the interviews was to dive into the processes behind the relations (or lack of relations) that were found using the quantitative analysis. Lastly, both the quantitative analysis and the qualitative analysis were embedded into one, and linked to relevant literature and the landscape biography. After this discussion, the conclusions and recommendations for further research were finalized.

4.2 Selected landscape characteristics

According to literature (Jongmans, et al., 2015), most of the sand landscapes originating from the Saalian and Weichselian period share key characteristics. These elements (e.g. Weichselian cover sands and Saalian boulder clay) represent the overall geological past of these areas and are either common or well-spread through regions with the same geological past (Vervloet, 2010). Together with signs of the cultural heritage, such as Hunebedden and high fields, these characteristics make up the holistic landscape this research focusses on. Less well-known, well-spread or more specific landscape elements will not be included in the quantitative analysis, as these are not considered vital parts of the sand landscapes, and are less recognizable in day-to-day life. Examples of less vital parts of the distinctive sand landscapes are the cart tracks, 'eswallen' and 'goorns'. The landscape components visible in the pictures were selected based on their presence in- or near the selected villages. These characteristics are all still visible in the existing landscape and are often assigned sites within the landscape (e.g. Hunebedden and burial mounds). Based on the distinction between vital and less-vital markers of the sand landscapes originating from the Saalian and Weichselian stage, the following landscape characteristics were selected for the analysis, all photographed by the author (*photo 5-12, page 27*). The pictures of the landscape characteristics were included in the digital survey, functioning as an mimetic device for the respondents. Using this methodology asks for consideration of the researchers' own socio-cultural lens versus the respondents' lens. Visual imagery is subjective and suggestive, and it possible that the research interpret the images from a more geographic point of view than the average respondent (Craine & Gardner, 2016). Therefore, it is also possible that the effect of the images on the participants' response alters the data gathered from the survey. While the options to measure this biased effect are limited, it is still worthwhile to consider the possibility while doing the analysis. This bias was partially tackled by photographing the landscape elements on the same day, from the same angle and using the same photographer. In other words, the photographs are relatively neutral compared to each other.

4.3 Selected villages

Five rural villages were selected for the sample of the quantitative analysis. For this selection, three requirements were used (table 3). First of all, the 'original' landscape elements (e.g. essen or brinken) this research focusses on should still be visible in- or near the rural village. The focus of the research is on SOP and landscape characteristics and the sample should, ideally, represent residents who live near these specific landscape aspects, following the narrative sketched by Kim and Kaplan (2004). Secondly, literature in the theoretical framework suggested that for this thesis the rural villages should primarily be researched instead of urbanized villages (Van Dam, et al., 2002). The selected villages should have little urbanized- and newly build areas, thus representing the rural idyll to a larger extend (Cloke & Milbourne, 1992). Third, as was stated before, a homogenous sample would be preferred as this might lead to a more representative analysis. Because of this, small rural villages were selected that are comparable in population number. For this requirement, a range was chosen from 250-500 inhabitants, ensuring that only non-urbanized villages were selected, as urbanization increases population numbers. Furthermore, the chosen cut-off point led to five villages being sampled, matching the practical

requirements of the research; sampling less villages would be insufficient while sampling more villages would be impractical, partially due to the Covid-19 outbreak in the spring of 2020. Additionally, it was not possible to sample more villages due to the limitations of the course, mostly time-orientated.

Photo 5 Saxon farmhouse (Own work)

Photo 6 Heath field (Own work)

Photo 7 Brooks and streams (Own work)

Photo 8 Brink (Own work)

Photo 9 Hunebed (Own work)

Photo 10 Drift sand (Own work)

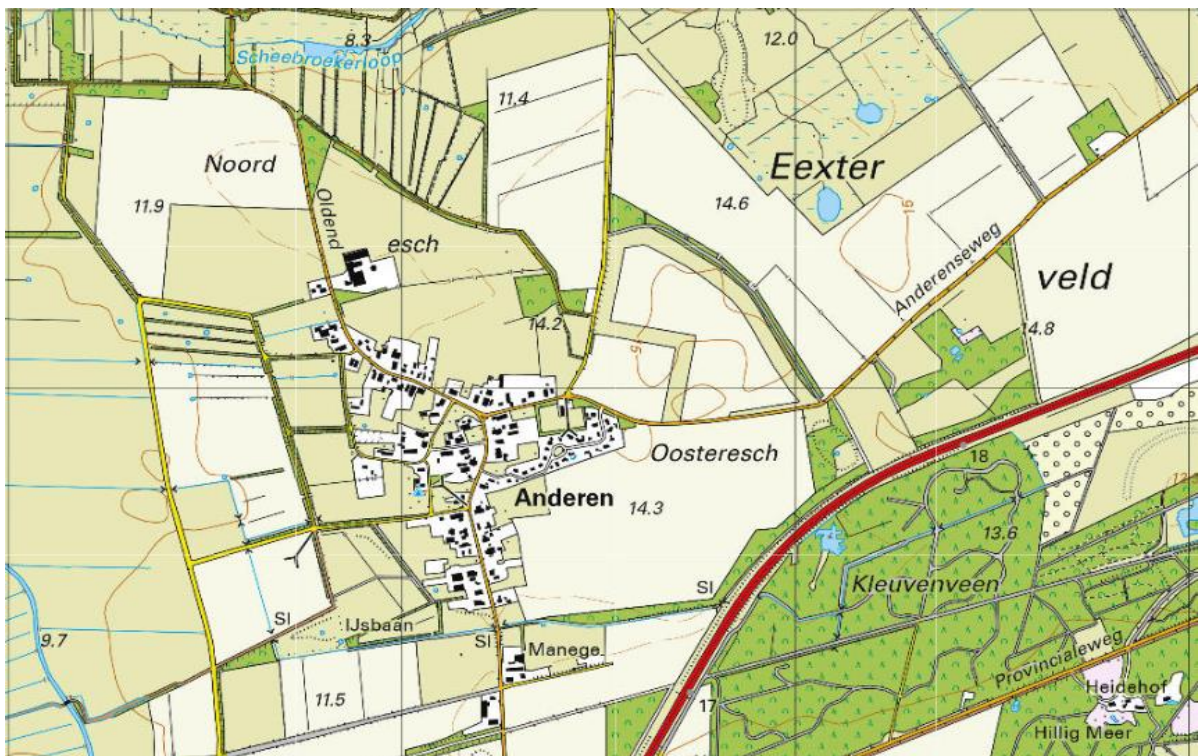
Photo 11 Burial mound (Own work)

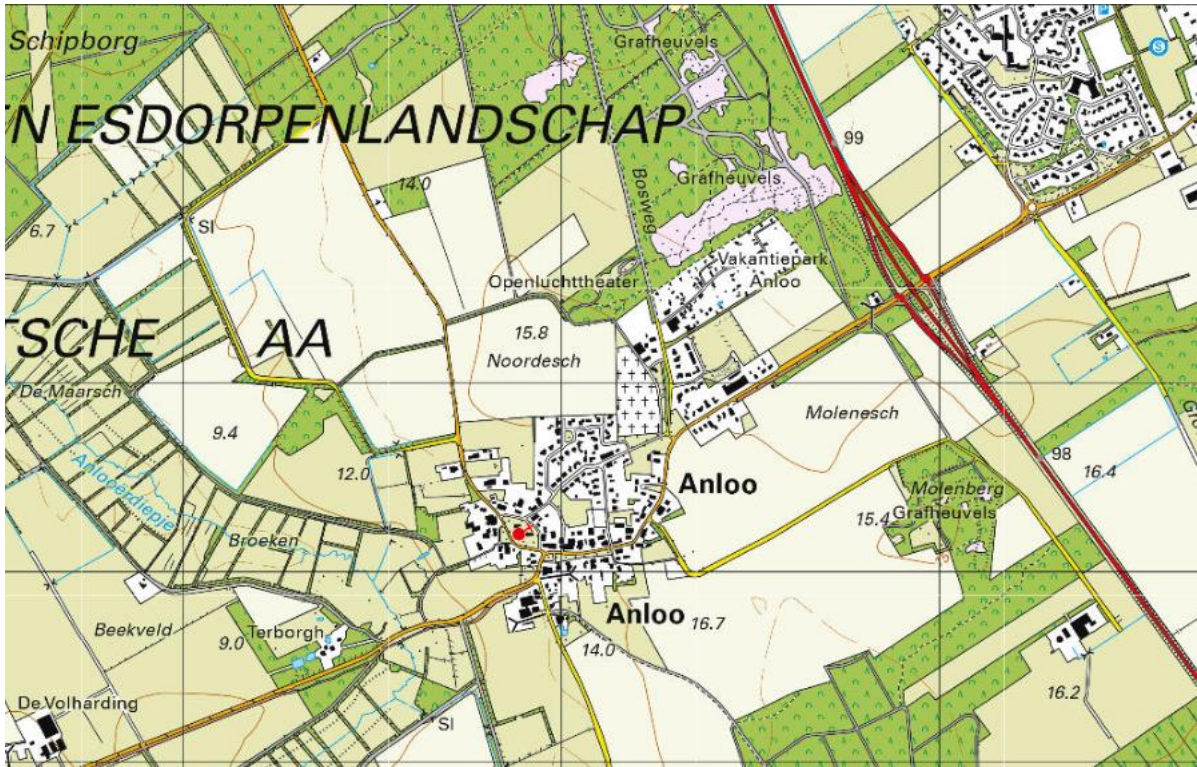
Photo 12 Es or high field (Own work)

Name of rural village (municipality)	Population 250–500 range (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019)	Recognizable landscape aspects (e.g. essen or heath fields in or nearby the village)	Limited urbanization / newly build neighborhoods
Anderen (Aa en Hunze)	255	Yes	✓
Anloo (Aa en Hunze)	465	Yes	✓
Gasteren (Aa en Hunze)	410	Yes	✓
Loon (Assen)	270	Yes	✓
Zeegse (Tynaarlo)	365	Yes	✓

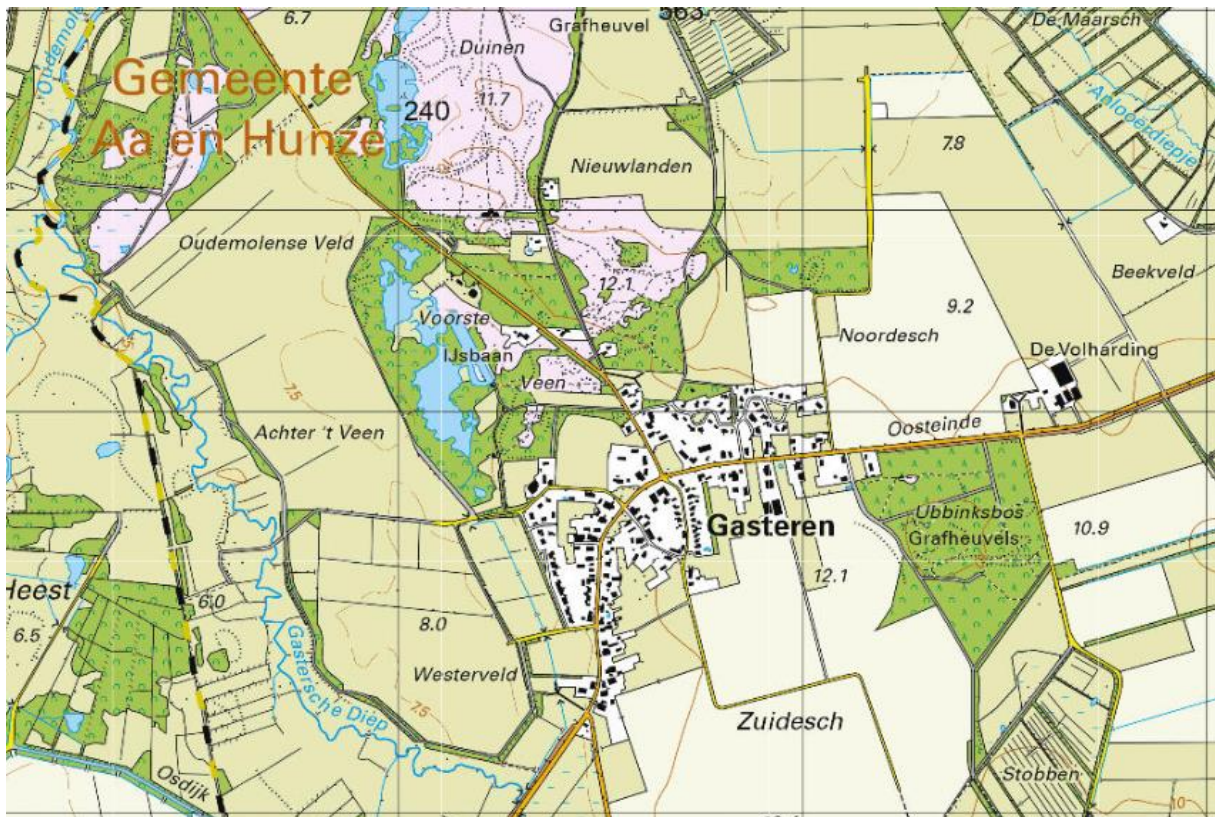
Table 3 selected villages and their characteristics

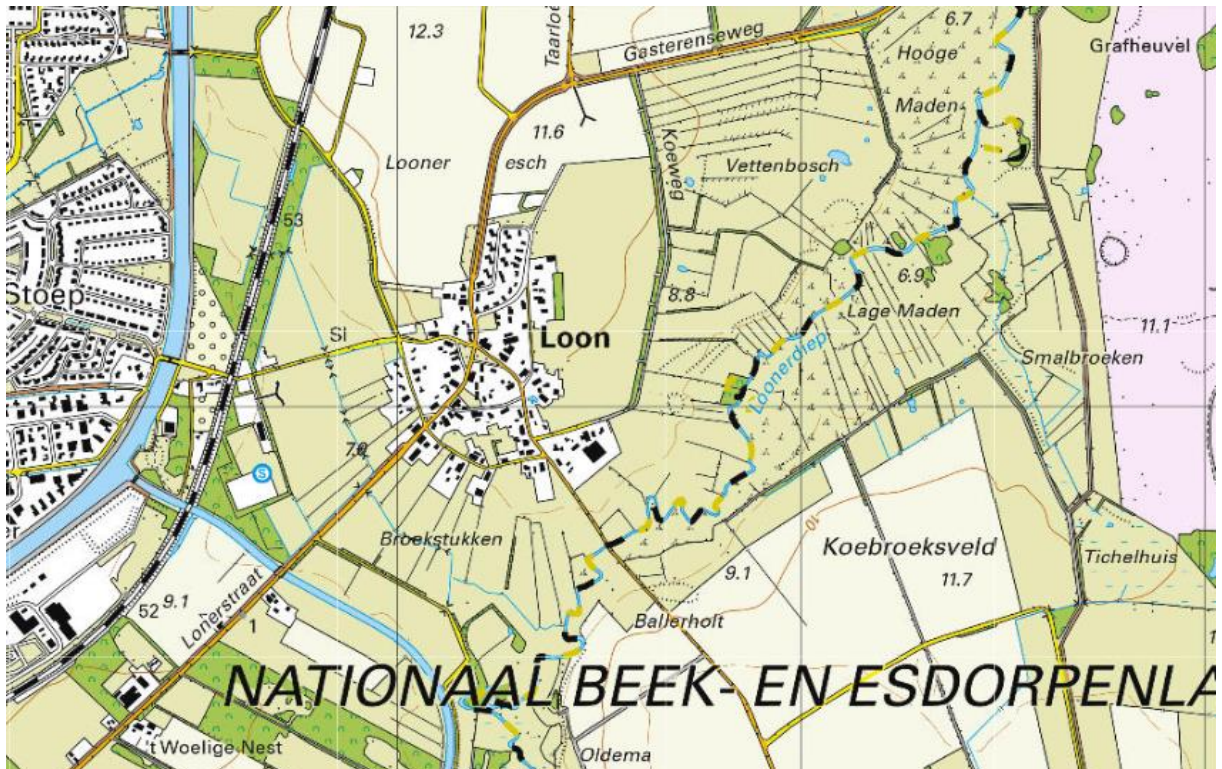
Map 4 Anderen (Kadaster Topotijdreis, 2018)

Map 5 Anloo (Kadaster Topotijdreis, 2018)

Map 7 Gasteren (Kadaster Topotijdreis, 2018)

Map 8 Loon (Kadaster Topotijdreis, 2018)

Map 9 Zeegse (Kadaster Topotijdreis, 2018)

4.4 Quantitative methods

The quantitative analysis was prepared by making statements that represent the three components of *sense of place* (Jorgensen & Stedman, 2001): attachment, identification and dependence. Similar statements were prepared to measure landscape attachment, identification and dependence, aiming to compute an overall variable of *sense of landscape* (SOL). Additionally, respondents were asked to rate the specific landscape characteristics that were defined earlier. All the statement regarding place and landscape were answered on a 0-10 ratio scale to provide more robust testing measures – the same method was chosen for rating landscape specifics. Finally, respondents were asked about their opinion on the management of the national park and their own potential role in preserving nature – again on a 0-10 scale. The focus of the survey was sense of place (SOP), sense of landscape (SOL) and the rating of the eight selected landscape characteristics. The full survey is added as an appendix (7.1.)

On march 20th 2020, flyers were distributed in the selected villages with a link to the online survey. About hundred flyers were distributed in each of the villages. In every village, the main streets were fully sampled. Additional surveys were distributed using a convenient sampling method (Burt, et al., 2009), until in each village one hundred surveys were distributed. While this is not necessarily a problem, it is important to keep in mind while doing data collection and analysis, as this selection could have influenced the results. Additionally, the link (with a short introduction of the research) was posted on the main websites of the villages and in a local newsletter and was shared on the Twitter accounts of the national park and the personal account of the forester working in the region. Finally, the survey was shared through the social media of the researcher, and spread to associates of the researcher living in the five villages. Data collection continued up until April 10th, with 259 completed questionnaires in total. 193 of these were usable in the context of this research, while the rest was not used due to a lack of responses – tens of surveys were collected in which no questions were answered whatsoever.

Statements regarding the three components of SOP and SOL were transformed into a ratio score (0-10), and the mean of these scores were used as a proxy for each component (figure 3). With each component of SOP getting its own 0-10 score, the variable for overall SOP was computed by taking the mean of all three components for every respondent (figure 4). This way, statements became variables which were used to form proxies for all three components. These three components together build a mean SOP score. In cases with missing data the overall SOP was made from the variables that were collected. At best, the total SOP score was built on all ten statements (three for place identity, three for attachment and four for dependence). At worst, SOP was based on only three statements, as no other data was filled it. These same methods were used for sense of landscape: statement to variable, variable to proxy, proxy to overall score. If no data regarding SOP was filled in, the respondent was excluded from the analysis. All variables included in the analysis were added as an appendix (7.12)

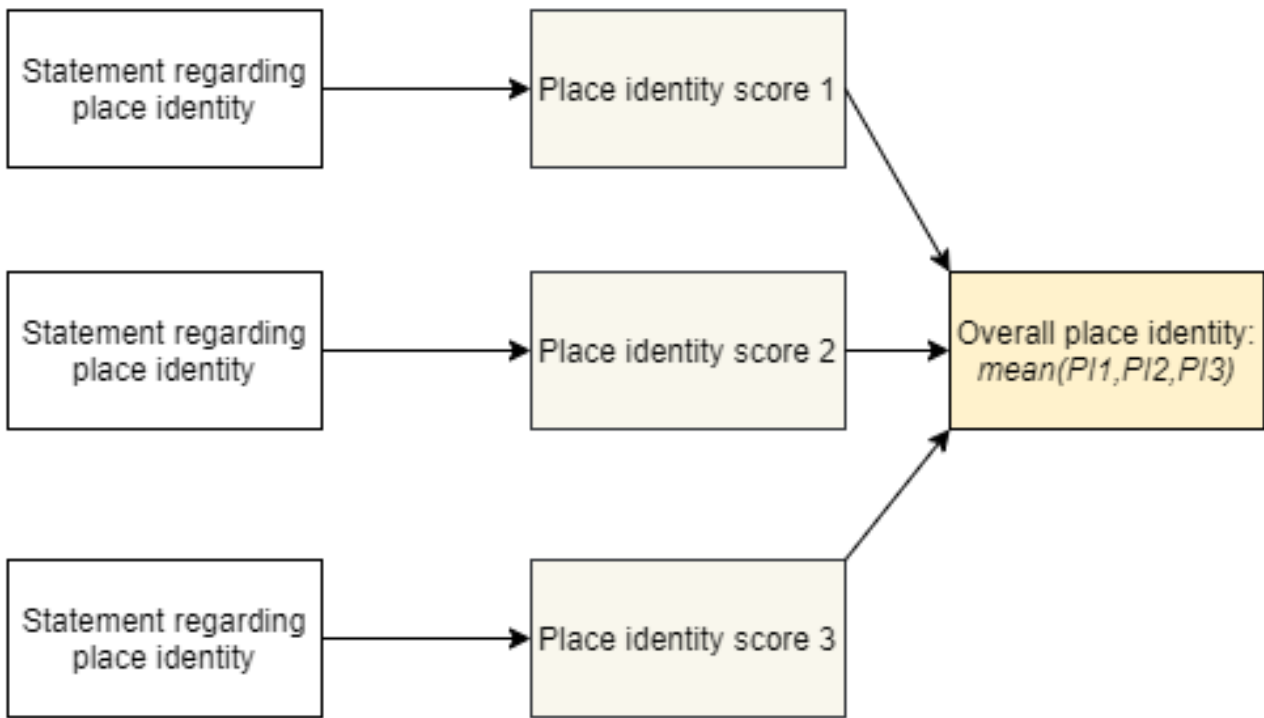

Figure 3 Going from statement to variable (Own work)

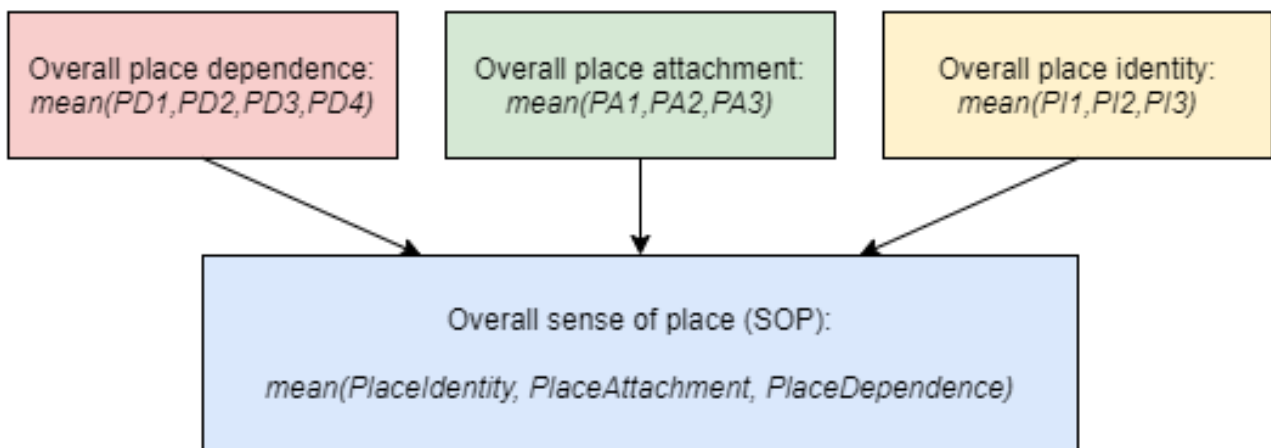

Figure 4 Combining the three components into one sense of place (Own work)

4.5 Qualitative methods

4.5.1 Semi-structured interviews

Results of the quantitative analysis were explored and explained through semi-structured interviews. The interview guide (Appendix 7.9, in Dutch) was designed and structured in such a way that answers were connected to unexplained results straightforwardly; just like the surveys, the interviewees focused on SOP, SOL and management of the National Park. Even though the interviews served to answer specific results from the quantitative analysis, a semi-structured approach was preferred. The reason for this is its flexibility. The strength of interviewing lies in its ability to capture personal experiences and social structures (Winchester & Rofe, 2016). In the case of the national park, it is vital to get structured answers without limiting the room for new information that had not been considered previously. Moreover, it adds to the advantage of mixed methods research – the enrichment of quantitative data with qualitative data being more than the sum of its parts.

4.5.2 Practicalities of the interviews

Three interviews were conducted in total, with each interview being approximately an hour in length. Participants are referred to with nicknames to ensure anonymity. Two participants ('Blue' and 'Yellow') were approached through the contact details they left voluntarily after filling in the survey. One interviewee ('Green') was approached through *snowballing*; 'Blue' recommended him because of his expertise on the landscape within the National Park. Full transcripts of each interview were shared with each respective interviewee, and interviewees had the opportunity to edit the transcripts before being included in the analysis (Appendix 7.11), which one interviewee did extensively.

Table 4 Basic information of interviewees (Own work)

Name	Village	Gender	Age	Date of interview
Blue	Anloo	Male	59	14/05/2020
Green	Anloo	Male	Not given	19/05/2020
Yellow	Gasteren	Female	66	28/05/2020

4.6 Ethical considerations, positionality and privacy

Several ethical considerations were recognized up front, that were dealt with during the research. The first consideration is the sampling method that was chosen. Every sampling method has its drawbacks, as sampling always involves inclusion and exclusion. With the sampling method that was chosen for this research (i.e. stratified sampling), some rural villages were included in the quantitative analysis while others were excluded. Furthermore, even in the included villages a spatial selection was made of what streets were included. Before filling in the surveys, respondents were asked for their consent. Only adults and children with parental permission

were asked to fill in the survey. The survey used certain control variables (e.g. four-letter postal code, age, gender, etc.) and gave respondents the option to enter their email address. This email address served two purposes: i) respondents may request updates on the research and ii) may volunteer to be contacted for an interview once the quantitative analysis was completed. Aside from the control variables, no personal information was asked for in the survey. The final dataset was stored on a password protected PC in a password protected file.

Interviewees were contacted by email, and the interviews themselves were conducted by videocalls, due to the Covid-19 outbreak. While there were no major setbacks using this strategy, using videocalls for interviews does have drawback, mostly due to '*...spatial and temporal displacement between the informants and the researcher*' (Dunn, 2016, p. 181). In the case of this research, it could have been possible that 'soft' social cues and other nonverbal data were partially lost. Its effect on the analysis and conclusion, however, remain unclear. Beforehand, the aims and broad outline of the research were repeated after which interviewees were asked for informed consent and permission to audio-record the full interviews. Participants were anonymized in the transcript (i.e. names were changed to colors to maximize anonymity), and all data that is used in this research (both quantitative and qualitative) were stored on a password protected PC. Once the research was completed all data containing any kind of personal information was deleted. During the research process critical reflexivity was adapted as means to guarantee that social relations did not alter the analysis too much (Dowling, 2016). This strategy of meta-reflecting influenced this thesis directly, by including chapters on the research *process* and not just the *results* (hence this chapter).

Like any research, this thesis has tried to deal with implicit power relations. First of all, the relation between researcher and respondent is nearly always skewed or biased. This thesis tried to compensate for this by giving participants the possibility to ask questions about the research, ask for updates and receive a summary of the final research paper. Through doing so, there was an aim to ensure a positive relationship, reciprocate to the respondents and be responsible about the redistribution of attained knowledge to the community – vital points in indigenous research methodologies (Dowling, 2016). Secondly, the aim of this thesis was to explore relations to place and landscape, and share the obtained knowledge with both the community itself and the policy makers within the area. A summary the research will be shared with the local community, relevant aldermen, and the village councils. Because of this, the manners in which the research was conducted and the ways in which the results are presented will eventually matter because they will be fairly wide-spread through the national park. This further reaffirms the need for discretion and rigour during the whole research process. Finally, there is the researcher's own positionality as an 'outsider'. Sense of place and landscape experience are very personal concepts that, according to literature, can go grow stronger over time (Walker & Ryan, 2008). The researcher is relatively new to this region, and as a result will interpret and experience the region differently. The outsider effect can be positive in some situations, as the local population may talk more comfortably to someone more distant from their own daily life, resulting in '*...insightful exchanges of information*' (Dowling, 2016, p. 40).

4.7 Limitations of chosen methods

Although the use of mixed methods research has many advantages, this research also has clear limitations. First of all, using a ratio scale for measuring sense of place has the drawback that *high* SOP is interpreted the same as *positive* SOP. Conceptually, this is not always the case. It is very much possible to have strong *negative* feelings regarding localities. On this scale, that would be considered as low SOP. Since this thesis' aims to explore positive relationships regarding place and landscape, this limitations is not considered a fatal flaw. It is, however, worth keeping in mind. Secondly, measuring on a 0-10 scale can be problematic when measuring change,

since a ten out of ten is its absolute limit. This could be questionable when respondents already had a high SOP (e.g. a 9,5) at the start of their relationship with a locality and their relationship grew even stronger over the next period of time. In short, it can be ambiguous to measure relationships on a finite scale. Lastly, due to the Covid-19 outbreak in the spring of 2020, it was more complicated to find a sufficient amount of interviewees for the qualitative analysis. This problem was partially resolved by using a 'snowballing' strategy to find the final interviewee, rather than just using the contact information obtained through the questionnaire.

5. Analysis

This chapter showcases, visualizes and analyses the results from both the survey and the interviews. First, the outcomes of the questionnaires is examined through both descriptive statistics and statistical testing. Secondly, the found relationships will be further explored using qualitative data.

5.1 Descriptive statistics

5.1.1 Personal characteristics

The mean age of the respondents was 55 years old², with a standard deviation of 15 years (appendix 7.2). Interesting to note is that the age is not distributed normally. Figure 5 shows its distribution, with a relatively large group of respondents in their early twenties. A possible explanation for this could be the fact that the researcher – who falls into this age group – also shared the survey within his own social network. As a result, the representation of this group is relatively large, especially compared to people in their early forties (figure 5). Noteworthy is that a normal distribution is not necessary for the chosen statistical test. Linear regression models can benefit from normally distributed variables, but it is not a requirement (Burt, et al., 2009). Since age is known to influence SOP (Haartsen, et al., 2003), this spike could alter the analysis. This discrepancy will be compensated for in the qualitative analysis, by using interviewees who more closely match the true age distributions. By doing so, we hope to compensate for the overrepresentation of younger respondents in the sample.

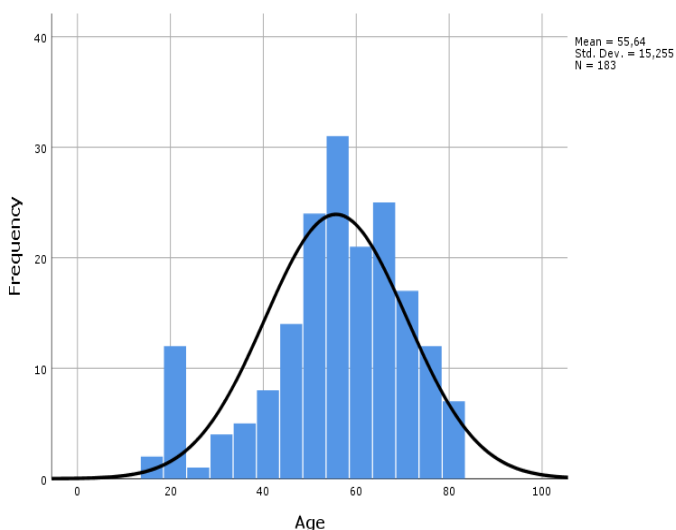

Figure 5 Age histogram (Own work, through SPSS)

Almost a third of the respondents currently lives in Gasteren, the second largest village in the selection. Relatively few people from Zeegse responded – while the village is larger than both Anderen and Loon, it's response rate is much lower (figure 8). No explanation for this was found – Zeegse received just as many surveys as the other villages, although the survey was not shared on Zeegse's website. For the analysis, the uneven response rate between villages is not a major problem as all the villages will be combined to one sample. Furthermore, the villages were selected based on their shared characteristics (Cloke & Milbourne, 1992). Because of this, there is no reason to expect major differences between the villages.

² The mean population age for each village could not be found. Their population distribution was found and added in appendix 7.8.

Within the sample, there are slightly more women than men (figure 6). This does not match the population; of the five villages, 49% is female and 51% is male (Anon., 2019). This could influence the results of statistical tests, as literature suggests that the place attachment of women is stronger than of men (Hidalgo & Hernández, 2001). The influence of gender on SOP will be explored in further chapters. The same applies to being raised in the village or not (figure 7), which can also influence bonds with places positively according to literature (Gielsing, 2018). As was mentioned before, within this sample there is a small overrepresentation of women and people in their early twenties. While this does not dismiss the total trustworthiness of the sample, it does alter its validity. As a result, all claims based on the sample should consider a limited amount of certainty.

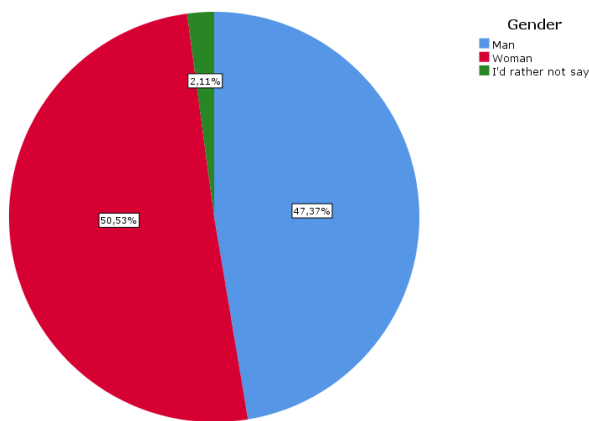

Figure 6 Gender distribution (Own work, through SPSS)

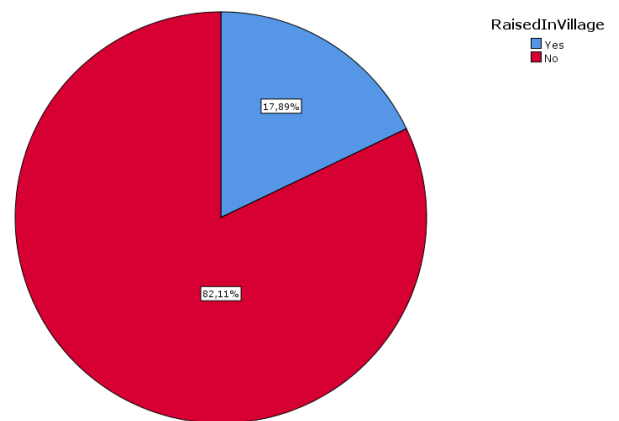

Figure 7 Raised in village (Own work, through SPSS)

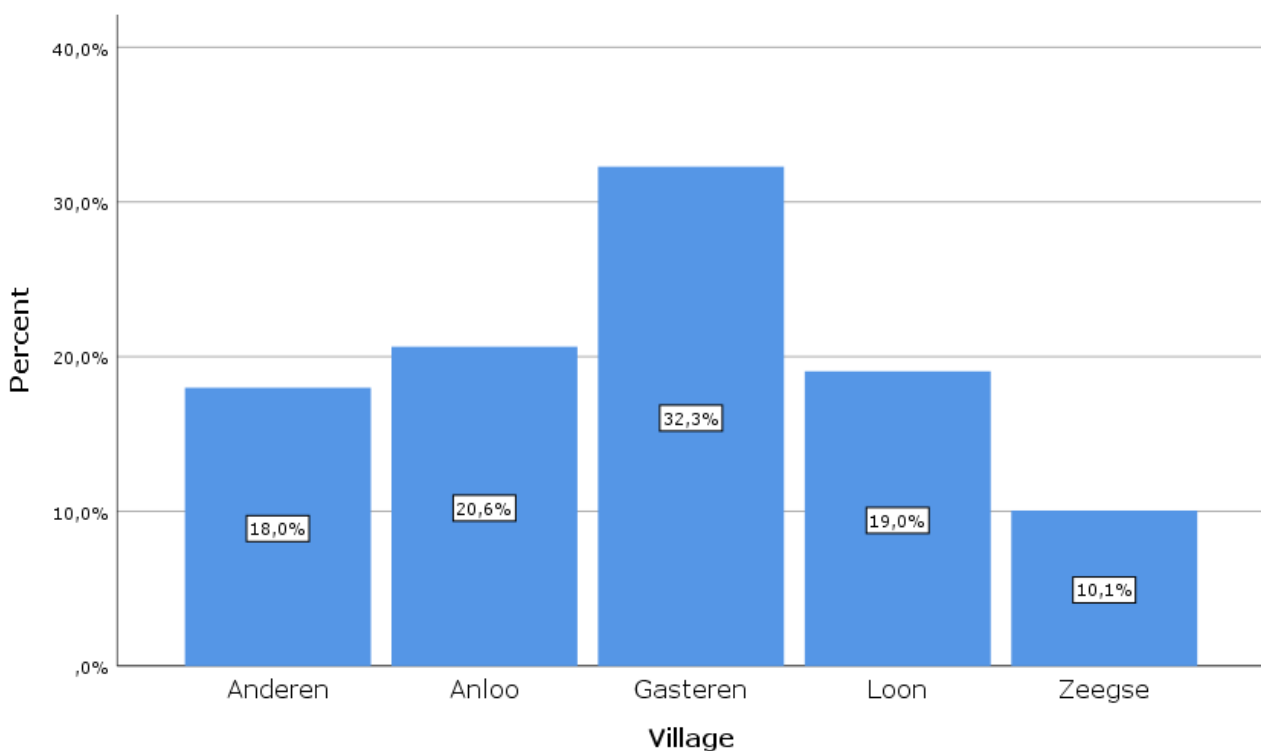

Figure 8 Sample response rate per rural village (Own work, through SPSS)

5.1.2 Three components of sense of place

The data shows the three components of sense of place: attachment, identity and dependence. Appendix 7.2 shows that mean place attachment is by far the highest, and also has the smallest spread. Place dependence is lower, with an average score of 5 on a scale from 0-10. Furthermore, its spread is also the largest and place dependence has the most missing data. The histogram in figure 9 shows a potential explanation for the relatively low mean and large spread: compared to the other values, the 0,00 score appears often, leading to more spread and a lower mean. Figure A5 in appendix 7.7 compares the normality of each of the three components. Place attachment deviates the most from a normal distribution. The boxplots visualized in figure A1 (appendix 7.6) provide an explanation for this deviation. Compared to place dependence and place identity, the place attachment has more and more extreme outliers. At this point, these outliers were not removed or altered with in any way. The reason for this is twofold. Firstly, the three components will be combined into one variable for sense of place. Doing so will create different distributions, which is most robust if it based on all data. Secondly, due to the central limit theorem it is – for a sample of this size – not a major problem to have variables without a normal distribution. Furthermore, normally distributed variables are not a requirement for regression and it is deemed more important to include as much data as possible. Hence, outliers will not be excluded at this point.

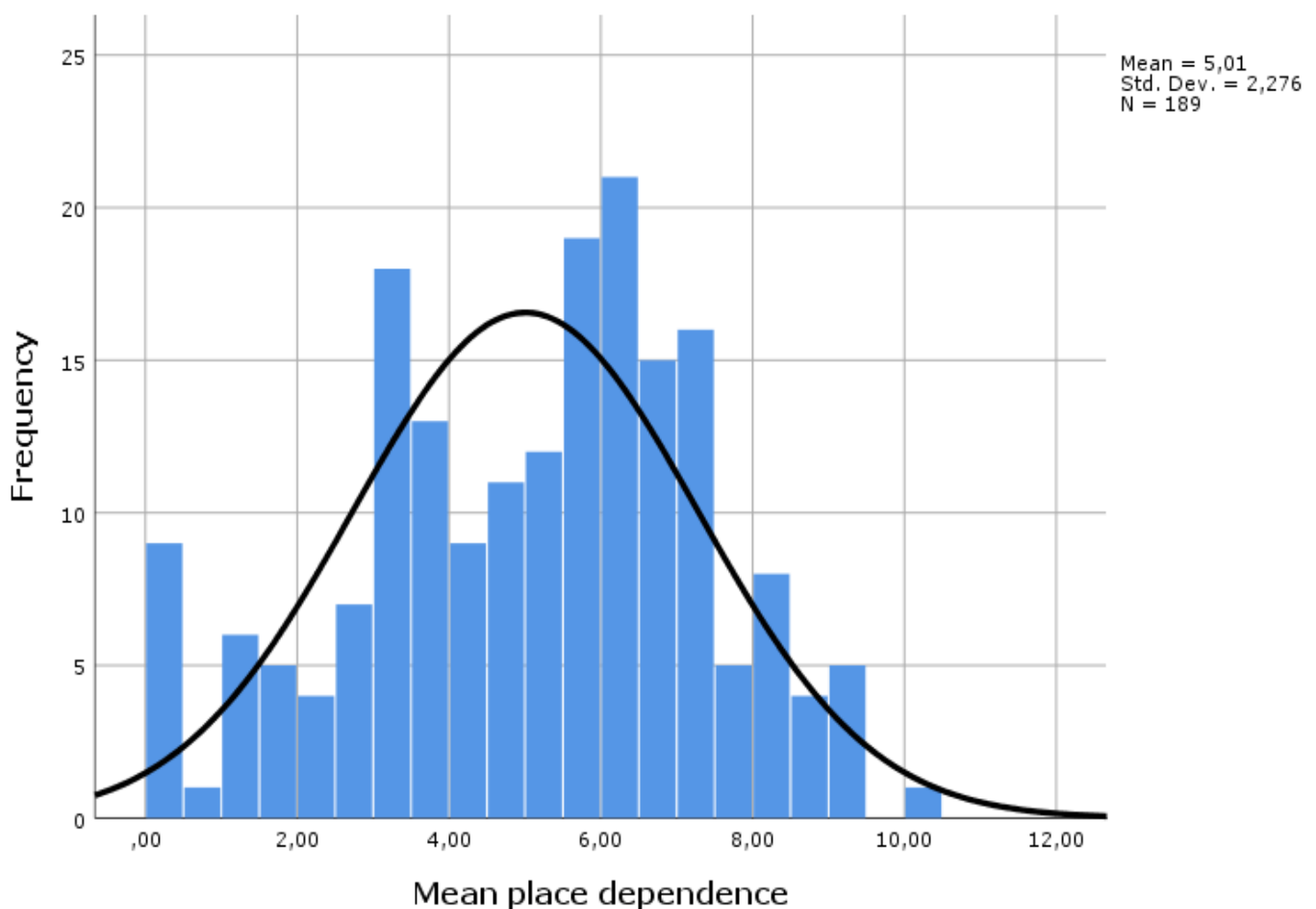

Figure 9 Mean place dependence histogram (Own work, through SPSS)

5.1.3 SOL components

The sense of landscape (SOL) components were computed the same way as the SOP components. Rather than measuring bonds with a place, the statements aimed at measuring bonds with the landscape. The three components of SOL paint a similar picture as the components of SOP. Identity and attachment are higher on the 0-10 scale than dependence, and landscape dependence also has a broader spread (Appendix 7.2). Figures A6 (appendix 7.7) compares the normality of the three SOL components. Especially landscape identity has outliers, some of them extreme, depicted in the boxplots of figure A2 (appendix 7.6). Just like the components of SOP, these outliers will not be removed or be altered at this point.

Aside from the components of sense of landscape, respondents were also asked to rate the specific landscape characteristics that were defined in an earlier chapter (figure 10). The mean rating is 7,6 and there are no large differences between the individual rating. Brooks, rivers and heath fields were rated highest and the burial mounds were rated lowest (only rating lower than a seven). An explanation for this relatively low rating (6,6) could be the picture that was included in the survey (photo 11: burial mounds, chapter 4.2). It is possible this picture did not quite capture the essence of the landscape characteristics, which in turn could lead to a lower rating by the respondents. It should be noted, however, that there is no hard evidence to prove that the small differences between the landscape elements have a specific meaning. While they cannot simply be dismissed, it is rather complicated to make strong statements and draw rigor conclusions based on this polling alone.

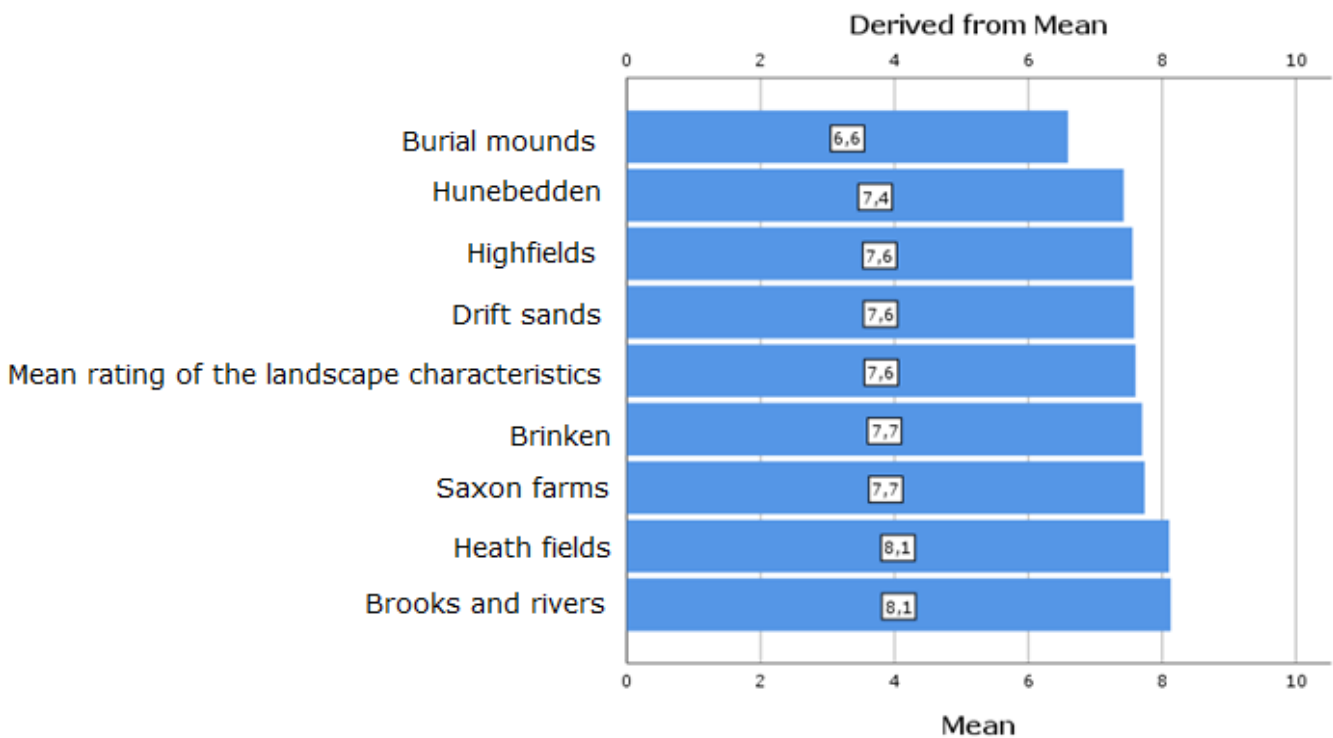

Figure 11 mean rating of various landscape characteristics (Own work, through SPSS)

5.1.4 SOP vs SOL

Based on the three components (attachment, identity, dependence) both a *sense of place* (SOP) and a *sense of landscape* variable were made. The boxplots (figure A3, appendix 7.7) show the spread and outliers of these variables. For further analysis all major outliers (stars in the boxplot) were removed, just like outliers that both variables share. This means that case #37 and #110 were removed in further analysis and models.

Figure A7 (appendix 7.7) shows the normality of both variables with the beforementioned cases removed. The distribution of both variables is still not normal, but as was stated before this is not a major problem for regression analysis. Therefore, both SOP and SOL were not subject to rescaling. Table A1 (appendix 7.2) shows the descriptive statistics of both SOP and SOL. The mean SOL lies higher than the mean SOP, suggesting that the bonds with the landscape are slightly stronger than the bonds with the individual villages. The spread of both variables is about the same with only a minor difference. The minimal mean SOP lies lower than the minimum mean SOL; the lowest mean sense of landscape is still above 1.

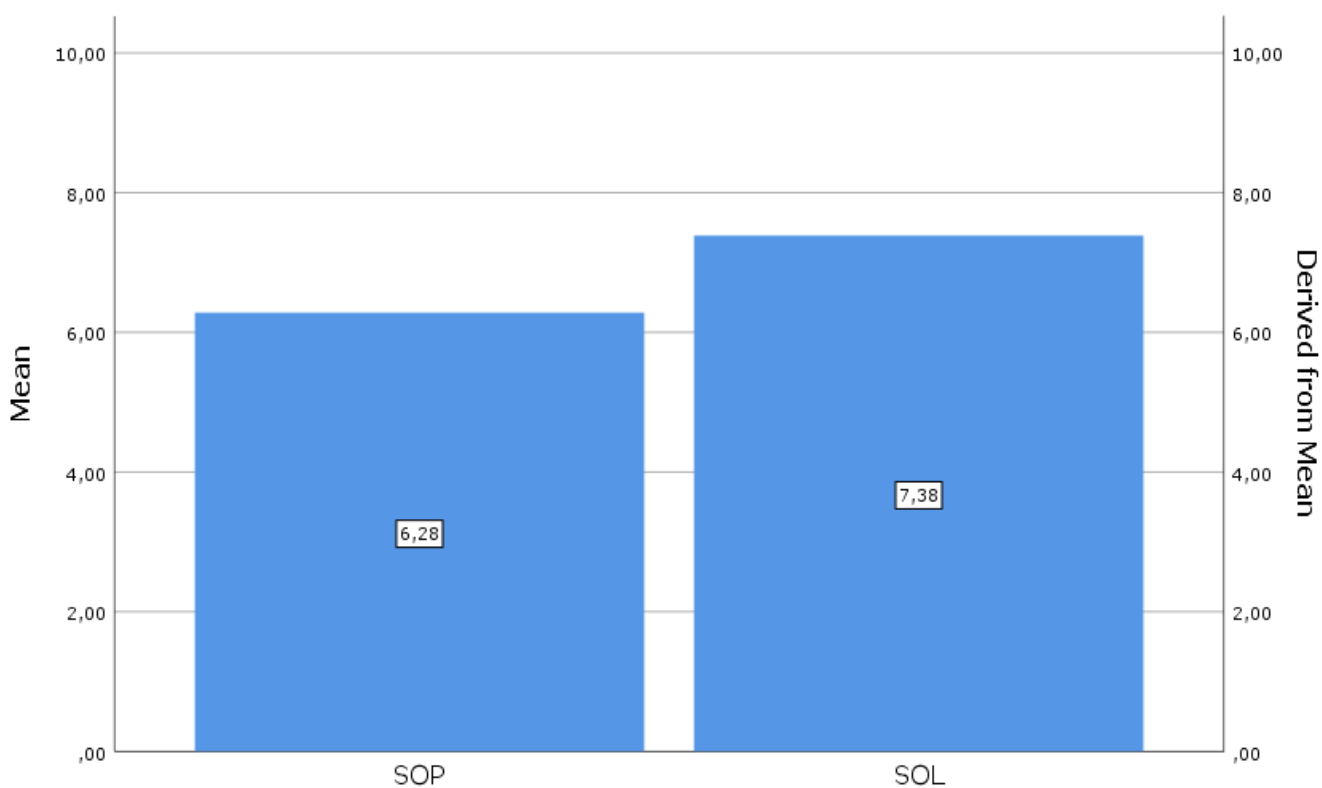

Figure 11 Mean sense of place and mean sense of landscape (Own work, through SPSS)

5.2 Test results

5.2.1 Differences between villages

In previous chapters it was explained that the five villages were selected based on their similar characteristics (e.g. population and nearby landscape). Based on these parameters it was expected that the villages were comparable to the extent that they could be considered as one for the overall sample. It was assumed that the specific village a respondent is from does not influence their sense of place (SOP). In short; it was hypothesized that there were no statistical differences between the villages. This hypothesis was tested through ANOVA and

multiple linear regression (table A2-A5). The regression table compares four villages (Anderen, Gasteren, Loon, Zeegse) against the fifth (Anloo) to explore to what extent they differ from each other SOP-wise. In the analysis, Anloo was selected as the reference category based on figure 12. The bar charts show that the mean SOP of Anloo is somewhat lower than those of the other four villages, making the comparison easier.

Within the sample, all villages differ significantly from Anloo (table A5, appendix 7.3), suggesting that respondents from Anloo indeed have a lower mean SOP. This of course matches the visualization of figure 12.

ANOVA table A4 (appendix 7.3) shows that the model as a whole is *not* significant ($p=0,066$). The hypothesis that there is no difference between the villages cannot be rejected, and in turn is accepted. While within the sample there are some differences, we cannot accept these for the population based on the ANOVA test results. Because the analysis' outcome is not significant we can indeed assume that there are no major differences in SOP between the villages in the population, coinciding with our theoretical framework. Furthermore, there is not statistical proof that being from one specific village influences the mean SOP of the population – the groups are equal in this regard. Because the data suggest that the village of respondents is not of interest, these will also not be included in the following regression analysis.

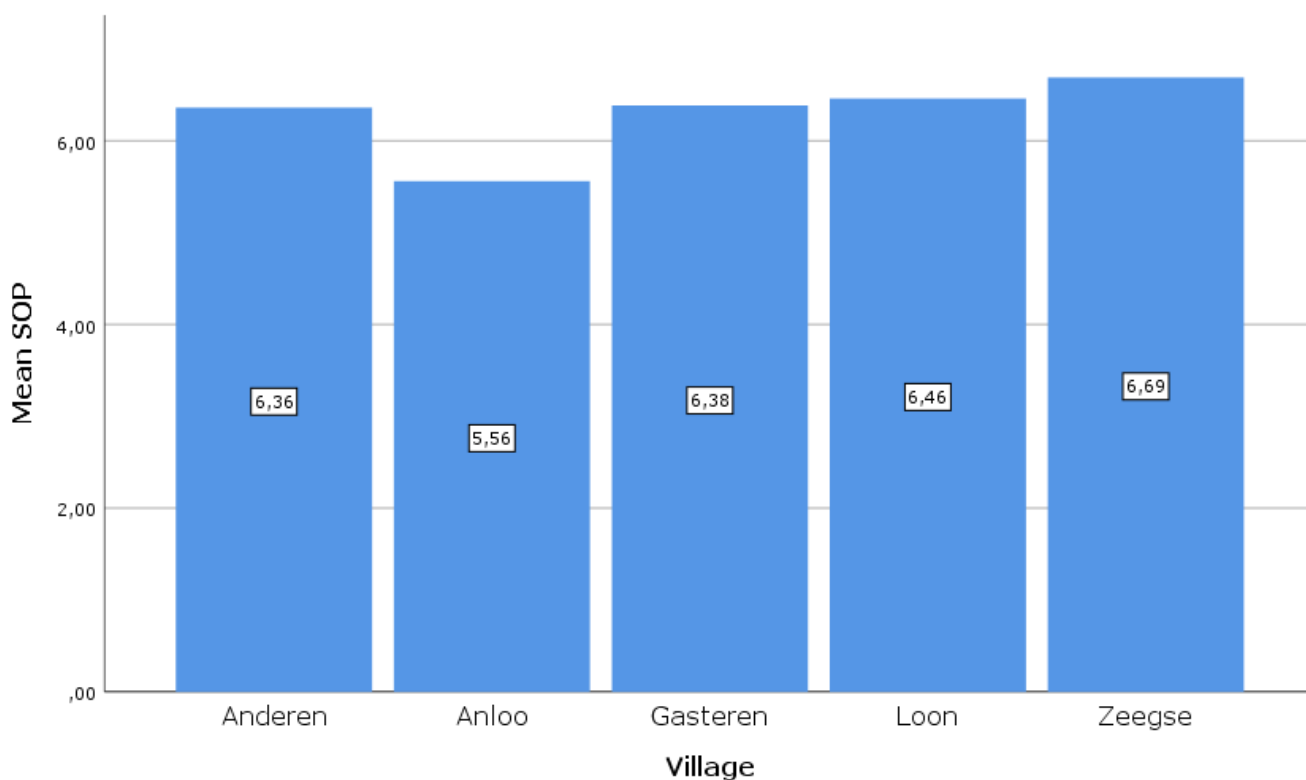

Figure 12 Mean sense of place per rural village (Own work, through SPSS)

5.2.2 Influence of SOL on SOP

The relationship between *sense of landscape* (SOL) and *sense of place* (SOP) is explored through a linear regression model. Aside from SOL there are – according to the literature - also other factors that could influence SOP: age, gender, years spend in the village and growing up in the village are all relevant factors according to theory. Adding these as variables into the regression model serves two purposes. Firstly, they fill the role of control variables and thus are able to isolate the effects SOL has on SOP Secondly, literature suggests that the

beforementioned factors are indeed relevant for understanding SOP. The model allows us to measure their statistical significance on the population of the Drentsche Aa region. The H0 of the analysis is that there is not linear relationship between SOP and at least one of the selected explanatory variables.

Table A6-A9 (appendix 7.4) show the variables included in the model, using the 'enter' method to make sure that all variables are included in the model, even if they are not significant. This choice was made because the analysis aims to check to what extent it matches the suggestions made in the literature. Table A7, the model summary, shows that the adjusted R square is 0,442. This means that approximately 44% of the variance in the dependent variable (SOP) is being explained by the significant explanatory variables in the model. The ANOVA table A8 showcases that the explained variance is highly significant and that the regression model can be interpreted for the population as a whole. Therefore, we may assume that within the population there is indeed a linear relationship between some of the explanatory variables and sense of place.

The next step is to analyze the coefficients in table A9 to review what individual variables are actually significant and how large their effect on sense of place is. The VIF levels of all variables in the model are well under 10, meaning that the unique explanatory power of each variable is assured. In other words, every variable within the model covers its own unique variance.

Sense of landscape is highly significant and its standardized coefficient is the largest of all variables in the model. This means that, for both the sample and the population, sense of landscape has the largest effect on sense of place. The table shows that for every point the overall SOL of someone in the population rises, the mean SOP-rating goes up with 0,645 on average.

The gender variable is significant as well. The table shows that female residents have a lower SOP score on average compared to males. According to the table, this difference is about 0,5 points on average.

The model proves that the H0 of no linear relationship can be rejected: within the population there is a relationship between SOP, SOL and gender.

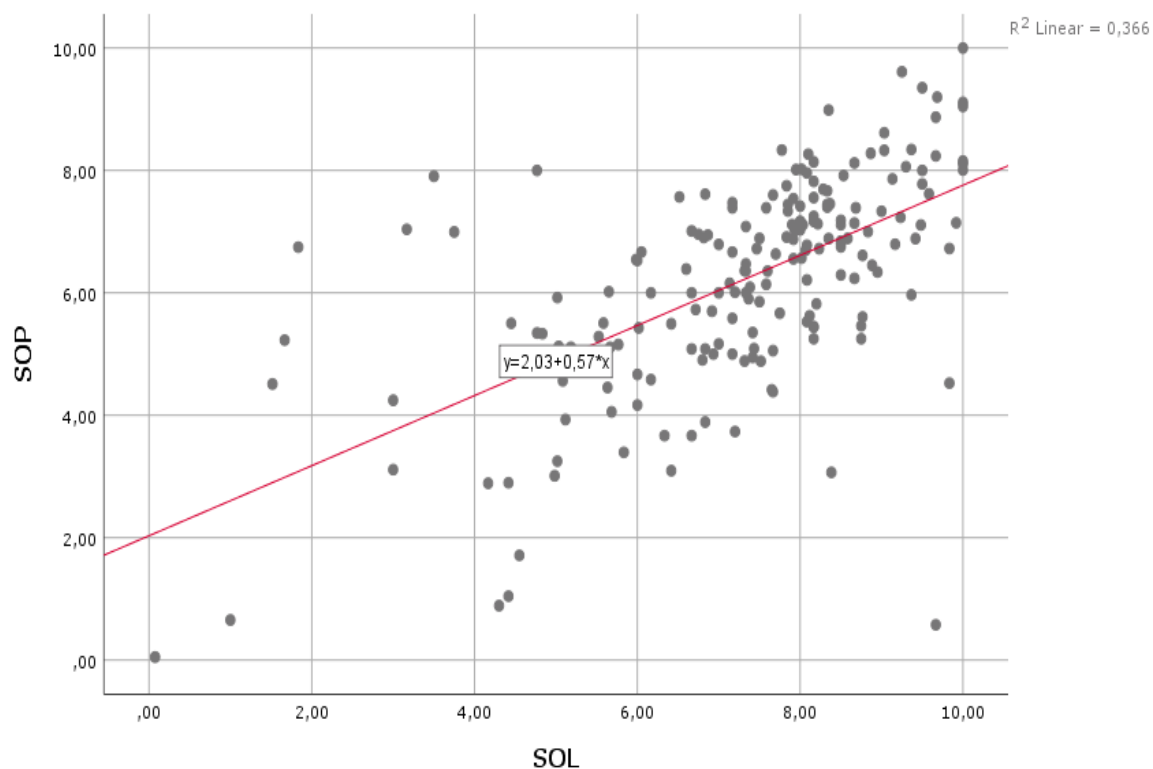

Figure 13 Correlation matrix showing the relationship between SOP and SOL (Own work, through SPSS)

No other variables in the model came out significant. Being raised in the village had the second-largest effect on SOP within the sample, but is just barely insignificant for the population as a whole ($p=0,053$).

The scatterplot (figure 13) visualizes the linear relationship between SOP and SOL, as this relationship is both the most significant and has the strongest effect. The model shows that 36,6% of the variance in sense of place can be explained by the sense of landscape variable ($R^2=0,366$). It also give the formula to predict the expected SOP ratios for all SOL values.

5.2.3 Influence of management on SOP

Figure 14 shows bar charts on the perceived management of the landscape in the national park, on a scale from 0-10. The figure shows that the management of the landscape is sufficient on average, just like the information to the local population about the management – both are in the 6,5 range. What stands out is the willingness to participate in the management of the landscape. According to the chart, this willingness is low compared to the other statements.

The linear relationship between SOP and the statements regarding the management of the landscape was tested through a separate multiple regression model, using the enter method to ensure all four variables were included. Through this model (appendix 7.5) about twenty percent of the variance in SOP can be explained. The model is significant, meaning it can be used to make statements about the population as a whole. When looking at the coefficients, the model suggest that higher levels of satisfaction regarding the information provision correlate with higher sense of place. Furthermore, a preference for more information regarding the landscape management also correlates with higher sense of place. It can be assumed that higher satisfaction with the management and the desire for (even) more information regarding the landscape positively influences the SOP of locals (Elerie & Spek, 2010).

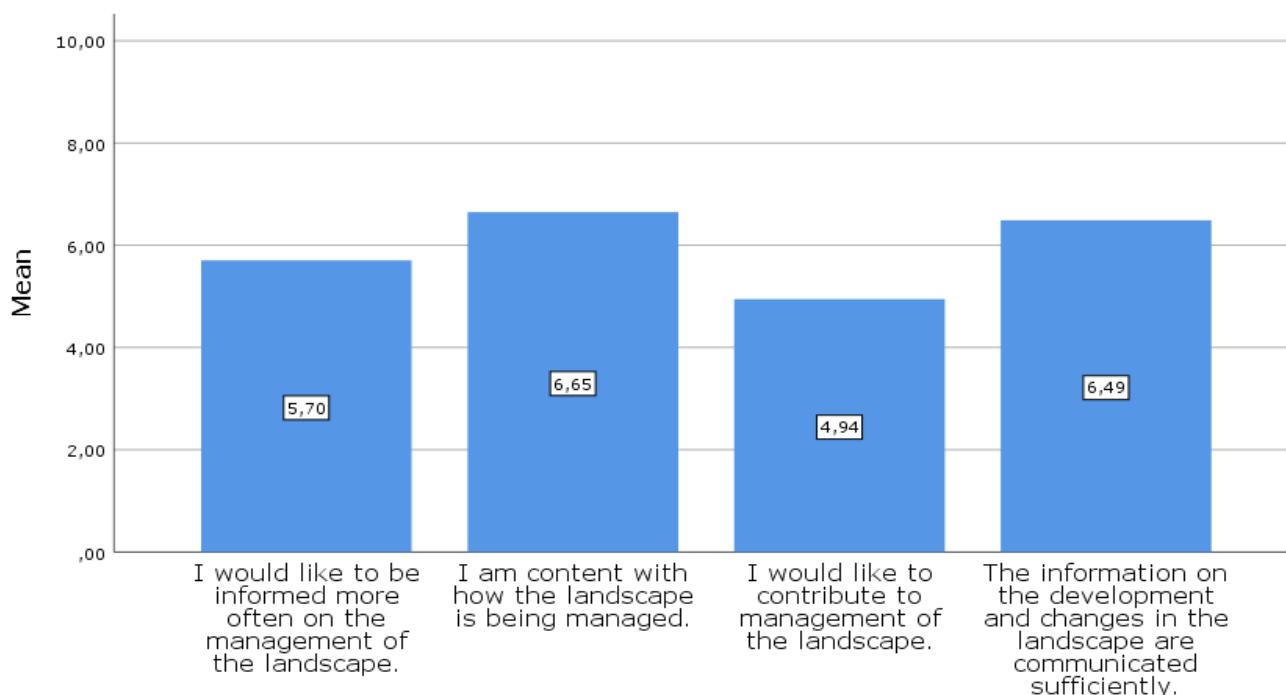

Figure 14 Mean rating of landscape management (Own work, through SPSS)

5.3 Explanatory qualitative analysis

Through three semi-structured interviews, data was gathered to explore and explain the results from the quantitative analysis. Moreover, the interviews were used to provide more information on sense of place- and landscape within the context of National Park Drentsche Aa, and the way the area is being managed and maintained. Based on these interviews, some new light could be shed on the relation between place and landscape. While three interviews is enough to place the quantitative results into a broader context and explore some of its tested relationship, its ability to explain trends for the population as a whole is still limited.

5.3.1 Sense of place and sense of landscape

First of all, all interviewees stated that they considered the landscape and their village as one. Green stated that the landscape and Anloo are '*...actually one entity*' while Yellow phrased it as '*to me, they (i.e. the landscape and the village) belong together*'. Blue noted that he sees the area as a place where '*...everything flows into each other very fluently*' and that these fluent lines '*inspire*' and '*move*' him. Furthermore, the interviewees affirm that SOL and changes within the landscape influence their SOP as well. Yellow stated the landscape and village brought '*solace*' in her life, and because of this she would never leave or move away from the Park. Blue noted that if the landscape would change drastically, his bonds with the village would shift '*totally*' and that he would '*probably move away*'. Green said something similar: '*if the landscape keeps getting more barren, I would consider leaving*'. To all interviewees, the National Park is a holistic entity where nature, culture and landscapes have become more than the sum of their parts. Blue noted that he prefers to examine the '*coherent continuity*' of the landscape instead of specific parts of it. He added that he has rarely seen nature and culture become so '*unified*'. Yellow emphasized her preference for a '*great balance*' between nature values and cultural heritage within the National Park.

The interviewees have differing preferences and priorities within the landscape. Blue stated multiple times that he adores the '*beauty*', '*surprises*' and '*fluent lines*' between culture and nature within the National Park. When asked about the relatively low appreciation of burial mounds within the population compared to other characteristics, he noted that he himself appreciates the burial mounds as these are an essential connection to the past, both culturally and genetically: '*the burial mounds effortlessly connect to a landscape that has not changed much since the Stone Age. We are, quite literally, visitors in the landscape of our ancestors*'. Yellow holds a different view on the landscape, and prefers the nature over cultural heritage. She states she is not particularly interested in the burial mounds, as they are '*...too old fashioned*'; she likes the general area, but does not care much for specific and parts of cultural heritage. She adds that promotion of these values, e.g. the *Hunnebed Highway*-project, comes off as '*forced and a bit corny*'. According to Green, the lack of appreciating for burial mounds compared to other landscape aspects is due to a general absence of information and education regarding the burial mounds. He states that the information on the archaeological values are '*...not brought out in the open*' and that there is a total absence of information signs near the mounds. He adds that '*they*' should definitely do something about '*the decreasing respect*' for the mounds, because as of now '*you can do with them whatever you want, walk right over them – it's all allowed*'. According to Green, the burial mounds are not protected nearly enough, resulting in a '*much too laconic*' mindset.

For all interviewees, the landscape – and their experiences with the landscape – is absolutely vital for their SOP. This conclusion closely matches the results of the quantitative analysis. Blue states that the relation between his SOL and SOP is '*impressive*', and when Green was asked if the changing landscape also changes his SOP, he

firmly replied 'yes!'. Yellow specified that, to her, the connection between landscape and place are 'very important' and that this connection is the reason she 'loves this place' so much. All interviewees affirmed that the landscape was probably the largest factor influencing their SOP, again matching the quantitative results. This is especially the case for place attachment and place identity. When asked if the Drentsche Aa-area is important for the person he has become, Blue said '...Yes, it really positively influenced me'. He added that he had 'learned a lot' in the time he has lived in the National Park, about himself and the people around him. He calls these experiences 'fundamental' to him as a person. This strong identification with place is further articulated by Yellow: '...I really feel that I belong here, even though I was not raised in the area. This place really fits me, it is a part of me. I feel very serene'. It is apparent that the interviewees not only feel attached to their place and landscape, but also strongly identify with it.

While the relation between SOL and SOP closely matches the quantitative analysis, some other factors do not line up as precisely. In the quantitative analysis, gender was a significant factor to SOP, with females having lower SOP on average. The interviewees did not recognize these differences in their own life. Yellow even stated the opposite: 'I don't feel like it matters, it's probably personal. In my social circles, involvement with the village is equally represented'. According to Yellow, length of residence and being born in the village were not decidedly relevant to her SOP, stating that '...I have always felt this way. From the very start of my life here'. She did suspect that age may change how people experience places, as she noticed that older people participate more in her village than the youth. She stated she was '...not sure' how age influences people's SOP, which was also the position of Blue and Green on this specific topic. In the quantitative analysis, age and length of residence were not a significant influence on SOP – the uncertainty of the interviewees somewhat match those results.

5.3.2 Management and maintenance of the National Park Drentsche Aa

According to the interviewees, participation in the process of maintenance of the national park leads to a stronger SOP and SOL. Green answered 'Yes' when asked if participating leads to stronger bonds with a place. He added that he feels like State Forestry and other management organizations are actively excluding him from helping out and thinking along, because Green '...knows too much about the landscape' and is actually able to identify '...where frequent mistakes are being made'. All three interviewees consider more participation to be a positive development in the Park, but Green also emphasize this should only be done under 'strict guidelines', as he fears for an 'increasingly barren landscape'. Yellow is more optimistic regarding the removal of vegetation, and praises the 'beautiful view over an open landscape'. Blue is skeptical of State Forestry's approach of opening up the landscape, but admits they 'maintain it quite well and do an overall good job' within the area. He does, however, state that he is often 'shocked' by how much vegetation is being removed, naming the Strubben Kniphorstbosch as a striking example – a location that was also identified by Green as being an 'extreme case'.

According to the interviewees, increased participation is not only a positive development but also a shared responsibility. Yellow noted that 'We ourselves are also responsible for maintaining the landscape, by the way'. Blue corroborates a similar sentiment, but states he 'has come to accept' that is not the most capable person to actively participate in landscape management due to personal circumstances.

Although most interviewees view the management organizations as a positive forces within the region, with both Yellow and Blue saying they make the landscape 'more beautiful', all interviewees identify the same flaw within the organization: communication. Of the three interviewees, Green is the most adamant in this regard. He states that State Forestry '...does not communicate their plans anymore' and that they do not 'finish their own tasks', because they themselves do not know what their colleagues are doing, and where they do it, resulting in an

increase of removal of vegetation. Blue states that while State Forestry's personnel is *'very enthusiastic and positive'*, he does not feel personally addressed. Yellow expresses similar concerns, stating that she would like more information on the *'long term vision'* of the National Park through post mail. She shares this desire with Blue, who would also like to receive frequent brochures in his mailbox covering the long term (*'ten or twenty years'*) vision for the Park. Green expects that if the National Park communicates their plans and vision better, more frequent and to a broader audience, people would start to appreciate the landscape more as well – actively linking communication to sense of landscape.

5.3.3 Differences between rural villages and more urban settings

According to the interviewees, there are essential differences between rural villages and more urbanized villages and cities. Blue talked about cultural differences between the agricultural- and urban view on life. He referred to the *'cultural stratification'* and spoke about original farming culture versus *'imported city lifestyle'*. According to Blue, the inhabitants of rural villages are more in touch with their *'primal emotions'* and can communicate *'without saying any words'* to a larger extent than their urban counterparts: *'people live more physical here'*. In his point of view, cities are positioned as *'urban islands'* in a rural world. These islands have their own culture, just like rural villages. Blue states that urbanized villages, such as Zuidlaren and Gieten, are a hybrid where these cultural meet, *'...merge'* and sometimes clash. Yellow also *'definitely'* recognizes cultural differences between rural- and urban villages. She *'...knows just about everyone'* in her village, making daily communication better accessible. Furthermore, she adds, rural villagers *'really chose'* to live this embedded within the landscape, contrary to urban villagers or people living in cities. Blue emphasizes the manners and overall demeanor of within rural culture, while Yellow mostly stresses day-to-day life and people's relationship with the landscape. Green speaks about the community in smaller villages, saying that in his village people *'...help each other out, contrary to larger places where people don't know their neighborhood'*. He also calls this the best characteristic of his village: *'everyone interacts with each other'*. According to all interviewees, being close to the landscape and close to the community are both key characteristics and a large advantages of the rural village. This affirms the distinction made in the theoretical framework between rural- and urban villages; focusing only on rural village within this case study was a solid choice.

6. Discussion and conclusion

In this chapter, the results from the mixed methods analysis are discussed and placed in academic context, and conclusions are drawn. First, the sub questions of the research will be answered. Secondly, the overarching research question of the thesis is answered. Additionally, broader conclusions are drawn, while still being linked to National Park Drentsche Aa context. The chapter finalizes with stating the thesis' additions to academic discussions and examining topics for further research, and adding a reflection on the research process.

6.1 Answering research questions and academic context

What are the characteristics of 'the' Drentsche Aa landscape and its management?

Within the National Park Drentsche Aa, the linkage between cultural- and nature heritage is emphasized, with people living and working in the area as a key distinction from other national parks in The Netherlands. Based on the landscape biography that was made, eight landscape characteristics were identified that represent the Park to the fullest extent: brooks, heath fields, brinken, essen, Saxon farms, hunebedden, burial mounds and drift sands. These aspects were selected based on their predominant position in relevant literature (Geologie van

Nederland, sd; Jongmans, et al., 2015; Spek, 2004; Vervloet, 2010) and in close proximity or part of the rural villages of the National Park. Originally, the eight chosen characteristics were approach separately, and were divided in nature values and cultural heritage. The analysis, however, shows that landscape is considered a holistic concept within the National Park Drentsche Aa. According to the data, the connections and coherence *between* all aspects are more important for SOP than specific landscape characteristics. Landscape experience (Antrop & Van Eetvelde, 2017), especially in this case study, is more than the sum of its parts. Within the park, the present day landscape still reflects the small scale occupation pattern that leads back to medieval times, most visible in its agricultural features. Aside from physical characteristics, the National Park is furthermore defined by its socio-cultural essence. The mixed-methods analysis tells the story of a rural lifestyle, in which sense of place- and landscape are intertwined. The data suggests that sense of community, engagement and participation are vital to place attachment and identification with the landscape. Thus, 'the' Drentsche Aa landscape is not only physically diverse and layered (Antrop & Van Eetvelde, 2017), but also characterized by its cultural place layers (Isachenko, 2009), such as the entwined SOP and SOL, and the various non-physical heritage values (e.g. the rural village culture versus the urban village culture, described by Blue). The National Park is managed by various organizations, with State Forestry being the most predominant (Nationaal Park Drentsche Aa, 2019). The analysis shows that the management and maintenance of the park is conceived generally well, although communication regarding long term vision and drastic developments within the landscape (Elerie, 2010) could still improve, potentially leading to even higher SOP and SOL.

What elements of the Drentsche Aa-landscape relate to the sense of place of the local population?

Once again, the landscape of the National Park is best considered as one coherent entity. Although literature often dives into specific landscape characteristics (Jongmans, et al., 2015; Spek, 2004), the analysis shows that in practice the landscape as a whole influences SOP, rather than specific parts of it. Even though data shows that some aspects (e.g. brooks and heath) are rated higher than others (burial mounds), perhaps due to a lack of information and education, sense of landscape as a whole seems most important for SOP. This narrative matches the literature review, where cultural and nature heritage were considered as one (Ashworth & Graham, 2005), and where Antrop & Van Eetvelde (2017) argued for a holistic approach for research landscapes. In the context of the National Park Drentsche Aa, it is worthwhile to identify specific parts of the landscape as a means to establish how the landscape originated. But, like Blue stated, when related to SOP the '*transitions*' between these specific parts are of more relevance than the parts itself. The National Park is characterized by its small-scale diversity and the coherence between all its aspects, as well as the still strong relation between geological subsoil conditions and the present-day landscape features. Furthermore, the analysis suggests that the linkage between cultural and nature heritage is important, as it contributes to identification with place by offering a sequence with the past. The importance of this identification with the past through heritage and landscape was previously argued by Lowenthal (1985), but phrased best by Ashworth & Graham (2005): '*...the past provides a sense of termination in the sense that what happened in it has ended, while, finally, it offers a sequence, allowing us to locate our lives in linear narratives that connect past, present and future.*' (p. 9). In National Park Drentsche Aa, the landscape as a whole – and all its heritage values – relate to SOP of rural village communities, partially by providing a sequence between past, present and future.

What processes influence the sense of place of the local population within the region?

According to the literature review, aging and residing at localities increase attachment to those places (Stoffelen, et al., 2019; Walker & Ryan, 2008; Ashworth & Graham, 2005). In our regression model, neither of these factors were significant for increasing SOP, challenging broad accepted views on sense of place. A possible explanation for this contradiction can be found when further examining the data. Interviewees note that their SOP has

deepened over the years, but was already high from the very start of their residence. They argue that inhabitants of rural villages within the National Park make a deliberate and active choice to live in such proximity with nature and cultural heritage. If this is indeed a premeditated decision for most members of rural communities, it is possible that only those with high appreciation for the rural lifestyle move to rural villages in the first place. This would suggest that rural villages mostly attract people who already have a high base attachment to the area at the moment they arrive, comparable to how tourists can feel strongly attached to places they have never been before (Woosnam, et al., 2018). This theory matches the methodology that was chosen to measure SOP. On the 0-10 ratio scale, there is a clear maximum SOP 'score'. If inhabitants of rural villages already scored high from the very start, there is not much room for time-based development on a ratio scale with a clear limit. Based on the data, it can be argued that inhabitants chose to live in rural villages *because* they feel attached to it, instead of feeling attached to the rural village because they have spent a significant amount of time in it. It is possible that aging and residing at a locality are processes positively influencing SOP, but that this influence is hard to measure on a 0-10 scale since the base-SOP was already quite high.

The analysis names removal of vegetation and 'deforestation' of the landscape as a process that negatively influences SOP and SOL. Interviewees state that if the landscape changes drastically, they would consider moving away from the National Park, since their identification with the landscape would be altered to a large extent. According to the landscape biography (Spek, 2004) and literature on its socio-cultural and geological history (Jongmans, et al., 2015), the National Park is partially characterized by the combination small-scale, but diverse, landscape aspects and multi-scalar cultural heritage. Opening up parts of the landscape by removing vegetation, for example near heath fields or oak forests, can sometimes directly clash with local's place identity (Elerie, 2010). The most striking example of this is the Strubben Kniphorstbosch-case, where shifting and clashing senses of place due to redesigning the landscape had considerable 'social impacts' (Vanclay, 2002) on the local community. The analysis identifies that drastic changes and developments in the landscape negatively alter SOP of people living in the Drentsche Aa rural villages.

Another process that could positively influence SOP is the sharing of information regarding the management of the National Park. The regression model showed that higher satisfaction regarding the information provision correlates with higher SOP. Furthermore, a preference for *more* information also correlates with higher SOP, a finding that was affirmed by all interviewees. This does not necessarily mean that more information equals a higher SOP. Rather, it suggests that satisfaction regarding information and the willingness to learn more about the National Park could lead to higher SOP. Interviewees identify long-term vision for the Park as a theme that could be used for improvement. The analysis was not fully consisted regarding community participation and SOP; the interviewees argue that more participation in the maintenance of the Park can lead to stronger bonds with the landscape, and stronger SOP. The regression, however, did not find a significant relationship between the willingness to participate and SOP. This discrepancy can partially be explained by a choice of words; the survey questioned respondent's *willingness* to participate, not the extent to which they actually *do* participate. It is possible that while the willingness to participate *does not* correlate with higher SOP, actually participating *does*. In short, this inconsistency in the analysis is more likely due to flaws in the measurement and methodology than due to an actual gap between the quantitative and qualitative data.

Finally, the largest influence on SOP is sense of landscape. The analysis shows that within the National Park Drentsche Aa context, the bonds with the landscape are the most important factor for sense of place. There is a significant relationship between landscape experience (e.g. attachment to the landscape or identification with the landscape) and SOP, consisting out of a combination of its three components (Jorgensen & Stedman, 2001). SOL has, of all tested variables, the most explanatory variable when measuring SOP and is, according to the interviewees, inseparable from place experience in rural villages. This narrative matches the literature;

according to Isachenko (2009), landscape is the first and primary place layer and is at the root of all other mental place layers, as was depicted in the conceptual model of this thesis. This close linkage between landscape and place, and nature and culture is also mentioned by Ashworth & Graham (2005). They argue that nature heritage and cultural heritage are intertwined, and two sides of the same coin. In the context of the National Park Drentsche Aa, and especially for the rural villages within it, the same metaphor could be used for sense of place- and landscape: theoretically separate, but in practice one and the same.

To what extent is there a relation between landscape experiences and sense of place of local within the National Park Drentsche Aa?

The regression model shows a significant relationship of moderate strength between landscape experience and sense of place, with more explanatory power than any of the other tested variables. Further analysis suggests that landscape is at the root of place experience in the context of the National Park. Isachenko's conceptualization of place layers (2009), in which he identifies landscape as the first and most 'stable' place layer, matches this narrative. The results indicate that the connection between place and landscape is so essential, that they cannot be considered separately in the context of rural villages within the National Park; attachment to, identification with, and dependence on place is directly related to the landscape. The Drentsche Aa landscape is a hybrid of nature- and heritage values that -just like the landscape itself- cannot be considered as separate concepts, as they are one. Especially for the Drentsche Aa National Park, the lines between nature and culture are often blurred. This interconnection is of much importance to the local communities, who praise the Parks' diversity and fluent transitions. Living close to- and being a part of the landscape is vital for the inhabitants of rural villages, perhaps even more so than to those living in urban villages, affirming existing narratives of rural lifestyle and the rural idyll (Van Dam, et al., 2002; Haartsen, et al., 2003). The relationship between landscape and sense of place is influenced by several factors. Statistics show that SOL and gender are significant factors, but for gender no satisfying explanation could be found in further analysis. At this point, within the Drentsche Aa context, it is not clear how gender plays either into sense of place or sense of landscape - this is a limitation of the analysis and asks for additional research. Although not statistically significant, it is still likely that age, length of residence and community engagement / participation play into rural village SOP as well, corresponding with relevant literature on these topics (Walker & Ryan, 2008). Partially due to the skewed histogram of the sample, this potential relationship could not be rejected. A notion of caution is due here, though; this thesis' focus was on the relationship between SOP and landscape - other influences on sense of place were less thoroughly examined, and could definitely benefit from more extensive research, especially in the Drentsche Aa context. Further research on SOP in rural villages could focus on the influence of gender, length of residence and community participation, preferably using a different methodology from this research. It is likely that not all factors that play into SOP benefit from being measured on a 0-10 ratio scale. Therefore, using a different methodology may grant more insights and different points of view regarding the aforementioned uncertainty.

In general, the relationship between SOP and landscape in the National Park Drentsche Aa was thoroughly examined, and its underlying processes were rigorously scrutinized. Further research could focus on the still unexplained factors playing into sense of place, using a different methodology while still focusing on the rural villages within the National Park Drentsche Aa.

6.2 Conclusions

This thesis researched the relationship between sense of place and landscape, and what factors play into this relationship. The analysis showed the significance of landscape experience for sense of place in rural villages. In the National Park Drentsche Aa, the landscape consists of entangled nature- and cultural heritage values. This

entanglement, and the fluent lines between its characteristics, are a large influence on the identification with the landscape and the National Park in general. Aside from SOL, gender was proven to be a significant factor as well, although no sufficient explanation could be found for its significance. Qualitative data suggests age and length of residence play into SOP as well, backing up existing literature on sense of place. Processes that positively influence the relationship between landscape and SOP are community participation and active engagement with the landscape. Processes that negatively influences the relationship between landscape and SOP are rapid deforestation, misconceptions regarding the removal of vegetation, and lack of communication regarding long term landscape planning. In general, the public opinion regarding management and maintenance of the National Park is positive and possibly a factor in rural community's sense of place. More frequent communication concerning the long-term vision for the park and its landscape could further improve the rural community's satisfaction and willingness to participate, and as a result potentially fuel their sense of place. Further research could focus on exploring the role of gender, length of residence and age on SOP in rural settings. Future examination could benefit from a different methodology with different measurement tools for sense of place, such as in depth-interviews or SOP-orientated mental maps. Additionally, the conceptual affinity between place and landscape in rural context could be explored to a larger extent. In the context of the National Park Drentsche Aa, this research considered place and landscape two sides of the same coin, based on both theoretical- and empirical findings. It could be worthwhile to examine if, in comparable contexts, landscape and place are not only conceptually bonded, but actually cover the same spatial associations. In short, future research could further examine the nuance between sense of place and sense of landscape, and explore their similarities and differences.

6.3 New insights in SOP discussion

This thesis touched on several aspects of sense of place discussions in academia. First of all, it explored sense of place in general using a specific case-study related to both human- and physical geography. Cultural geography is a field where the bonds between place and people are explored, and this research added relevant insights to the discussion. Secondly, it contemplated and affirmed the role of landscape at the basis of all other geographic place layers (Isachenko, 2009), both physical and mentally. Through a case-study, theory was first conceptualized and thereafter tested, again adding knowledge to the field. Third, this thesis scrutinized the separation of cultural- and nature heritage, supporting and confirming existing narratives (Antrop & Van Eetvelde, 2017; Ashworth & Graham, 2005; Bruns, et al., 2015) about the entanglement of these concepts. Finally, this thesis added insight on the differences between rural villages and urban villages. According to Soini et al. (2012), only limited research has been done regarding the differences between these two categories. Most of this existing research explored differences based on community sense. This thesis added to such discussions by emphasizing the socio-cultural *and* spatial aspects of rural villages, while still focusing on its overall positionality regarding place and landscape. To conclude, this thesis was able to test conceptual theories through a specific case-study, and in doing so succeeded in further developing discussions regarding landscape, rural villages and sense of place in general.

6.4 Reflection

When reflecting on the final conclusions, three limitations of the research could perhaps have been prevented or been accounted for more thoroughly. First of all, the statistical tests could have accounted for the skewed sample distribution compared to the population distributions of the selected rural villages. In the test, the small overrepresentation of women, and people in their early twenties, could have been compensated by adding more weight to the responses of males and elderly. While this compensations also comes with its own statistical problems, it might have increased the validity of the quantitative analysis. Secondly, the thesis could have focused

more on the influence of gender on sense of place. As a variable, gender was proven to be a significant factor but no satisfying explanation for this relationship was found due to an overall emphasis on the SOL/SOP relationship. While gender was not the main theme of this research, the thesis might have benefited from an even stronger focus on gender. Lastly, the thesis could have been stronger on a conceptual level by further separating nature and culture from each other, and place and landscape. The theory section covered this quite extensively, but in the end it was still complicated to truly draw a hard line between the concepts. While the themes could have been defined even more clearly, the complicated relationship between people, nature and culture were always topics for discussion in cultural geography and heritage studies. In hindsight, most limitations and complications resolved during the research problem itself. While the validity of the analysis is obviously not perfect, partially due to the skewed sample distribution, the thesis was still able to draw a rigorous conclusion due to the critical reflexivity during the research process.

References

- allecijfers, 2019. *Buurt informatie*. [Online]
Available at: <https://allecijfers.nl/buurt/zeegse-tynaarlo/>
[Accessed 14 June 2020].
- Anon., 2019. *Informatie woonplaats*. [Online]
Available at: <https://allecijfers.nl/woonplaats/anloo/>
[Accessed 26 June 2020].
- Anon., n.d. *Kwartair*. [Art] (aardrijkskunde-oedenen.nl).
- Antrop, M., 2003. Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning*, pp. 21-34.
- Antrop, M., 2006. Sustainable landscapes: Contradiction, fiction or utopia?. *Landscape and Urban Planning*, 75, pp. 187-197.
- Antrop, M. & Van Eetvelde, V., 2017. *Landscape Perspectives: The Holistic Nature of Landscape*. Dordrecht: Springer.
- Ashworth, G. & Graham, B., 2005. *Senses of Place: Senses of Time*. s.l.:Ashgate.
- Barnett, C., 1998. Cultural twists and turns. *Environment and Planning D: Society and Space*, pp. 631-634.
- Bruns, D., Kühne, O., Schönwald, A. & Theile, S., 2015. Interacting Cultural, Psychological and Geographical Factors. In: *Landscape culture - culturing landscapes*. s.l.:SpringerVS, p. 63.
- Burt, J. E., Barber, G. M. & Rigby, D. L., 2009. Extending Regression Analysis. In: *Elementary Statistics for Geographers*. New York: The Guilford Press, pp. 498-528.
- Burt, J. E., Barber, G. M. & Rigby, D. L., 2009. Sampling. In: *Elementary Statistics for Geographers*. New York: The Guilford Press, pp. 254-293.
- Castree, N., 2005. *Nature*. London: Routledge.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019. *Bevolking; maandcijfers per gemeente en overige regionale indelingen*. [Online]
Available at: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/31/kerncijfers-wijken-en-buurtten-2019>
[Accessed 13 January 2020].
- Cloke, P. & Milbourne, P., 1992. Deprivation and lifestyles in rural Wales. II: rurality and the cultural dimension. *Journal of Rural Studies*, Volume 8, pp. 359-371.
- Cosgrove, D., 2004. *Landscape and landschaf*. German historical institute, GHI Bulletin, 35, p. 57-71.

Council of Europe, 2000. *The European Landscape Convention*. Straasburg, s.n.

Craine, J. & Gardner, C., 2016. Visual methodology. In: I. Hay, ed. *Qualitative research methods in human geography*. Ontario: OXFORD UNIVERSITY PRESS, pp. 274-287.

Custers, H., 2018. *Opverende zeebodem bij West-Antarctica zorgt mogelijk voor een stabielere ijskap*. [Online] Available at: <https://klimaatveranda.nl/tag/postglaciale-opheffing/> [Accessed 11 may 2020].

De Grote Bosatlas, 2009. Geologie en Bodem. In: *De Grote Bosatlas*. Groningen: Noordhoff Uitgevers, pp. 10-18.

De Hondsrug UNESCO Global Geopark, n.d. *Een eigentijdse wandeling door de schoolplaat van Schuiling*. [Online] Available at: <https://www.dehondsrug.nl/routes/esdorp-annen/> [Accessed 20 January 2020].

De Hondsrug Unesco Gloval Geopark, n.d. *DE IJSTIJDEN - VERHALEN*. [Online] Available at: <https://www.dehondsrug.nl/verhalen/ijstijden/> [Accessed 10 January 2020].

Dowling, R., 2016. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. In: I. Hay, ed. *Qualitative research methods in human geography*. Ontario: OXFORD UNIVERSITY PRESS, pp. 31-44.

Dunn, K., 2016. Interviewing. In: I. Hay, ed. *Qualitative research methods in human geography*. Ontario: OXFORD UNIVERSITY PRESS, pp. 149-188.

Elerie, H., 2010. *Blijf van mijn bos af!*. [Online] Available at: <https://www.noorderbreedte.nl/2010/09/30/blijf-van-mijn-bos-af/> [Accessed 12 may 2020].

Elerie, H. & Spek, T., 2010. The cultural biography of landscape as a tool for. In: *The Cultural Landscape Heritage Paradox. Protection and development of the Dutch archaeological-historical landscape and its European dimension..* Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 83-113.

Fischer, C., 2006. *Eisrandlagen Norddeutschland*. [Art] (Wikicommons).

Geheugen van Drenthe, n.d. *Holoceen*. [Online] Available at: <https://www.geheugenvandrenthe.nl/holoceen> [Accessed 16 January 2020].

Geologie van Nederland, n.d. *Dekzand*. [Online] Available at: <https://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/dekzand> [Accessed 8 January 2020].

Geologie van Nederland, n.d. *Holoceen*. [Online] Available at: <https://www.geologievannederland.nl/tijd/reconstructies-tijdvakken/holoceen> [Accessed 20 January 2020].

Geologie van Nederland, n.d. *Laat-Pleistoceen*. [Online] Available at: <https://www.geologievannederland.nl/tijd/reconstructies-tijdvakken/laat-pleistoceen> [Accessed 5 January 2020].

Geologie van Nederland, n.d. *Midden-Pleistoceen*. [Online] Available at: <https://www.geologievannederland.nl/tijd/reconstructies-tijdvakken/midden-pleistoceen> [Accessed 10 January 2020].

Gieling, J., 2018. *A place for life or a place to live*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Glover, T., Stewart, W. & Gladdys, K., 2008. Social ethics of landscape change: Toward community-based land-use planning. *Qualitative Inquiry*, 14(3), pp. 384-401.

- Haartsen, T., Groote, P. & Huigen, P. P., 2003. Measuring age differentials in representations of rurality. *Journal of Rural Studies*, 19(2), pp. 245-252.
- Hidalgo, C. M. & Hernández, B., 2001. PLACE ATTACHMENT: CONCEPTUAL AND EMPIRICAL QUESTIONS. *Journal of Environmental Psychology*, p. 273.
- Hudson, C., Sandberg, L. & Schmauch, U., 2017. The co-creation (of) culture? The case of Umeå. *European Planning Studies*, pp. 1538-1555.
- Huigen, P., 1996. *Verliest het platteland zijn streken?*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Huisman, H., 2010. *IJstijden*. [Online]
Available at: <http://kijkeensomlaag.nl/index.php/ijstijden-en-ijstijdafzettingen>
[Accessed 10 January 2020].
- Isachenko, T., 2009. Cultural landscape dynamics of transboundary areas: A case study of the karelian isthmus.. *Journal of Borderlands Studies*, pp. 78-91.
- Jongmans, A. et al., 2015. Het Zandlandschap. In: *Landschappen van Nederland: Geologie, Bodem en Landgebruik*. Wageningen: Wageningen Academic Publishers, pp. 285-339.
- Jorgensen, B. & Stedman, R., 2001. Measuring the spatial component of sense of place: A methodology for research on the spatial dynamics of psychological experiences of places.. *Environment and Planning B: Planning and Design*, pp. 795-813.
- Kadaster Topotijdreis, 2018. *Overzichtskaart*. [Online]
Available at: <http://www.topotijdreis.nl/>
[Accessed 13 February 2020].
- Kim, J. & Kaplan, R., 2004. PHYSICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS IN SENSE OF COMMUNITY: New Urbanist Kentlands and Nearby Orchard Village. *ENVIRONMENT AND BEHAVIOR*, 36(3), pp. 313-340.
- Koster, E., 2009. The "European Aeolian Sand Belt": Geoconservation. *ProGEO: Geodiversity, Geoheritage, and Nature and Landscape Management*, Issue 1, pp. 93-110.
- Lowenthal, D., 1985. *The Past is a Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lowenthal, D., 2006. Natural and Cultural Heritage. *International Journal of Heritage Studies*, p. 81-92.
- Motivaction, 2019. *Waardering van de Strubben Kniphorstbosch: peilingen onder omwonenden*, Amsterdam: Motivaction International B.V..
- Musch, J. & Sleen, V. D. R., 1995. *de brink rondom Annen*. 2 ed. Assen: Van Gorcum Assen.
- Nationaal Park Drentsche Aa, 2019. *Organisatie Nationaal beek- en esdorpenlandschap*. [Online]
Available at: <https://www.drentscheaa.nl/organisatie-beleid/>
- Paasi, A., 1996. In: *Territories, boundaries, and consciousness : The changing geographies of the finnish-russian border*. Chichester: Wiley, p. 209.
- Punch, K., 2014. Mixed Methods and Evaluation. In: *Introduction to social research: quantitative & qualitative approaches*. s.l.:SAGE, pp. 301-327.
- Ryan, R., 2002. Exploring the effects of environmental experience on attachment to urban natural areas. *ENVIRONMENT AND BEHAVIOR*, 37(2), pp. 3-42.
- Scannell, L. & Gifford, R., 2009. Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, Volume 30, pp. 1-10.
- Sevenant, M., 2010. *Variation in landscape perception and preference. Experiences from case studies in rural and urban landscapes observed by different groups of respondents*, Ghent: Ghent University, Department of Geography.

- Short, J., 1991. *Imagined Country. Society, Culture and Environment.*. London: Routledge.
- Soini, K., Vaarala, H. & Pouta, E., 2012. Residents' sense of place and landscape perceptions at the rural-urban interface. *Landscape and Urban Planning*, Volume 104, pp. 124-134.
- Spek, T., 2004. Esdorp. In: *Het esdorplandschap - een hystorisch geografische studie*. Utrecht: Uitgeverij Matrijs.
- Spek, T., 2004. *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch geografische studie.*, Utrecht: Stichting Matrijs.
- Staatsbosbeheer, n.d. *Boswachterspad Ballooërveld*. [Art] (staatsbosbeheer.nl).
- Stinner, W., Loon, M. V., Chung, S. & Byun, Y., 1990. Community Size, Individual Social Position, and Community Attachment. *Rural Sociological Society*, 55(4), pp. 494-521.
- Stoffelen, A., Groote, P., Meijles, E. & Weitkamp, G., 2019. Geoparks and territorial identity: A study of the spatial affinity of inhabitants with UNESCO Geopark De Hondsrug, The Netherlands. *Applied Geography*, Volume 106, pp. 1-10.
- Strahler, A., 2013. Glacial and Periglacial landforms. In: *Introducing Physical Geography, 6th edition*. USA.: Wiley, pp. 562-587.
- Troll, C., 1939. Luftbildplan und ökologische Bodenforschung . In: *Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde* . Berlin: s.n., pp. 241-298.
- Tuan, Y., 1975. Place: An Experiential Perspective. *Geographic Review*, 65(2), pp. 151-165.
- UNESCO, 1992. *Cultural landscapes*. [Online]
Available at: <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/#1>
- Van Dam, F., Heins, S. & Elbersen, B., 2002. Lay discourses of the rural and stated and revealed preferences for rural living. Some evidence of the existence of a rural idyll in the Netherlands. *Journal of Rural Studies*, Volume 18, pp. 461-476.
- Van den Bergh, D., 2019. *Drentsche Aa Schipborg*. [Art].
- Van Olst, E., 2015. Historische boerderijen. In: T. Spek, ed. *Landschapsbiografie van de Drentsche Aa*. Assen: Van Gorcum, pp. 208-213.
- Vanclay, F., 2002. Conceptualising social impacts. *Environmental Impact Assessment Review*, Volume 22, pp. 183-211.
- Vervloet, J., 2010. Zandlandschap. In: *Het Nederlandse Landschap: een historisch-geografische benadering*. Utrecht: Uitgeverij Matrijs, pp. 132-161.
- Walker, A. & Ryan, R., 2008. Place attachment and landscape preservation in rural New England: . *Landscape and Urban Planning* , Volume 86, pp. 141-152.
- Winchester, H. P. & Rofe, M. W., 2016. Qualitative Research and its Place in Human Geography. In: I. Hay, ed. *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Ontario: OXFORD university press, pp. 3-28.
- Wolters, H., n.d. *Balloërveld, een gebied vol verhalen*. [Art] (Hunebed nieuwscafe).
- Wolters, H., n.d. *de grafheuvels op het terrein*. [Art] (Hunebed nieuwscafe).
- Woosnam, A. et al., 2018. Social determinants of place attachment at a World Heritage Site. *Tourism Management*, Volume 67, pp. 139-146.
- Worden, N., 2007. Contested heritage at the Cape Town waterfront. *International Journal of Heritage Studies*, pp. 57-75.
- Xoil, 2016. *Area of the TRB culture*. [Art] (Wikicommons).

7. Appendices

7.1 Survey

Plaats- en landschaps ervaring: Drentsche Aa gebied

Start of Block: Block 6

Q4 Deze vragenlijst zal gebruikt voor onderzoek naar hoe plaatsen en landschappen worden ervaren door de inwoners van een aantal Drentse dorpen. De vragenlijst is volledig anoniem en uw gegevens zullen op geen enkel moment gepubliceerd worden. De vragenlijst mag door meerdere mensen per huishouden worden ingevuld.

Het invullen van deze vragenlijst duurt ongeveer vijf minuten.

Ik bedank u vooraf voor uw medewerking - met behulp van uw informatie zullen de ervaringen omtrent het Drentse landschap beter in kaart worden gebracht.

End of Block: Block 6

Start of Block: Default Question Block

Q31 De onderstaande stellingen hebben betrekking tot uw rechten en gegevensbescherming. Alle antwoorden die u geeft op de vragen zullen geanonimiseerd worden en slechts gebruikt worden binnen de context van dit onderzoek. Mocht u verdere vragen hebben, neem dan gerust contact op via:

d.spakman.1@student.rug.nl

Akkoord (1)

Medewerking aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. (1)

Ik kan op elk moment stoppen met deze vragenlijst. (2)

Ik kan op elk moment stoppen met deze vragenlijst. (3)

Ik geef toestemming om mijn antwoorden enkel en alleen te gebruiken voor dit onderzoek. (4)

Ik ben minimaal achttien jaar of ouder OF heb toestemming van mijn ouders/verzorgers om bij te dragen aan dit onderzoek. (5)

Page Break

Q19 Wat is uw leeftijd?

Q1 Wat is uw geslacht?

Man (1)

Vrouw (2)

Anders (3)

Dat zeg ik liever niet (4)

Q3 In welke dorpskern woont u?

Anderen (1)

Anloo (2)

Gasteren (3)

Loon (4)

Zeegse (5)

Q14 Bent u opgegroeid in het dorp waar u nu woont?

Ja (1)

Nee (2)

Q18 Hoeveel jaar heeft u in totaal in uw huidige dorp gewoond?

End of Block: Default Question Block

Start of Block: Block 1

Q8 De komende stellingen gaan over het dorp waarin u op dit moment woont. Geef bij deze vragen aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. **0 = heeft geen betrekking op mij 10 = heeft volledig betrekking tot mij.**

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Het leven in dit dorp heeft mij gemaakt tot wie ik ben. ()

In mijn dorp kan ik helemaal mezelf zijn. ()

Mijn dorp staat voor het type persoon dat ik ben. ()

Ik voel me ontspannen als ik in mijn dorp ben. ()

Ik voel me verbonden met mijn dorp. ()

Ik ben het gelukkigst als ik in mijn dorp ben. ()

Voor mijn dagelijkse bezigheden is mijn dorp genoeg voor me. ()

Mijn dorp voldoet beter aan mijn dagelijkse wensen dan andere kleine dorpen in de buurt. ()

Alleen in dit dorp zou ik mij echt thuis kunnen voelen. ()

Ik zou nooit meer uit dit dorp weg willen verhuizen. ()

End of Block: Block 1

Start of Block: Block 2

Q19 De komende stellingen gaan over het landschap in- en rondom uw dorp. U kunt hierbij bijvoorbeeld denken aan heidevelden, hunebedden, zandverstuivingen, beekdalen, essen en brinken. **0 = heeft geen betrekking op mij 10 = heeft volledig betrekking tot mij.**

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

In het landschap in- en rondom mijn dorp kan ik helemaal mezelf zijn. ()

Het landschap in- en rondom mijn dorp is belangrijk voor wie ik ben als persoon. ()

Ik voel me verbonden met het landschap in- en rondom mijn dorp. ()

Ik mis het landschap in- en rondom mijn dorp als ik langere tijd weg ben. ()

Voor de activiteiten die ik belangrijk vind, is het landschap in- en rondom mijn dorp het meest geschikt. ()

Voor de activiteiten waar ik gelukkig van word ben ik afhankelijk van het landschap in- en rondom mijn dorp. ()

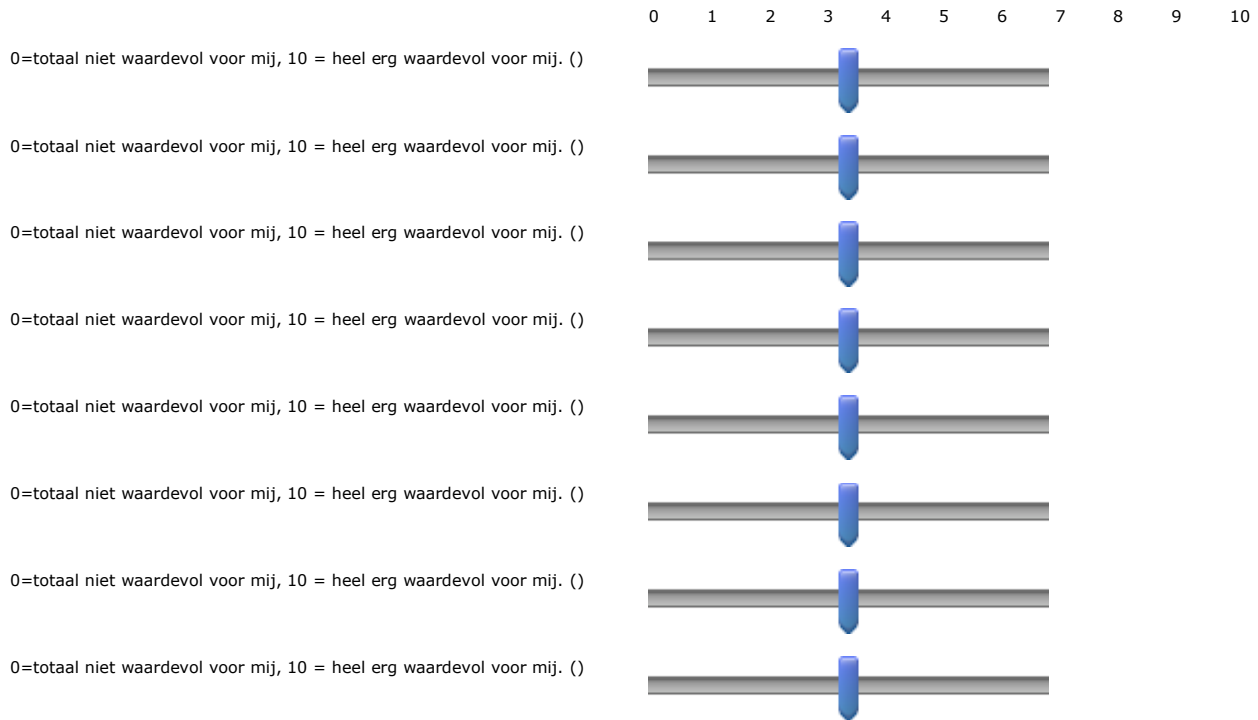

End of Block: Block 2

Start of Block: Block 3

Q15 Op de foto's hieronder ziet u aantal landschapkenmerken. Geef de verschillende landschapkenmerken een waardecijfer. De foto's zijn slechts voorbeelden, de stellingen gaan over de landschapkenmerken in het algemeen.

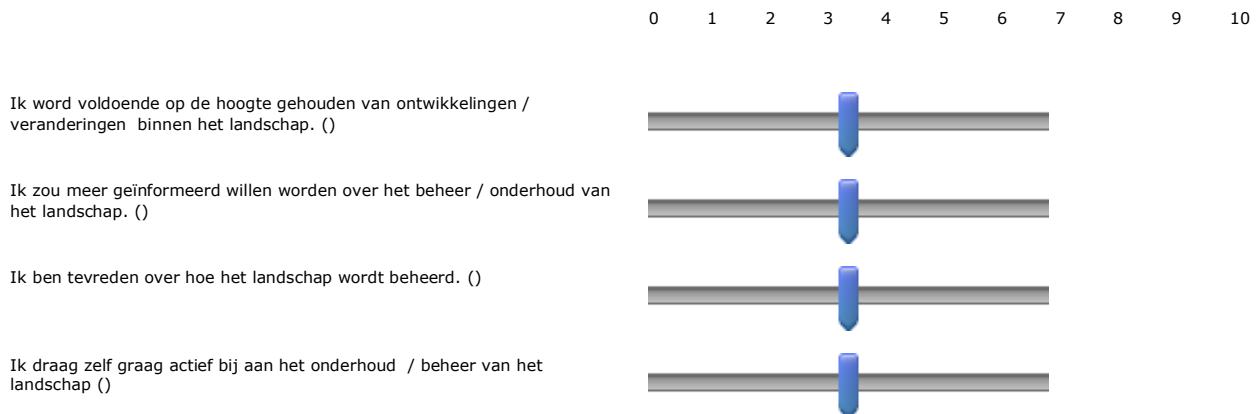
0=totaal niet waardevol voor mij, 10 = heel erg waardevol voor mij.

End of Block: Block 3

Start of Block: Block 7

Q35 De volgende stellingen gaan over het beheer het landschap in het Drentsche Aa-gebied door natuurorganisaties zoals Staatsbosbeheer. Geef bij deze stellingen aan in hoeverre u het eens bent met de stelling. 0 = heeft geen betrekking op mij 10 = heeft volledig betrekking tot mij.

End of Block: Block 7

Start of Block: Block 4

Q24 Om meer inzicht te krijgen in hoe dorpen en landschappen in Drenthe worden ervaren, zullen interviews worden uitgevoerd met dorpsbewoners. Dit zal via de telefoon of via Skype gedaan worden. De interviews zullen het onderzoek meer diepgang geven en daardoor de regio vollediger op de kaart zetten.

Wanneer u bereid bent op mee te werken aan dit deel van het onderzoek, kunt u hieronder uw mail adres of telefoonnummer achterlaten*.

Mocht u niet willen meedoen aan een interview, dan kunt u dit vak leeg laten en door gaan naar de volgende vraag.

*Zowel uw e-mailadres als uw telefoon nummer zullen op geen enkel moment openbaar worden gemaakt, en slechts met uw toestemming gebruikt worden binnen dit onderzoek.

Page Break

Q27 Wilt u op de hoogte blijven van ontwikkelingen binnen dit onderzoek, dan kunt u hieronder uw mailadres achterlaten*. Mocht u niet op de hoogte gehouden willen worden, dan kunt u dit vak leeg laten en doorgaan naar de volgende vraag.

*Uw e-mailadres zal op geen enkel moment openbaar gemaakt worden, en alleen gebruikt worden om contact op te nemen omtrent het onderzoek.

Page Break

End of Block: Block 4

Start of Block: Block 5

Q28 Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst. Mocht u vragen hebben over het onderzoek of de uitslagen van de vragenlijst, neem dan vooral contact met mij op via het onderstaande e-mailadres:

d.spakman.1@student.rug.nl

Hartelijk bedankt,

Duco Spakman

MSc Culturele Geografie

End of Block: Block 5

7.2 Descriptive statistics

Table A1: Descriptive statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Dev.
Age	183	16	82	55.64	15.255
Years spend in village	192	0	76	18.54	15.282
Mean Place Identity	192	.00	10.00	6.261	1.85786
Mean Place Attachment	193	.00	10.00	7.4256	1.79875
Mean Place Dependence	189	.00	10.00	5.006	2.27629
Mean Landscape Identity	189	.00	10.00	7.8524	1.93654
Mean Landscape Attachment	190	.00	10.00	7.5111	1.99968
Mean Landscape Dependence	185	.00	10.00	6.6014	2.33782
Sense of place (SOP)	191	.58	10.00	6.2972	1.63388
Sense of landscape (SOL)	188	1.52	10.00	7.3845	1.70848

7.3 Village regression tables

Table A2: Variables entered / removed		
Variables entered	Variables Removed	Method
Zeegse, Anderen, Loon, Gasteren	.	Enter
Dependent variable: SOP		

Table A3: Model Summary					
R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate		
.216	.047	.026	1.67599		
Predictors: (constant), Zeegse, Anderen, Loon, Gasteren					
Table A4: ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Regression	25.248	4	6.312	2.247	.066
Residual	516.847	184	2.809		
Total	542.095	188			
Dependent variable: SOP					
Predictors: (Constant), Zeegse, Anderen, Loon, Gasteren					

Table A6: Coefficients

	B	Std. error	Standard. Coeff. B.	T	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	5.561	.268	.	20.721	.000	.	.
Anderen	.799	.393	.181	2.032	.044	.651	1.535
Gasteren	.823	.344	.227	2.394	.018	.576	1.737
Loon	.898	.387	.208	2.319	.022	.642	1.557
Zeegse	1.128	.469	.200	2.405	0.017	.748	1.338

Dependent variable: SOP

7.4 Sense of landscape regression tables

Table A7: Variables entered / removed		
Variables entered	Variables Removed	Method
Unknown, SOL, Age, Female, Years spend in village, Raised in village	.	Enter
Dependent variable: SOP		

Table A8: Model Summary					
R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate		
.679	.461	.442	1.26957		
Predictors: (Constant), Unknown, SOL, Age, Female, Years spend in village, Raised in village					
Table A9: ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Regression	233.058	6	38.843	24.099	.000
Residual	272.397	169	1.612		
Total	505.455	175			
Dependent variable: SOP Predictors: (Constant), Unknown, SOL, Age, Female, Years spend in village, Raised in village					

Table A10: Coefficients

	B	Std. error	Standard. Coeff. B.	T	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	3.242	.773	.	4.195	.000	.	.
SOL	.645	.055	.683	11.682	.000	.931	.1074
Age	-.001	.009	-.011	-.137	.891	.514	1.946
Raised in village	-.788	.404	-.170	-1.952	.053	.420	2.383
Years spend in village	.000	.009	-.001	-.013	.990	.442	2.260
Female	-.491	.198	-.145	-2.479	.014	.936	1.069
Unknown	-.791	.920	-.049	-.860	.391	.964	1.038
Dependent variable: SOP							

7.5 Landscape management regression tables

Table A11: Variables entered / removed		
Variables entered	Variables Removed	Method
Preference for more information, Landscape maintenance satisfaction, Willingness to participate, Preference for more information	.	Enter
Dependent variable: SOP		

Table A12: Model Summary			
R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
.438	.192	.172	1.46382

Predictors: (constant), Preference for more information, Landscape maintenance satisfaction, Willingness to participate, Preference for more information

Table A13: ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Regression	81.870	4	20.467	9.552	.000
Residual	344.985	161	2.143		
Total	426.855	165			

Dependent variable: SOP

Predictors: (Constant), Preference for more information, Landscape maintenance satisfaction, Willingness to participate, Preference for more information

Table A14: Coefficients

	B	Std. error	Standard. Coeff. B.	T	Sig.
(Constant)	3.765	.463	.	8.135	.000
Satisfaction regarding information provision	.167	.062	.232	2.668	.008
Landscape maintenance satisfaction	.057	.056	.083	1.020	.309
Willingness to participate	.088	.047	.160	1.882	.062
Preference for more information	.099	.046	.164	2.161	.032

Dependent variable: SOP

7.6 Boxplots

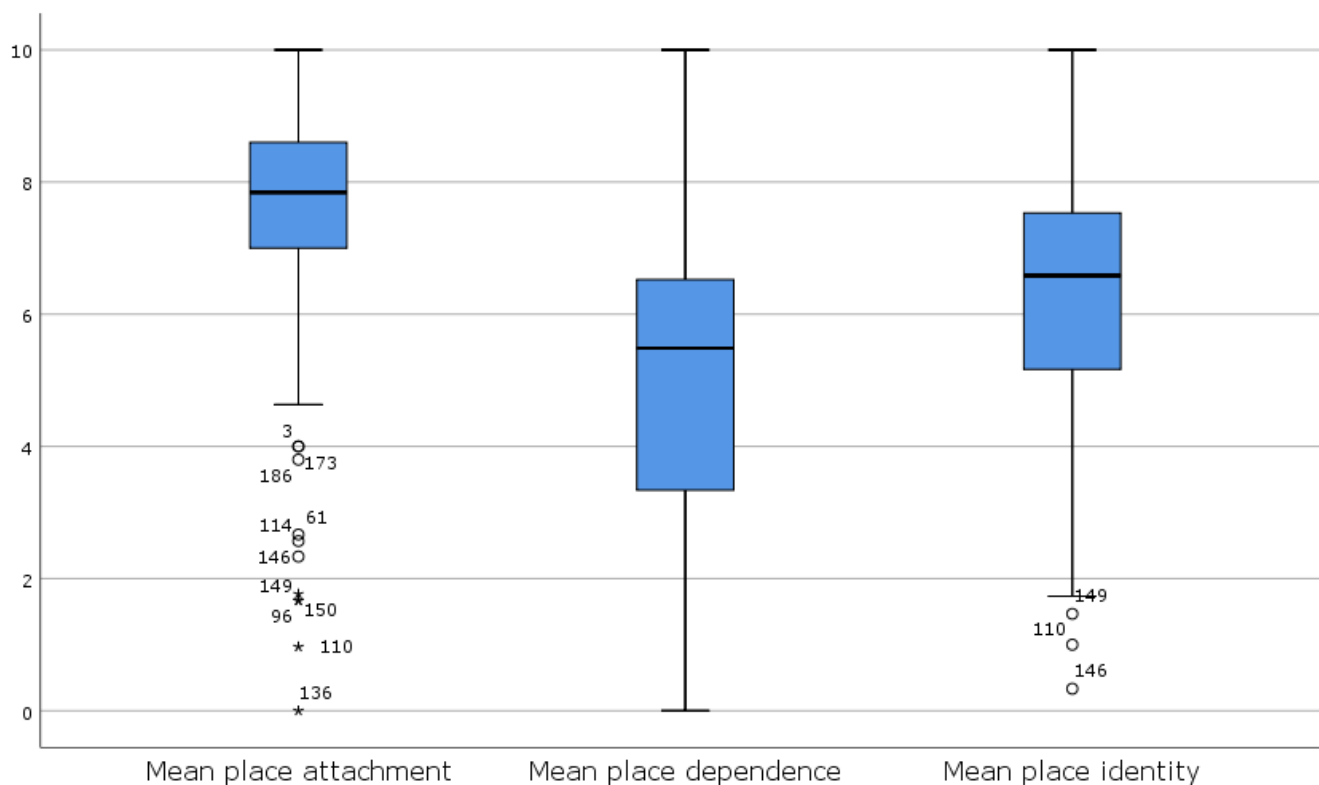

Figure A1 Boxplots of three components of SOP (Own work, through SPSS)

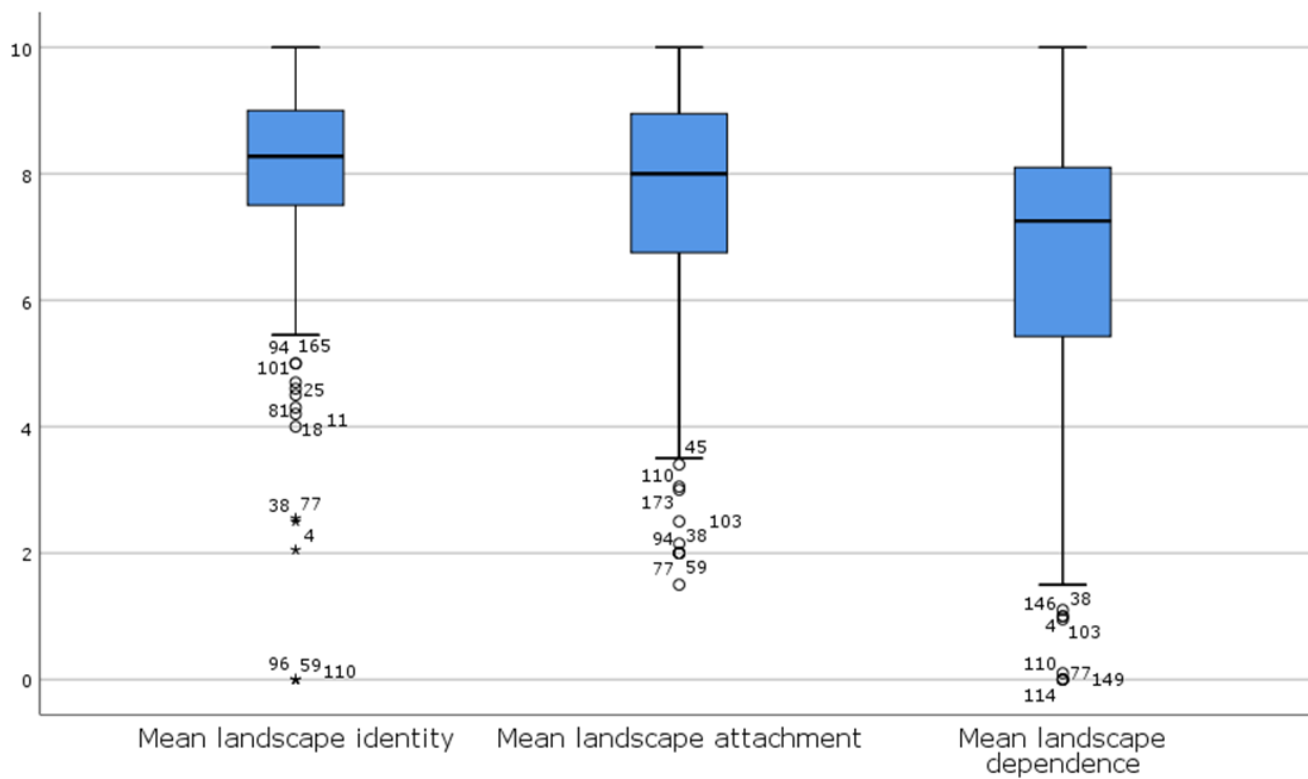

Figure A2 Boxplots of three components of SOL (Own work, through SPSS)

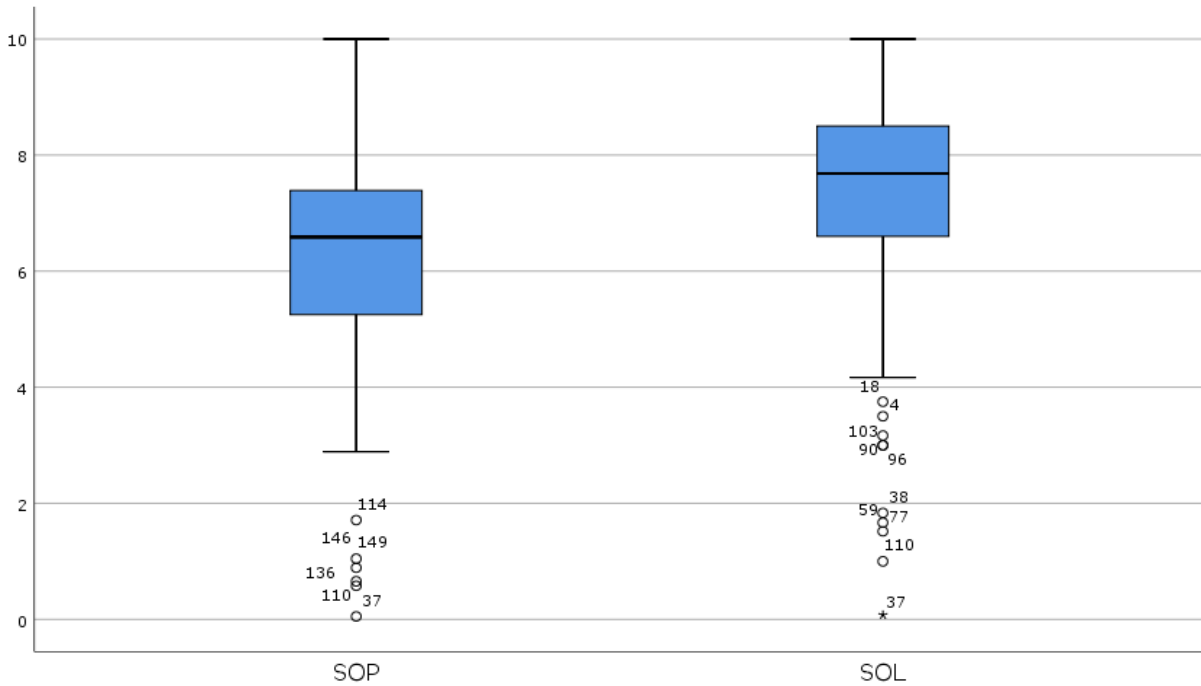

Figure A3 Boxplots comparing SOP and SOL (Own work, through SPSS)

7.7 Normality Q-Q plots

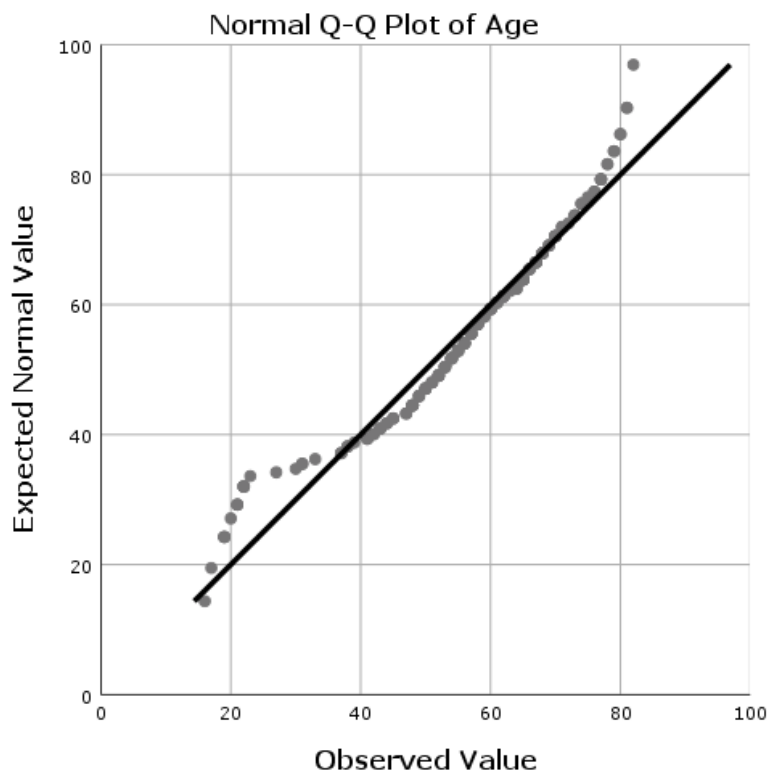

Figure A4 Normality plot of age (Own work, through SPSS)

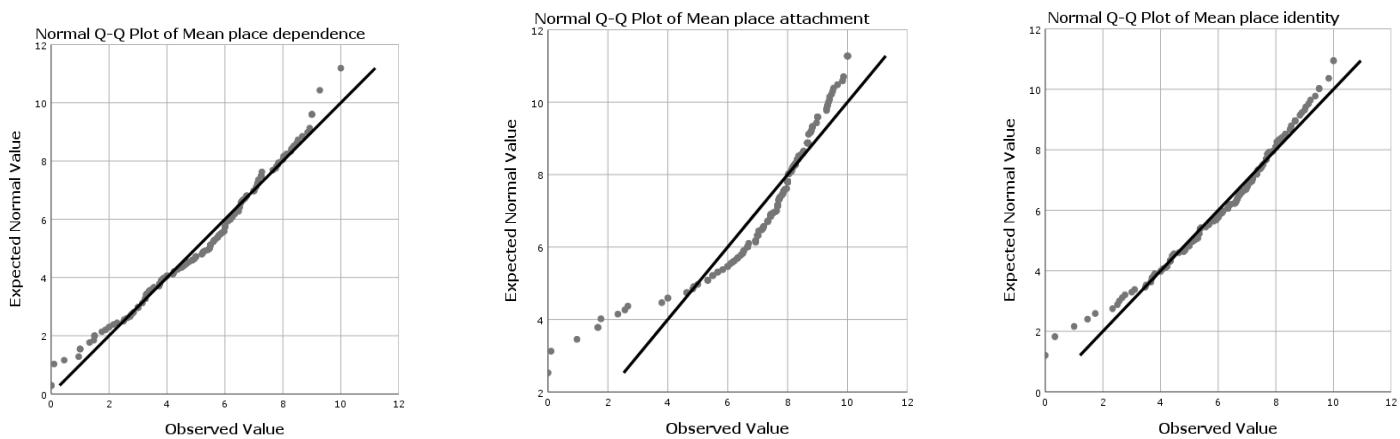

Figure A5 Comparison of normality regarding three components of SOP (Own work, through SPSS)

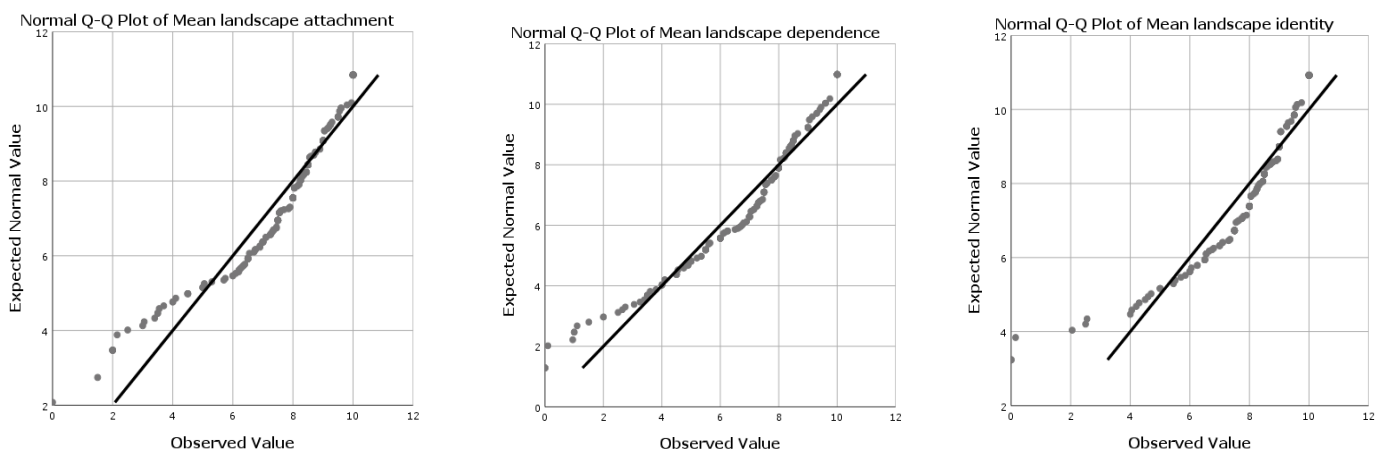

Figure A6 Comparison of normality regarding three components of SOL (Own work, through SPSS)

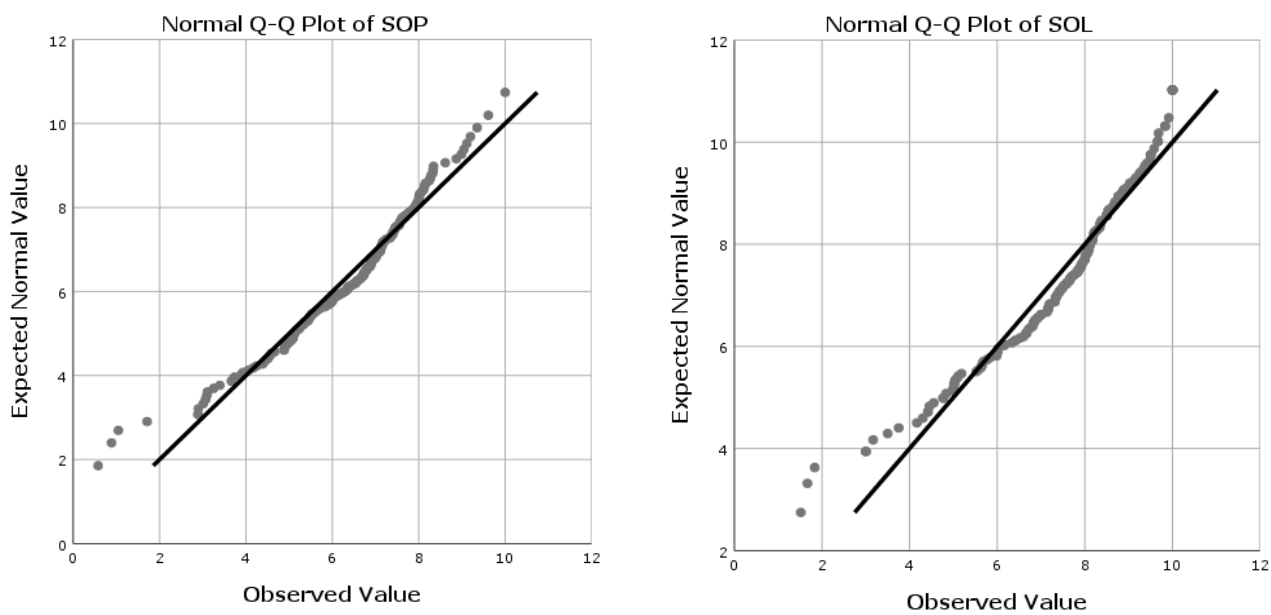

Figure A7 Comparison of normality between SOP and SOL (Own work, through SPSS)

7.8 Population distributions rural villages

Population distribution Anderen

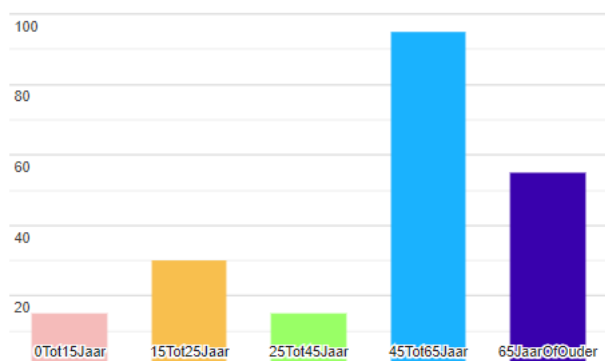

Figure A8 Anderen (allecijfers, 2019)

Population distribution Anloo

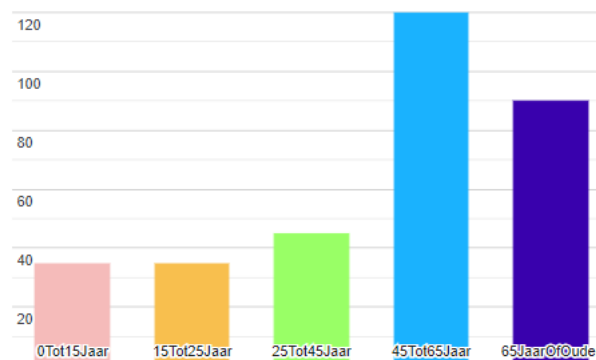

Figure A9 Anloo (allecijfers, 2019)

Population distribution Gasteren

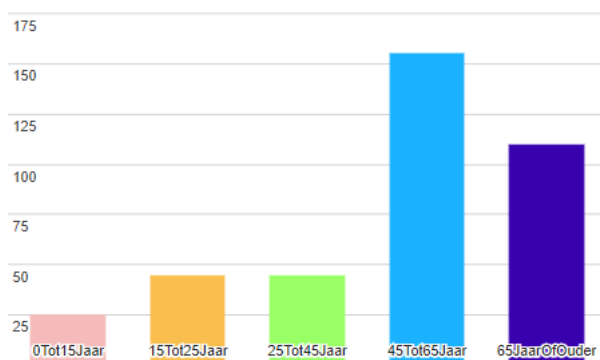

Figure A10 Gasteren (allecijfers, 2019)

Population distribution Loon

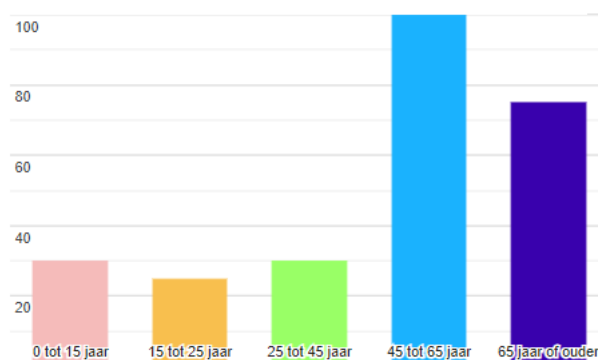

Figure A11 Loon (allecijfers, 2019)

Population distribution Zeegse

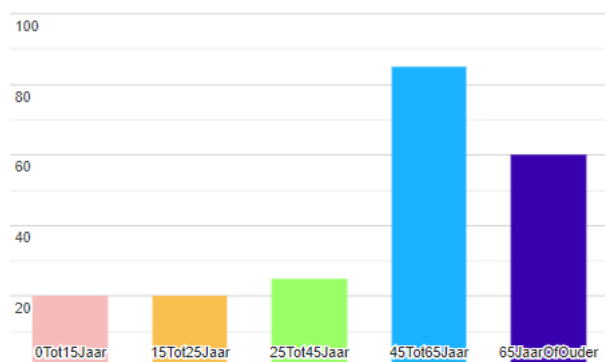

Figure A12 Zeegse (allecijfers, 2019)

7.9 Interviewguide

Informed consent mondeling vastleggen

(Wat ga ik met de gegevens doen, hoe bewaar ik ze, waar gaat het onderzoek ook al weer over, etc.)

Introductie

(wie ben je, waar kom je vandaan, leeftijd, gender)

(uitleggen begrippen e.g. landschap, natuur, etc.)

Sense of place

-Ben u opgegroeid in uw dorp? Denkt u dat dat uw ervaringen met het dorp beïnvloedt?

-Bent u door de jaren heen anders gaan kijken naar uw dorp? Hoe komt dat?

-Denk u dat uw leeftijd invloed hebt op uw banden met het dorp?

-Het blijkt dat het voor verbondenheid met het dorp niet relevant is hoe lang iemand al in het dorp woont. Denk je dat dit voor uw banden met het dorp ook geldt?

-Wat vindt u het belangrijkste eigenschap van uw dorp? En van het landschap?

-In welke opzichten verschilt het leven op het platteland van een leven in de stad? Zijn die verschillen belangrijk voor uw banden met uw dorp?

Sense of landscape

-Wat maakt voor u een landschap waardevol of belangrijk?

-In hoeverre staat het landschap voor wie u bent als persoon?

-Is het landschap voor u een essentieel onderdeel van de leefomgeving? Waarom wel / niet?

- Hoe lang woont u in.....?

-Is de manier waarop u tegen het landschap aankijkt verandert in de loop van de tijd? Waardoor komt dat denkt u?

-Uit het onderzoek blijkt dat beken en heidevelden erg populair zijn. Ook blijkt dat grafheuvels veel minder geliefd zijn. Welke landschapskenmerken in het gebied hecht u het meeste waarde aan? Waarom juist die?

Significant variables

-Is het landschap van belang voor uw waardering van het dorp?

-Waarom wel / niet?

-Uit de enquête blijkt dat mannen en vrouwen verschillende relaties hebben met landschap en hun dorp. Heeft u wel eens ervaren dat geslacht invloed had op hoe u een plaats ervaart?

-Denk je dat uw relatie met het dorp verandert als er grote veranderingen zijn in het landschap (b.v. boskap, verwijderen van hunebedden, dichtgroeien van de heide)? Waarom wel / niet?

-Denkt u dat bewoners sterkere gevoelens hebben voor hun dorp óf voor het landschap waarin het dorp ligt? Waarom denkt u dat?

-Als u denkt aan uw leefomgeving, koppelt u uw dorp en het landschap in het gebied dan los van elkaar? Of is het wat u betreft één geheel? Waarom?

-Vind u het belangrijk om dicht bij het Drentse landschap te leven? Is dit voor u een bewuste overweging geweest?

Management van het Nationale park

-Het gebied waarin u woont is een nationaal park. In hoeverre weet u wat dit inhoudt?

-Vind u het belangrijk dat de regio bekend staat als een Nationaal Park? Waarom wel / niet?

-Wie is wat u betreft verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het landschap?

-Wat vindt u van de manier waarop het park wordt beheerd? Denk hierbij aan communicatie met de bewoners, onderhoud, aantrekken van toeristen, etc. Wat kan beter?

-Op welke manier zou u uzelf (nog) meer betrokken voelen bij het Nationale Park? Heeft u daar behoefte aan? Waarom wel / niet?

-Vind u het belangrijk dat de bewoners van het gebied zelf ook bijdragen aan het behoud van het landschap? Waarom wel / niet?

-Denkt u dat u zich meer verbonden zou voelen met uw dorp als u meer zou bijdragen aan het landschap? Waarom wel / niet?

-Zou meer communicatie vanuit Staatsbosbeheer bij u leiden tot een sterkere band met uw dorp?

-Wat is voor u belangrijk aan een landschap? Waar moet het aan voldoen en wat moet het bieden? Waarom?

7.10 Codes

Report created by Duco Spakman on 14-6-2020

Quotation Report – Grouped by: Codes

All (100) quotations

o Age

6 Quotations:

1:29 G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid..... (38851:39022) - D 1: Transcripts

G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid. Wel even een paar jaar er tussen uit geweest in m'n jeugd. Later teruggekomen en nooit meer weggegaan.

1:66 : En is uw banden die u heeft met het dorp ook anders dan de banden di..... (58450:58673) - D 1: Transcripts

: En is uw banden die u heeft met het dorp ook anders dan de banden die u had met de grote stad?

y: oh zeker. Dat ligt ook aan de leeftijd, denk ik. In de stad werkte ik natuurlijk. Hier doe ik heel veel vrijwilligerswerk.

1:68 Maar dat kan ook allemaal te maken hebben met leeftijd. Dat weet ik so..... (59193:59306) - D 1: Transcripts

Maar dat kan ook allemaal te maken hebben met leeftijd. Dat weet ik soms niet, dat je dat ook anders gaat ervaren.

1:98 d: En komen daar ook een beetje jongeren op af, of zijn dat toch voorn..... (72623:73036) - D 1: Transcripts

d: En komen daar ook een beetje jongeren op af, of zijn dat toch voornamelijk de ouderen?

y: De ouderen. De jongeren zijn toch vaak aan het werk en wat wij doen is ook overdag. Dat is wel jammer hoor. Maar...voor die jongeren vind ik het toch wel lastig in het dorp. Vooral de pubers, zeg maar. Wat die zouden moeten doen. Wordt wel over nagedacht, maar ik denk dat die toch soms een beetje het ver moeten zoeken.

1:99 d: Al die positieve dingen die u heeft beschreven over de verbondenhei..... (73038:73441) - D 1: Transcripts

d: Al die positieve dingen die u heeft beschreven over de verbondenheid met het dorp en het landschap, denkt u dat dat ook leeft bij de jongere generatie?

y: Nou..., denk het niet. Als kind ben je met andere dingen bezig dan het landschap waar je woont. Dat ervaar je wel een beetje, maar je bent meer bezig met het leven en jezelf. Wat wil ik en wie ben ik? Meer dan dat je bezig bent waar je nu woont?

1:100 d: Vind u het jammer dat er zo'n verschil is tussen hoe ouderen en hoe..... (73443:73628) - D 1: Transcripts

d: Vind u het jammer dat er zo'n verschil is tussen hoe ouderen en hoe jongeren er naar kijken?

y: Nee, dat is gewoon de leeftijd.

d: Gewoon part of life, zeg maar?

Y: Ja, dat denk ik.

o Changes in the landscape

12 Quotations:

1:16 Deze cultuur is in het hele Drentse Aa Stroomdalgebied overigens door..... (19495:19799) - D 1: Transcripts

Deze cultuur is in het hele Drentse Aa Stroomdalgebied overigens door de langzamerhand wat meer industriële landbouw hier en daar aan het eroderen. In het afgelopen decennium, zo hoor je van bewoners en zie ik zelf ook wel dat het aantal wilde insecten, bloemen en dieren in aantal en soorten is gedaald.

1:22 B: Ik wordt wel es door snoei werkzaamheden door SB getroffen door het..... (28576:28922) - D 1: Transcripts

B: Ik wordt wel es door snoei werkzaamheden door SB getroffen door het gevoel van die grote veranderingen. Het is kaler en op dat moment niet mooier. Maar ja, maar dan ben ik in september elke keer weer verrast want dan is het weer mooi. Dus ze doen goed werk, kan niet anders. Maar het is wel altijd een ingreep. Vroeger waren er wel meer bomen.

1:24 Er worden best wel veel bomen gerooid. Ik hoor het verkeer van de N34..... (30382:30695) - D 1: Transcripts

Er worden best wel veel bomen gerooid. Ik hoor het verkeer van de N34 harder in het Kniphorsterbos vooral, dat vind ik echt een achteruitgang. In een nationaal park wil je die auto's natuurlijk liever niet horen. Het is deels zelfs een stiltegebied... Vroeger waren er veel meer bomen die dit geluid tegenhielden.

1:34 G: Steeds meer mensen van buiten af hun stempel willen drukken op stuk..... (40430:40631) - D 1: Transcripts

G: Steeds meer mensen van buiten af hun stempel willen drukken op stukje natuur of cultuur...dat ze een idee hebben en die moet dus wijken voor alles wat is. En...dat wordt tot in de extreme uitgevoerd.

1:35 G: Vroeger werd dus alles behouden. Nu het een NP is moet alles dus wi..... (40694:41166) - D 1: Transcripts

G: Vroeger werd dus alles behouden. Nu het een NP is moet alles dus wijken voor de id en van een aantal mensen. Ze breken dus gewoon alles af. En er is ook geen - als ze iets hebben uitgevoerd dat het daar ook eindigt. Ideeën veranderen dan ook weer. Er wordt steeds meer weggehaald. Schipborg Strubben is daar een extreem voorbeeld van. Het was een prachtig oerbos, bomen waren over de honderd jaar oud. Jonge eiken. Daar hebben ze gewoon negentig jaar tussen weggezaagd.

1:36 G: Ehh, gewoon dat noemen ze nog steeds: dat Strubben ontstaan is door..... (41213:41396) - D 1: Transcripts

G: Ehh, gewoon dat noemen ze nog steeds: dat Strubben ontstaan is door schapen geknaag. Maar als je schapen in het bos houdt, die eten alles van de grond af. Je krijgt nooit Strubben.

1:38 Alleen ieder jaar heb je weer de frustratie, dan kom je op een plek wa..... (42079:42222) - D 1: Transcripts

Alleen ieder jaar heb je weer de frustratie, dan kom je op een plek waar het eerst heel erg mooi was. En dan kom je daar nu, en dan is het weg.

1:42 G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel..... (44138:44223) - D 1: Transcripts

G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel om weg te gaan.

1:44 En toen de landschapsarchitect er opzette ben ik dus eigenlijk heel er..... (45282:45764) - D 1: Transcripts

En toen de landschapsarchitect er opzette ben ik dus eigenlijk heel erg geschrokken dat hij het bestaande wilde aanpassen en dat hij niet wat verdwenen was weer wilde terugkrijgen. Hij wil zijn wil doorzetten. Overal waar hij bezig is. Hij heeft het landschap helemaal verandert naar zijn indeling. Ik heb wel eens zijn ideeën opgezocht. Toen kwam ik bij Nijmegen terecht en daar heeft de bevolking hem dus per direct weggestuurd want hij maakte daar ook het landschap heel erg kaal.

1:51 G: Er gebeuren dingen wat niet klopt. (49027:49064) - D 1: Transcripts

G: Er gebeuren dingen wat niet klopt.

1:56 G: Nou, dat ze weer terug moeten naar het oude systeem. Dat het landsc..... (50812:51117) - D 1: Transcripts

G: Nou, dat ze weer terug moeten naar het oude systeem. Dat het landschap dus, ehh, de inspiratie is om wat te behouden en niet door massale kap het landschap wil onderhouden. Dat er geen rooibouw gepleegd wordt. Alles is zo kaal dat je overal auto's ziet. Het mooie, romantische van het landschap is weg.

1:77 D: Zou dat uw beeld van het dorp en landschap dan veranderen? y: Ehh,..... (63380:63593) - D 1: Transcripts

D: Zou dat uw beeld van het dorp en landschap dan veranderen?

y: Ehh, ja. Dat zal we veranderen voor mij. Ik zou niet protesteren, maar het zou het wel een beetje anders maken. Daar moet je echt aan wennen,denk ik.

o **Communication**

8 Quotations:

1:21 B: Ja, ik vond bijvoorbeeld de boswachter open, toen ik hem een keer a..... (27861:28321) - D 1: Transcripts

B: Ja, ik vond bijvoorbeeld de boswachter open, toen ik hem een keer aansprak. Ook sprak ik eens met iemand die buitenlandse vrijwilligers begeleidt die zich voor onderhoud voor Staatsbosbeheer inzetten. Ze was erg enthousiast en positief; een oud NJN-er. Maar ik krijg niet veel per post, dacht ik. Ik krijg wel een blaadje zo nu en dan van het Drentsch Landschap, vind ik heel mooi. Voor mijn gevoel word ik door Staatsbosbeheer niet persoonlijk aangesproken.

1:23 D: Maar over het algemeen is die communicatie met SB dus wel oké? B:..... (29385:30380) - D 1: Transcripts

D: Maar over het algemeen is die communicatie met SB dus wel oké?

B: Ik vind de communicatie wel een beetje arm. Het komt niet naar me toe.

Het zou leuk zijn om te worden aangesproken door een krantje of email of iets dergelijks, wat hun bedoeling bijvoorbeeld voor over tien jaar duidelijk maakt, dat zou ik waarderen. Of informatie die laat zien hoe het er over twintig jaar uitziet. Die bedoelingen zijn me niet altijd zo duidelijk. Ik zag in een hotel eens een duidelijk boek met heldere hoofdstukken over visie met verhelderende illustraties erbij. Dit was meen ik van Staatsbosbeheer en een andere organisatie gemaakt. Misschien kan men bij Staatsbosbeheer zoiets eenvoudig in een informerende email zetten en aan belangstellenden sturen. Bijvoorbeeld door je via een folder hiervoor op te geven. Er zijn wel een paar boards in het landschap geplaatst, met hoe het er wellicht over 10-20 jaar uit komt te zien. Toch heb ik een beetje het gevoel... dat ook dit een beetje op afstand is.

1:45 G: In het begin was SB zeer zuinig op bomen en struiken en planten. Du..... (45881:46297) - D 1: Transcripts

G: In het begin was SB zeer zuinig op bomen en struiken en planten. Dus...toen dachten we: SB is duidelijk een organisatie die het kan beheren. Maar sinds er houtsnippers geproduceerd moeten worden hebben we dus liever dat een andere instantie het goed gaat

onderhouden, want er zijn een stuk of vijf groepen van SB die het landschap onderhouden. En al die vijf groepen weten van elkaar niet wat ze aan het doen zijn?

1:46 D: Oke! Dus die communicatie is onderling niet zo goed? G: Nee. Als..... (46301:46451) - D 1: Transcripts

D: Oke! Dus die communicatie is onderling niet zo goed?

G: Nee. Als de één tien bomen weghaalt gaat de ander een jaar later er weer flink in kappen.

1:55 G: Ehh...ja wel..want hoe ze het nu doen...er wordt van te voren wel g..... (50011:50325) - D 1: Transcripts

G: Ehh...ja wel..want hoe ze het nu doen...er wordt van te voren wel gezegd wat ze aan het doen waren, maar dat wordt de laatste jaren niet meer gemeld. En dan doen ze het ook weer niet overal. Ze hebben van de winter weer wat weggewerkt. Maar heel veel wat weg moest staat er nog. Ze maken ook eigenlijk niet af.

1:58 D: dus u verwacht dat als de informatievoorziening beter wordt, en ook..... (52403:52571) - D 1: Transcripts

D: dus u verwacht dat als de informatievoorziening beter wordt, en ook nauwkeuriger wordt, dat mensen dat onderdeel van het landschap ook meer gaan waarderen.

G: Ja.

1:79 D: Vind u het belangrijk dat het gebied bekend staat als een nationaal..... (64161:64333) - D 1: Transcripts

D: Vind u het belangrijk dat het gebied bekend staat als een nationaal park?

y: Nee, dat vind ik niet zo interessant verder. Nee, nee...niet voor mij persoonlijk, zeg maar.

1:85 y: Ja, ja! Eigenlijk wel, nu je het zegt zou ik dat best interessant v..... (66136:66802) - D 1: Transcripts

y: Ja, ja! Eigenlijk wel, nu je het zegt zou ik dat best interessant vinden om te weten, wat voor ideeën ze daarover hebben.

d: Want over het algemeen worden die plannen gemaakt en uitgevoerd door staatsbosbeheer, en ik vroeg me af of u...nee, ik ga het anders verwoorden. Ik vraag me af of Staatsbosbeheer goed communiceert met de bewoners van het gebied.

y: Nou, dat denk ik niet. Want je hoort bijna niks daarvan. Dus ik weet die plannen ook niet.

d: En op welke manier zou u dan geïnformeerd willen worden?

y: Ik denk een brochure, of hun visie...Zoeits dergelijks, wat ze zouden willen hier of gaan doen hier.. dat zou ik wel interessant vinden. Via de post.

o **Difference city / village**

6 Quotations:

1:7 Men leeft hier fysieker. Opgegroeid in de stad ervoer ik dat minder. W..... (7230:7985) - D 1: Transcripts

Men leeft hier fysieker. Opgegroeid in de stad ervoer ik dat minder. Wonend in Anloo, met mensen die hier leven, merkte ik dat agrariërs samenvallen met hun lijf en daardoor dichterbij de dieren, bij het land, bij elkaar leven. Zonder te romantiseren! Want ze kunnen ehh...ehm... geaarder omgaan met dingen, die wij als 'stadjer', stedeling bijvoorbeeld een beetje spannend vinden en er afstandelijker mee omgaan. Neem nou de Corona crisis: rustig altijd afstand houden, je handen wassen, doen wat nodig is, en betrokken zijn op elkaar. Ik had iemand uit de Randstad op bezoek en in zijn hectiek van praten en zijn, vergat ie meteen de afstand te houden en moest ik hem daar even op wijzen. Hij vond het ook eigenlijk niet nuttig, overdreven, eigenlijk onzin.

1:20 Mensen zijn hier collectiever dan in de stad, ze zijn wel gewoon betro..... (27327:27459) - D 1: Transcripts

Mensen zijn hier collectiever dan in de stad, ze zijn wel gewoon betrokken en praten erover met elkaar. Dat is die oude boerencultuur

1:27 B: In Annen heb je een andere cultuur stratificatie. Mensen die agrari..... (33031:33606) - D 1: Transcripts

B: In Annen heb je een andere cultuur stratificatie. Mensen die agrarisch zijn, waar deze cultuur heel intact wordt doorgegeven en 'import' uit Groningen, de Randstad, uit de rest van Nederland. Zuidlaren heeft ongetwijfeld nog zo'n laag van oorspronkelijke mensen, maar ligt al wat dichterbij Groningen, er wonen denk ik meer forensen.

De blauwdruk van cultuur is precies. In Annen ervaar ik die agrarische cultuur als zeer intact.

Agrariërs zijn op gevoelsgebied open. Ze zijn bij elkaar en voelen elkaar binnen een paar tellen aan- ze lezen elkaar en andermans gevoel.

1:32 Ja..je helpt elkaar af en toe. Niet zoals een grotere plaats dat je de..... (39538:39625) - D 1: Transcripts

Ja..je helpt elkaar af en toe. Niet zoals een grotere plaats dat je de buurt niet kent.

1:64 d: En...zijn er nog meer verschillen tussen de stad en het dorp? y: Ja..... (57953:58598) - D 1: Transcripts

d: En...zijn er nog meer verschillen tussen de stad en het dorp?

y: Ja, natuurlijk. Heel veel, ja tuurlijk. Je bent hier, eh, hoe moet ik dat zeggen. Hier doe ik maar een of twee keer per week boodschappen en in de stad kijk je elke dag wat je wilt eten en ga je dat halen. Hier denk je meer na voor je iets gaat doen, want je

moet altijd met de auto weg. En...qua contacten nu...maakt het niet zoveel meer uit. Het is alleen meer dat je elkaar thuis ontmoet en niet meer zozeer in de horeca.

d: En is uw banden die u heeft met het dorp ook anders dan de banden die u had met de grote stad?

y: oh zeker. Dat ligt ook aan de leeftijd, denk ik.

1:65 : En...zijn er nog meer verschillen tussen de stad en het dorp? y: Ja,..... (57954:58447) - D 1: Transcripts

: En...zijn er nog meer verschillen tussen de stad en het dorp?

y: Ja, natuurlijk. Heel veel, ja tuurlijk. Je bent hier, eh, hoe moet ik dat zeggen. Hier doe ik maar een of twee keer per week boodschappen en in de stad kijk je elke dag wat je wilt eten en ga je dat halen. Hier denk je meer na voor je iets gaat doen, want je moet altijd met de auto weg. En...qua contacten nu...maakt het niet zoveel meer uit. Het is alleen meer dat je elkaar thuis ontmoet en niet meer zozeer in de horeca.

o **Differences with other villages**

5 Quotations:

1:5 Een schitterende overgang van de Drentsche Aa naar het cultuurlandschap..... (5281:5871) - D 1: Transcripts

Een schitterende overgang van de Drentsche Aa naar het cultuurlandschap. Ik ben daar gevoelig voor. Het is blijkbaar belangrijk voor de boeren, voor de dieren van de boeren, de natuur, de wandelaars. In sommige delen van Groningen is dat veel minder, dat is minder natuurbeleving, meer agrarische industrie: puur op effectiviteit ingericht. Dat is hier gelukkig niet het geval. Ik ken drie boeren in het dorp. Alle drie houden ze ook van de natuur om het dorp heen. Oudemolen heeft dit ook. Gasteren heeft die overgang van cultuur naar natuur landschap bijvoorbeeld minder voor mijn gevoel.

1:27 B: In Annen heb je een andere cultuur stratificatie. Mensen die agrari..... (33031:33606) - D 1: Transcripts

B: In Annen heb je een andere cultuur stratificatie. Mensen die agrarisch zijn, waar deze cultuur heel intact wordt doorgegeven en 'import' uit Groningen, de Randstad, uit de rest van Nederland. Zuidlaren heeft ongetwijfeld nog zo'n laag van oorspronkelijke mensen, maar ligt al wat dichterbij Groningen, er wonen denk ik meer forensen.

De blauwdruk van cultuur is precies. In Annen ervaar ik die agrarische cultuur als zeer intact.

Agrariërs zijn op gevoelsgebied open. Ze zijn bij elkaar en voelen elkaar binnen een paar tellen aan – ze lezen elkaar en andermans gevoel.

1:28 mensen die van stedelijk gebied komen geven deze agrarische cultuur na..... (34992:36603) - D 1: Transcripts

mensen die van stedelijk gebied komen geven deze agrarische cultuur natuurlijk niet door. Een dorp als Gieten heeft volgens mij – weet ik niet zeker, is jouw vak – een groter aandeel van 'veen Drenten'. Mensen die generaties terug kwamen om veen te steken. Deze mensen kwamen uit Amsterdam, Rotterdam, Den Haag – noem maar op. De Randstad heeft zijn eigen cultuur – is ook bijzonder – die hebben deze mensen meegenomen. Die cultuur is in een veen Drents dorp een beetje gemengd – allemaal jouw vak – daar zie ik een gelaagdheid die anders is. In een dorp als Gieten, zie ik dus meer de ontmoeting van zand en veen. Een hele andere cultuur dan zand Drenten, van oudsher vaak agrariërs. Er kwamen ook best vaak agrariërs als 'import' uit de provincie Groningen valt me op. Dit maakt best een groot cultuurverschil tussen dorpen.

D: Dus het verschillende karakter van die dorpen heeft vooral te maken met, ehm., het authentieke cultuureilandje blijven vergeleken met meer instroom – en uitstroom – vanaf de buitenwereld?

B: Oké, zo kun je het benaderen...Ik zou zeggen: het oude platteland is in zijn verschijning véél ouder dan de stad. Ik zou het omkeren: de stad als een eiland met een andere cultuur. Die oude agrarische cultuur is vaak nog gewoon intact. Stedelingen, die zich ook graag zo noemen, spreken soms met een beetje dedain over 'die agrariërs': Maar in werkelijkheid zijn we drie generaties terug bijna allemaal van een boerencultuur afkomstig. In steden hebben we weer wat andere dingen aangeleerd waardoor we ons soms zonder te weten wat afzetten tegen of generen voor onze eigen boeren kanten.

1:94 d: En is uw dorp dan ook wezenlijk anders dan vergelijkbare dorpen in..... (70265:70510) - D 1: Transcripts

d: En is uw dorp dan ook wezenlijk anders dan vergelijkbare dorpen in de omgeving? Zoals Gasteren, Anloo, Anderen, Anloo...dat soort dorpen?

y: Dat weet ik niet zo goed. Ik ken die dorpen een beetje, maar niet zo héél goed, dus dat weet ik niet.

1:95 D: Oke. En denkt u dat er een verschil is tussen de kleinere dorpen in..... (70513:71222) - D 1: Transcripts

D: Oke. En denkt u dat er een verschil is tussen de kleinere dorpen in het gebied en grotere dorpen zoals Gieten en Zuidlaren?

y: Oh, ja dat denk ik zeker! Ja, zeker. Mensen zijn hier meer betrokken dan in grotere dorpen. Door de samenhang. Je kent elkaar makkelijker, ik ken bijna iedereen hier. Je spreekt elkaar makkelijker aan, je ontmoet elkaar regelmatig. Ja, ja.

d: En. eh. heeft dat er ook mee te maken dat je in kleine dorpjes toch nog meer in het landschap zit dan in grote dorpen, met nieuwbouwwijken enzo?

y: Oh ja hoor, zeker. Ja...ik denk dat de meeste mensen die hier wonen die hebben echt gekozen voor dit gebied. Behalve als je hier opgegroeid bent. Maar dan alsnog kies je om te blijven.

o Gender

1 Quotations:

1:91 d: Uit het onderzoek is ook gekomen dat mannen en vrouwen verschillend..... (68691:69272) - D 1: Transcripts

d: Uit het onderzoek is ook gekomen dat mannen en vrouwen verschillende banden hebben met het dorp. Heeft u het idee dat mannen en vrouwen anders naar het dorp kijken, of zich anders betrokken voelen?

y: ...Nee. De clubjes waar ik in zit niet. Die zijn evenredig vertegenwoordigd. Nou, misschien zijn de vrouwen wat meer doeners en de mannen wat meer de denkers en de vergadelaars. Maarja, dat kan ook persoonlijk zijn.

D: Dus u heeft niet het idee dat het ene geslacht zich meer betrokken voelt bij het dorp of landschap dan het andere geslacht?

y: Nee, dat gevoel heb ik niet zo.

o Landscape attachment

10 Quotations:

1:4 Ik vind het heel bijzonder, kom dat zelden of nooit tegen. Dat vereist..... (3888:4081) - D 1: Transcripts

Ik vind het heel bijzonder, kom dat zelden of nooit tegen. Dat vereist dat zo'n dorp door de eeuwen een balans vindt tussen natuur en cultuurlandschap. Dus tussen boerenland en natuurlijk land.

1:8 B: Ik heb dat geloof ik uitgedrukt doordat ik alles vloeiend in elkaar..... (10260:10502) - D 1: Transcripts

B: Ik heb dat geloof ik uitgedrukt doordat ik alles vloeiend in elkaar over zie gaan en dat dit mij echt ontroert. Die grafheuvels gaan moeiteloos over vanuit een landschap wat in grote trekken hetzelfde is gebleven vanuit de steentijd tot nu.

1:9 Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafhe..... (10504:11366) - D 1: Transcripts

Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafheuvel zo oud als de Piramides. Grafheuvels van vijfduizend jaar oud. Ze hebben dat goed onderhouden, Staatsbosbeheer doet dat geloof ik. Zo'n grafheuvel is alleen maar met gras bekleed, geen bosjes, daarom kun je ze überhaupt waarnemen. Wat zie ik dan, dan zie ik een zombeschonen heidelandschap en dan zie ik daar groene in de zon gloeiende cirkels uit voortkomen. Wat ik dan zie vloeiend is een oud natuurlandschap en een oud cultuurlandschap. En dat vloeit in elkaar over en doet je beseffen dat mensen hier duizenden jaren hebben gewoond en samen geleefd met en in hun omgeving. Voor hun is de natuur -neem ik aan- ook een soort, ja...eh... schoonheid, een soort versiering geweest. Van het graf...een overgang van de dood naar de natuur: ze horen bij elkaar. Een vorm van eenheid, landschap, mens

1:11 D: En..ehh..denk je dat als dat landschap zou veranderen door ingrijpe..... (12121:12425) - D 1: Transcripts

D: En..ehh..denk je dat als dat landschap zou veranderen door ingrijpende maatregelen of zo, dat jouw banden met het dorp ook zouden veranderen?

B: Totaal. Ik zou waarschijnlijk weggaan.

D: Oké! Dus het landschap is wel een van de grotere overwegingen om überhaupt daar te wonen?

B: Absoluut. Ja.

1:12 D: En het landschap zelf, kan je dat onderverdelen in verschillende ei..... (12872:14134) - D 1: Transcripts

D: En het landschap zelf, kan je dat onderverdelen in verschillende eigenschappen, kenmerken, of werkt het beter om het als volledige entiteit te zien zeg maar?

B: Ik zou het zien als vloeiende overgangen.

D: Maar als ik dus in de enquête vraag naar het rangschikken van verschillende aspecten, dan zou dat eigenlijk een verkeerde aanpak zijn? Is het misschien zinvoller om vragen te stellen over het landschap als geheel?

B: Ja, ik zou eerder vragen naar de samenhang. Het zou jammer zijn om het uit elkaar te trekken. Ik ben het met je eens. Het is wel jouw conclusie merk ik, maar ik ben het eens met jouw conclusie. Ja, heel mooi. Juist dat het zo vloeit is zo kenmerkend. Het is "een volledige entiteit" zoals je het noemde. Zo ervaar ik dit echt ook. Ik merkte dat ik dit in de enquête ook wel een beetje jammer vond, om te kiezen tussen kenmerken, terwijl het juist zo samenhangt. Je woont in een dorp dat eeuwen lang een eigen agrarisch culturele omgang had en heeft met de omgeving. Dan zie je grafheuvels van mensen die hier ook gewoond, in een agrarische band met die omgeving geleefd hebben. En dat niet alleen eeuwen, maar millennia lang. Dat schept een verbinding, er is een band. Ook een gevoel van continuïteit. Weer die vloeiende beweging

1:13 Dat is mijn wens – om de natuur me te laten verrassen, zonder na te de..... (16021:16338) - D 1: Transcripts

Dat is mijn wens – om de natuur me te laten verrassen, zonder na te denken over plattegronden en grenzen. Zo'n beetje op je gevoel 'dwalen'. En uit al die wandelingen, vanuit beleving, ontstaan structuren die je echt ervaren hebt, echt als leven. Niet omdat ik een plattegrond heb gelezen. Dan is het avontuur er uit.

1:69 d: ja, dat vond ik ook wel een vreemde uitkomst, zeg maar. Ik zou zelf..... (59495:60645) - D 1: Transcripts

d: ja, dat vond ik ook wel een vreemde uitkomst, zeg maar. Ik zou zelf zeggen dat hoe langer je ergens bent en hoe ouder je bent, hoe meer verbonden je je voelt. Dat blijkt dus niet zo'n simpele relatie te zijn. Ehh, ik vroeg me af in hoeverre het landschap in- en rondom het dorp belangrijk is voor u?

Y: Ehm..ja. Ehm. (stilte). Daar word ik een beetje emotioneel van, sorry. Maar dat geeft troost. Snap je?

d: Ja.

y: Dat heeft te maken met mijn situatie. Maar ik vind héél prettig om dus in dat landschap te fietsen. We hebben bijvoorbeeld een driewieltandem, dus we proberen heel veel te fietsen. We wandelen heel veel met de rolstoel. Ja, het geeft troost.

D: dat vind ik heel mooi om te horen.

y: het emotioneert me een beetje, dat wil ik je eigenlijk niet aandoen....

d: Dat geeft helemaal niks. Mag ik vragen welke onderdelen van het landschap u dan zo waardevol en troostvol vindt?

y: Ik vind de afwisseling fantastisch. Je hebt hier bossen, weiland, heidegebied...dat vind ik zo bijzonder. Er zijn veel fietspaden waar we...je kan heel veel kanten op hier. Je zit niet snel vast, ofzo. Je hebt zo'n afwisselend gebied wat je kan doorlopen.

1:70 ik vroeg me af in hoeverre het landschap in- en rondom het dorp belang..... (59712:59902) - D 1: Transcripts

ik vroeg me af in hoeverre het landschap in- en rondom het dorp belangrijk is voor u?

Y: Ehm..ja. Ehm. (stilte). Daar word ik een beetje emotioneel van, sorry. Maar dat geeft troost. Snap je?

1:86 d: Ehhh..., denkt u dat als u meer op de hoogte bent van wat er gebeurt..... (66804:67101) - D 1: Transcripts

d: Ehhh..., denkt u dat als u meer op de hoogte bent van wat er gebeurt met het gebied, dat dat tot een sterkere band leidt met uw dorp?

y: Dat denk ik wel. Ja, het is gewoon interessant dat je dan nog beter weet wat er gaat gebeuren met je omgeving. Ja...dat betekent al dat de band dan versterkt.

1:90 D: Dus voor u is de natuur echt belangrijker dan de cultuur? Y: Ja, da..... (67900:67998) - D 1: Transcripts

D: Dus voor u is de natuur echt belangrijker dan de cultuur?

Y: Ja, dat is echt het belangrijkste.

o Landscape dependence

1 Quotations:

1:92 Voor de dingen waar u waarde aan hecht in het dagelijkse leven, in hoeverre is het landschap dan voor u dan belang? (69330:69785) - D 1: Transcripts

Voor de dingen waar u waarde aan hecht in het dagelijkse leven, in hoeverre is het landschap dan voor u dan belang?

y:ehm..., ja héél erg. Ik vind het dus fijn om groen te zien en vogels te horen. Dat geeft me gewoon een fijn gevoel. Ook als ik ergens heenrijd met de auto, en ik zie dat prachtige land, dan word ik daar vrolijk van. Het geeft me een heel goed gevoel. Vind het ook leuk om te zien waar de boeren mee bezig zijn, die hele levenscyclus.

o Landscape identity

2 Quotations:

1:6 D: En dat echte authentieke Drentsche Aa landschap, is dat dan ook bel..... (5875:6555) - D 1: Transcripts

D: En dat echte authentieke Drentsche Aa landschap, is dat dan ook belangrijk voor wie jij bent geworden als persoon die afgelopen tien jaar bijvoorbeeld?

B: Vind ik een hele goede vraag... (stilte)..Ja. Heeft me echt positief beïnvloed.

D: In wat voor vorm?

B: Dat gevoel voor landschap en een agrariër zijn daarin, dat speelt allemaal tegelijk. Dan doe je dus je werk integrerend, ook met gevoel. En wat ik ontdekte is dat mensen dit hier écht hebben. Ik merkte dat op de werkplek waar ik regelmatig met mensen uit de omgeving samen ben, waar ik wellicht meer heb geleerd van hun dan andersom, ik vind dit gewoon heel fundamenteel: dat zij bijna altijd bij hun gevoel zijn.

1:71 D: En zou u zeggen dat het landschap staat voor wie u bent als persoon..... (60647:61329) - D 1: Transcripts

D: En zou u zeggen dat het landschap staat voor wie u bent als persoon?

y: Ehm.. (stilte). Oeh. Even kijken hoor. Lastig. Ik ben een verbinder, ehm. Ik hou veel van contacten. Ik weet niet wat het landschap daar in doet. Dat vind ik echt heel lastig om te zeggen, moeilijk.

d: ik bedoel het in de zin van, ehm, is het landschap onderdeel geworden van wie u bent? Identificeert u zich met het landschap?

y: Ja, ja, ja! Ja, dat vind ik wel bijzonder. Ik heb echt het gevoel dat ik hier thuis hoor, terwijl ik hier helemaal niet vandaan kom. Ik kom uit een heel ander gebied. Maar ik heb wel zoiets van 'hier hoor ik thuis'. Dit past bij mij, dit hoort bij mij. Ik voel me heel senang.

o **Lenght of residence**

4 Quotations:

1:2 B: En dan bedoel je toen ik hier kwam wonen, negen jaar geleden, tegen..... (1642:1788) - D 1: Transcripts

B: En dan bedoel je toen ik hier kwam wonen, negen jaar geleden, tegenover nu? Ja...ik ben in 2011 hier komen wonen, iets meer dan negen jaar geleden

1:29 G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid..... (38851:39022) - D 1: Transcripts

G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid. Wel even een paar jaar er tussen uit geweest in m'n jeugd. Later teruggekomen en nooit meer weggegaan.

1:61 Y: Ik ben (...), ik kom oorspronkelijk uit noord holland en heb voor i..... (55390:55557) - D 1: Transcripts

Y: Ik ben (...), ik kom oorspronkelijk uit noord holland en heb voor ik naar drenthe kwam vijftientig jaar in amsterdam gewoond, en woon nu tweentwintig jaar hier.

1:72 d: En is dat ook door de loop van de jaren verandert? Y: Nee, dat heb..... (61331:61454) - D 1: Transcripts

d: En is dat ook door de loop van de jaren verandert?

Y: Nee, dat heb ik altijd gehad. Al vanaf het begin dat ik hier kwam.

o **Management and maintainance**

15 Quotations:

1:9 Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafhe..... (10504:11366) - D 1: Transcripts

Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafheuvel zo oud als de Piramides. Grafheuvels van vijfduizend jaar oud. Ze hebben dat goed onderhouden, Staatsbosbeheer doet dat geloof ik. Zo'n grafheuvel is alleen maar met gras bekleed, geen bosjes, daarom kun je ze überhaupt waarnemen. Wat zie ik dan, dan zie ik een zonbeschenen heidelandschap en dan zie ik daar groene in de zon gloeiende cirkels uit voortkomen. Wat ik dan zie vloeien is een oud natuurlandschap en een oud cultuurlandschap. En dat vloeit in elkaar over en doet je beseffen dat mensen hier duizenden jaren hebben gewoond en samen geleefd met en in hun omgeving. Voor hun is de natuur -neem ik aan- ook een soort, ja...eh... schoonheid, een soort versiering geweest. Van het graf...een overgang van de dood naar de natuur: ze horen bij elkaar. Een vorm van eenheid, landschap, mens

1:11 D: En..ehh..denk je dat als dat landschap zou veranderen door ingrijpe..... (12121:12425) - D 1: Transcripts

D: En..ehh..denk je dat als dat landschap zou veranderen door ingrijpende maatregelen of zo, dat jouw banden met het dorp ook zouden veranderen?

B: Totaal. Ik zou waarschijnlijk weggaan.

D: Oké! Dus het landschap is wel een van de grotere overwegingen om überhaupt daar te wonen?

B: Absoluut. Ja.

1:14 D: Ik vraag me af wie volgens jou verantwoordelijk is voor het beheer..... (16855:17197) - D 1: Transcripts

D: Ik vraag me af wie volgens jou verantwoordelijk is voor het beheer en wie er verantwoordelijk voor is dat jij steeds weer verrast kan worden en verwonderd raakt. Is dat de verantwoordelijkheid van SB, of misschien ook wel van de gemeenschap zelf?

B: Ja, beide, maar ik mis de derde factor die denk ik nog belangrijker is: de natuur zelf.

1:15 De factor natuur is enorm en heeft een eigen sturende rol. Zie dat ook..... (18418:18640) - D 1: Transcripts

De factor natuur is enorm en heeft een eigen sturende rol. Zie dat ook als een factor en geef daar bewust ruimte aan. En dat is dan ook weer het vloeiende, de factor schoonheid. Ook in het landschap is dit een grote factor.

1:17 In het geheel van onderhoud van het NP de Drentse Aa zou meer verduurz..... (21284:21545) - D 1: Transcripts

In het geheel van onderhoud van het NP de Drentse Aa zou meer verduurzaming van landbouwtechnieken een echte bijdrage zijn. De soortenrijkdom binnen het park zou dan kunnen bijdragen aan het meer divers maken van het omringende, armer geworden cultuurlandschap.

1:19 Tot nog toe zie ik hier niet te veel toeristen. Het is wel wat meer ge..... (26981:27134) - D 1: Transcripts

Tot nog toe zie ik hier niet te veel toeristen. Het is wel wat meer geworden, maar het is niet te veel nog, denk ik. 's Zondags kan het wel es druk zijn.

1:39 En ik zie dan ook met de hoeveelheid toerisme...neemt ook heel erg af..... (42224:42404) - D 1: Transcripts

En ik zie dan ook met de hoeveelheid toerisme...neemt ook heel erg af. Mensen kwamen niet echt meer het NP binnen, ik merk echt dat het gigantisch afgenomen is. Het is er niet meer!

1:44 En toen de landschapsarchitect er opzette ben ik dus eigenlijk heel erg geschrokken dat hij het bestaande wilde aanpassen en dat hij niet wat verdwenen was weer wilde terugkrijgen. Hij wil zijn wil doorzetten. Overal waar hij bezig is. Hij heeft het landschap helemaal verandert naar zijn indeling. Ik heb wel eens zijn ideeën opgezocht. Toen kwam ik bij Nijmegen terecht en daar heeft de bevolking hem dus per direct weggestuurd want hij maakte daar ook het landschap heel erg kaal.

En toen de landschapsarchitect er opzette ben ik dus eigenlijk heel erg geschrokken dat hij het bestaande wilde aanpassen en dat hij niet wat verdwenen was weer wilde terugkrijgen. Hij wil zijn wil doorzetten. Overal waar hij bezig is. Hij heeft het landschap helemaal verandert naar zijn indeling. Ik heb wel eens zijn ideeën opgezocht. Toen kwam ik bij Nijmegen terecht en daar heeft de bevolking hem dus per direct weggestuurd want hij maakte daar ook het landschap heel erg kaal.

1:48 D: En vindt u het van toegevoegde waarde voor de regio dat het een NP..... (47292:47603) - D 1: Transcripts

D: En vindt u het van toegevoegde waarde voor de regio dat het een NP is en ook zo bekend staat?

G: Ja, op zich wel. Ja eerst was het...iedereen vond het fantastisch dat het dus behouden bleef. En nu wordt er zo veel aan veranderd dat het eigenlijk nu op het randje staat 'moet het nog wel beschermd blijven'.

1:52 G: Eh, ja. Een aantal moet het hebben van toerisme. En je kunt nu echt..... (49163:49387) - D 1: Transcripts

G: Eh, ja. Een aantal moet het hebben van toerisme. En je kunt nu echt zien dat dat is afgenomen. Dat ze het gewoon moeilijk hebben - restaurant, hotel...Wel wát toerisme, maar niet zo veel als vroeger. Er komt bijna niemand.

1:53 D: Dus door veranderingen in het landschap is het aantal toeristen afg..... (49391:49675) - D 1: Transcripts

D: Dus door veranderingen in het landschap is het aantal toeristen afgenomen, wat weer een impact heeft gehad op de bevolking?

G: Ja! Ik kijk dan ook toevallig op de parkeerplaats van de Drentsche Aa gebied, en de laatste zeven jaar staat er in het weekend praktisch geen auto meer.

1:56 G: Nou, dat ze weer terug moeten naar het oude systeem. Dat het landsc..... (50812:51117) - D 1: Transcripts

G: Nou, dat ze weer terug moeten naar het oude systeem. Dat het landschap dus, ehh, de inspiratie is om wat te behouden en niet door massale kap het landschap wil onderhouden. Dat er geen rooibouw gepleegd wordt. Alles is zo kaal dat je overal auto's ziet. Het mooie, romantische van het landschap is weg.

1:59 D: Dus dat is iets wat SB beter zou kunnen doen? G: Ja, moeten! Zo kr..... (52682:53172) - D 1: Transcripts

D: Dus dat is iets wat SB beter zou kunnen doen?

G: Ja, moeten! Zo krijg je ook steeds minder respect voor een grafheuvel. Je mag er over heen lopen. Je mag er mee doen wat je wilt doen. Poosje terug hebben ze dus ook iets op een grafheuvel geplaatst. Maar dat mag eigenlijk helemaal niet. Er worden veranderingen aangebracht op basis van de ideeën van een persoon. In plaats van te beschermen wordt er heel laconiek over gedacht. 'Het is maar een grafheuvel' of 'het is maar een hunebed'.

1:76 y: Nou, dat is grappig. Een aantal jaar geleden zijn er op de weg van..... (62886:63292) - D 1: Transcripts

y: Nou, dat is grappig. Een aantal jaar geleden zijn er op de weg van Loon..stonden heel veel bomen die gekapt zouden worden. Toen dacht ik: oh wat erg! Het leek me vreselijk. Maar toen dat gedaan was zag ik dat je een prachtig wijd zicht kreeg, en dat eigenlijk het landschap daar mooier van werd. Dat vond ik grappig om mee te maken. Dat je eerst denkt dat het heel erg is, maar dat was het helemaal niet.

1:83 y: Ik weet het eigenlijk niet zo goed. Wat ik zie, vind ik wel...er lo..... (65693:66010) - D 1: Transcripts

y: Ik weet het eigenlijk niet zo goed. Wat ik zie, vind ik wel...er lopen koeien in de wei wat ik heel prettig vind. Er zijn ook gebieden die een beetje teruggaan naar de oude staat, wat ik heel mooi vind. De variatie hier vind ik mooi. Dus ik denk dat het wel goed beheerd wordt. Verder weet ik het niet zo heel goed.

o **Negatives**

4 Quotations:

1:17 In het geheel van onderhoud van het NP de Drentse Aa zou meer verduurzaming..... (21284:21545) - D 1: Transcripts

In het geheel van onderhoud van het NP de Drentse Aa zou meer verduurzaming van landbouwtechnieken een echte bijdrage zijn. De soortenrijkdom binnen het park zou dan kunnen bijdragen aan het meer divers maken van het omringende, armer geworden cultuurlandschap.

1:25 Een punt van kritiek kan zijn dat bij het Kniphorsterbos teveel bomen..... (30736:31042) - D 1: Transcripts

Een punt van kritiek kan zijn dat bij het Kniphorsterbos teveel bomen zijn gerooid waardoor de bomen die overbleven sneller omvielen bij een stormen. Ik denk dat als je wilt uitdunnen, je bewust mag zijn van wat je waar doet: bomen staan nooit zomaar naast elkaar: ze vormen een elkaar ondersteunend geheel.

1:34 G: Steeds meer mensen van buiten af hun stempel willen drukken op stuk..... (40430:40631) - D 1: Transcripts

G: Steeds meer mensen van buiten af hun stempel willen drukken op stukje natuur of cultuur...dat ze een idee hebben en die moet dus wijken voor alles wat is. En...dat wordt tot in de extreme uitgevoerd.

1:35 G: Vroeger werd dus alles behouden. Nu het een NP is moet alles dus wi..... (40694:41166) - D 1: Transcripts

G: Vroeger werd dus alles behouden. Nu het een NP is moet alles dus wijken voor de ideeën van een aantal mensen. Ze breken dus gewoon alles af. En er is ook geen - als ze iets hebben uitgevoerd dat het daar ook eindigt. Ideeën veranderen dan ook weer. Er wordt steeds meer weggehaald. Schipborg Strubben is daar een extreem voorbeeld van. Het was een prachtig oerbos, bomen waren over de honderd jaar oud. Jonge eiken. Daar hebben ze gewoon negentig jaar tussen weggezaagd.

o **Participation**

7 Quotations:

1:26 D: Zou je zelf ook meer betrokken willen worden bij het snoeien of pla..... (32291:32899) - D 1: Transcripts

D: Zou je zelf ook meer betrokken willen worden bij het snoeien of planten van bomen, mits je de tijd hebt? Om op die manier zelf ook bij te dragen bij het landschap.

B: Ik ben niet handig en erg monomaan in mijn werk, dat dit ook eist. Ik heb dit moeten accepteren....

D: En bijdragen in de breedste zin van het woord? Nadenken over hoe het beter kan, ehmm, meedenken over plannen van de toekomst, dat soort dingen.

B: Ik hoop een bijdrage met dit interview te geven. Ik wil best op de hoogte gehouden worden over wat er speelt. Ik kan dan kijken of ik zo nu en dan over een onderwerp kan meedenken.

1:47 D: en zouden de bewoners van het gebied zelf meer moeten bijdragen aan..... (46778:47170) - D 1: Transcripts

D: en zouden de bewoners van het gebied zelf meer moeten bijdragen aan het gebied

G: eh...nou, met een strenge richtlijn. Want ik heb gewoon gezien dat die mensen die dan meedoen puur te lui zijn om zelf brandhout te krijgen. En dat wordt dan heel gauw verteld: als je een boom weghaalt staat ie er over een tijdje toch weer. En daardoor is het ook misgegaan, gewoon veel te kaal geworden.

1:49 D: Denkt u dat u zich meer betrokken en verbonden voelt met uw dorp en..... (47868:48326) - D 1: Transcripts

D: Denkt u dat u zich meer betrokken en verbonden voelt met uw dorp en landschap als u zelf nog meer zou bijdragen aan het beheer?

G: Ja. Kijk, ik mag al jaren niet meelopen met van die rondleidingen van SB. Want ja, ik weet te veel over het landschap. Hoe het dus écht moet. Ja, er worden regelmatig gewoon fouten gemaakt. De laatste rondleiding die ik heb gehad gingen ze ook bovenop een grafheuvel staan. Maar daar mag je eigenlijk niet eens op staan.

1:50 G: Nee, want toen ze met de Strubben bezig waren werd ik ook aan de ka..... (48427:48667) - D 1: Transcripts

G: Nee, want toen ze met de Strubben bezig waren werd ik ook aan de kant gezet. Maar ik wist dus een heel gebied waar je niet mocht lopen omdat er grote urnen in de grond zitten. Daar werd dus van gezegd 'laat ons maar gewoon aan het werk'.

1:80 d: En wie is er wat u betreft verantwoordelijk voor het onderhoud van..... (64642:64995) - D 1: Transcripts

d: En wie is er wat u betreft verantwoordelijk voor het onderhoud van de natuur en de dorpen?

y: ja, ik denk..ehm, de gemeente en de provincie...? En wijzelf ook, trouwens. Dat merk je ook, dat er activiteiten zijn om het dorp schoon te houden. De gasterse duin af en toe uit de dunnen, van uitgroeisels die er niet horen. Mensen daar graag aan mee doen.

1:82 y: Nee, ik vind dat juist wel goed. Ja. Anders krijg je een soort onve..... (65461:65612) - D 1: Transcripts

y: Nee, ik vind dat juist wel goed. Ja. Anders krijg je een soort onverschilligheid. Ik vind het fijn dat je er bij betrokken kan zijn als je dat wilt.

1:88 y: (haha), nou, wat ik fijn zou vinden is dat ze alle aspecten die nu..... (67443:67665) - D 1: Transcripts

y: (haha), nou, wat ik fijn zou vinden is dat ze alle aspecten die nu hier al zijn ook kunnen behouden. Wat landbouw, wat veeteelt, natuurgebieden, een aardige mengeling van is. Een goede verhouding. Dat zou ik fijn vinden.

o **Place attachment**

11 Quotations:

1:3 B: Ik begin even impulsief: Ik vind de verhouding, ook visueel, tussen..... (3530:3815) - D 1: Transcripts

B: Ik begin even impulsief: Ik vind de verhouding, ook visueel, tussen het dorp als oude agrarische dorp en het boeren -bewerkte- land, het cultuurland, en het Drentsche Aa landschap heel geleidelijk, natuurlijk. De overgangen zijn echt vloeiend en dat vind ik uniek. Dat is schoonheid.

1:30 Gewoon een prachtig gebied. (39024:39050) - D 1: Transcripts

Gewoon een prachtig gebied.

1:31 G: Ehh, nou. Voornamelijk dat het een fijn dorp is gebleven en dat het..... (39176:39396) - D 1: Transcripts

G: Ehh, nou. Voornamelijk dat het een fijn dorp is gebleven en dat het dus , ehh, eigenlijk niet erg...Dat iedereen goed op elkaar let. Druk verenigingsleven. Bijna iedereen doet wel aan iets mee. Dat is wel heel prettig

1:33 D: En wat vindt u het belangrijkste eigenschap van uw dorp? G: Dat z..... (39867:39967) - D 1: Transcripts

D: En wat vindt u het belangrijkste eigenschap van uw dorp?

G: Dat ze allemaal met elkaar omgaan.

1:37 G: Ehh...Ik ben er opgegroeid en...ja. Ben toch gebonden eraan. Het he..... (41805:41887) - D 1: Transcripts

G: Ehh...Ik ben er opgegroeid en...ja. Ben toch gebonden eraan. Het hele landschap.

1:42 G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel..... (44138:44223) - D 1: Transcripts

G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel om weg te gaan.

1:60 En er moeten geen huizen en gebouwen tussen de dorpen komen. Dat is oo..... (54252:54411) - D 1: Transcripts

En er moeten geen huizen en gebouwen tussen de dorpen komen. Dat is ook het unieke van het landschap - dat als je uit het dorp gaat je geen gebouwen meer ziet.

1:62 d: Oke! Dus u bent wel op zoek naar weer meer contact vinden met de an..... (56375:56762) - D 1: Transcripts

d: Oke! Dus u bent wel op zoek naar weer meer contact vinden met de andere dorpelingen?

y: Nu niet meer, nu is dat wel een beetje gebeurd zeg maar, maar dat heb ik wel gedaan.

d: Enneh...wat was daar dan het gevolg van voor uw relatie met het dorp?

y: Ja, die werd sterker, Zeker! Mensen kenden ons van het bier, maar verder niet zo goed. Dus op die manier werd het contact verdiept.

1:67 : Ehm...Nou, wat ik wel fijn vind is dat iedereen ons een beetje kent..... (58846:59191) - D 1: Transcripts

: Ehm...Nou, wat ik wel fijn vind is dat iedereen ons een beetje kent. Dat ze weten wie we zijn en dat we ook iets willen doen voor elkaar en voor de mensen. Wat ik ook fijn vindt, is de rust. Ehm..., ehh. Ik vind de contacten wat intenser omdat je, kijk, in Amsterdam had je de horeca maar dat is vluchtiger. Hier is het intens, heb ik het idee.

1:81 d: Denkt u dat dat de banden met het landschap versterkt? y: Ja, zeker..... (64997:65208) - D 1: Transcripts

d: Denkt u dat dat de banden met het landschap versterkt?

y: Ja, zeker! Ja, dat denk ik zeker. Alleen al het feit dat je dat wilt doen betekent dat je een band hebt daarmee, en dat je wil dat er mooi uitziet. Ja!

1:93 d: Oke! Denkt u dat u ooit nog weggaat uit het landschap of het dorp?..... (69787:69892) - D 1: Transcripts

d: Oke! Denkt u dat u ooit nog weggaat uit het landschap of het dorp?

Y: Nee. (haha) Zeker weten van niet!

o **Place identity**

2 Quotations:

1:10 Wij zijn eventjes bezoekers, ook al woon je daar altijd al. Letterlijk..... (11590:11963) - D 1: Transcripts

Wij zijn eventjes bezoekers, ook al woon je daar altijd al. Letterlijk bezoekers van genetisch met ons verbonden mensen, je voorouders. Of het nou een grafheuvel is of een hunebed...dat je naar iets kijkt wat al duizenden jaren oud is op die plek, en dat dit er nog steeds is. Zelfs de grens van de natuur en het cultuur landschap, die is hier en daar nog ongeveer hetzelfde.

1:37 G: Ehh...Ik ben er opgegroeid en...ja. Ben toch gebonden eraan. Het he..... (41805:41887) - D 1: Transcripts

G: Ehh...Ik ben er opgegroeid en...ja. Ben toch gebonden eraan. Het hele landschap.

o **Positives**

1 Quotations:

1:9 Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafhe..... (10504:11366) - D 1: Transcripts

Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafheuvel zo oud als de Piramides. Grafheuvels van vijfduizend jaar oud. Ze hebben dat goed onderhouden, Staatsbosbeheer doet dat geloof ik. Zo'n grafheuvel is alleen maar met gras bekleed, geen bosjes, daarom kun je ze überhaupt waarnemen. Wat zie ik dan, dan zie ik een zonbeschenen heidelandschap en dan zie ik daar groene in de zon gloeiende cirkels uit voortkomen. Wat ik dan zie vloeiend is een oud natuurlandschap en een oud cultuurlandschap. En dat vloeit in elkaar over en doet je beseffen dat mensen hier duizenden jaren hebben gewoond en samen geleefd met en in hun omgeving. Voor hun is de natuur -neem ik aan- ook een soort, ja...eh... schoonheid, een soort versiering geweest. Van het graf...een overgang van de dood naar de natuur: ze horen bij elkaar. Een vorm van eenheid, landschap, mens

o **Preferences within the landscape**

12 Quotations:

1:8 B: Ik heb dat geloof ik uitgedrukt doordat ik alles vloeiend in elkaar..... (10260:10502) - D 1: Transcripts

B: Ik heb dat geloof ik uitgedrukt doordat ik alles vloeiend in elkaar over zie gaan en dat dit mij echt ontroert. Die grafheuvels gaan moeiteloos over vanuit een landschap wat in grote trekken hetzelfde is gebleven vanuit de steentijd tot nu.

1:12 D: En het landschap zelf, kan je dat onderverdelen in verschillende ei..... (12872:14134) - D 1: Transcripts

D: En het landschap zelf, kan je dat onderverdelen in verschillende eigenschappen, kenmerken, of werkt het beter om het als volledige entiteit te zien zeg maar?

B: Ik zou het zien als vloeiende overgangen.

D: Maar als ik dus in de enquête vraag naar het rangschikken van verschillende aspecten, dan zou dat eigenlijk een verkeerde aanpak zijn? Is het misschien zinvoller om vragen te stellen over het landschap als geheel?

B: Ja, ik zou eerder vragen naar de samenhang. Het zou jammer zijn om het uit elkaar te trekken. Ik ben het met je eens. Het is wel jouw conclusie merk ik, maar ik ben het eens met jouw conclusie. Ja, heel mooi. Juist dat het zo vloeit is zo kenmerkend. Het is "een volledige entiteit" zoals je het noemde. Zo ervaar ik dit echt ook. Ik merkte dat ik dit in de enquête ook wel een beetje jammer vond, om te kiezen tussen kenmerken, terwijl het juist zo samenhangt. Je woont in een dorp dat eeuwen lang een eigen agrarisch culturele omgang had en heeft met de omgeving. Dan zie je grafheuvels van mensen die hier ook gewoond, in een agrarische band met die omgeving geleefd hebben. En dat niet alleen eeuwen, maar millennia lang. Dat scheidt een verbinding, er is een band. Ook een gevoel van continuïteit. Weer die vloeiende beweging

1:13 Dat is mijn wens – om de natuur me te laten verrassen, zonder na te de..... (16021:16338) - D 1: Transcripts

Dat is mijn wens – om de natuur me te laten verrassen, zonder na te denken over plattegronden en grenzen. Zo'n beetje op je gevoel 'dwalen'. En uit al die wandelingen, vanuit beleving, ontstaan structuren die je echt ervaren hebt, echt als leven. Niet omdat ik een plattegrond heb gelezen. Dan is het avontuur er uit.

1:40 G: Voornamelijk de houtwallen. De planten die daar groeien. Ja, dat da..... (42998:43265) - D 1: Transcripts

G: Voornamelijk de houtwallen. De planten die daar groeien. Ja, dat dat het hele landschap eigenlijk ehh, afsluit. Dus niet dat je alleen maar mensen aan het kijken bent. De meeste houtwallen zijn jammer genoeg zo gemaakt dat...ja, je nog steeds te veel mensen ziet.

1:41 D: Is de geslotenheid van het landschap dan belangrijk voor u? G: Ja..... (43267:43376) - D 1: Transcripts

D: Is de geslotenheid van het landschap dan belangrijk voor u?

G: Ja. In ieder geval de kleinschaligheid.

1:57 G: Ehh. Nou, dat is voornamelijk omdat er vaak niet de informatie naar..... (51766:52305) - D 1: Transcripts

G: Ehh. Nou, dat is voornamelijk omdat er vaak niet de informatie naar buiten wordt gebracht wat een grafheuvel is en wat ze er allemaal in gevonden hebben. Er staat nergens informatieborden over de unieke tekenen van grafheuvels, velden, hunebedden...Wat er vroeger gevonden was, hoe oud ze zijn...en ja. Dat is gewoon heel onbekend, en wat er aan informatie is klopt vaak niet. Dus daar moeten ze veel meer mee bezig. Het schijnt zelfs dat in grafheuvels gouden voorwerpen werden begraven. Niet alleen een paar potjes met crematieresten.

1:59 D: Dus dat is iets wat SB beter zou kunnen doen? G: Ja, moeten! Zo kr..... (52682:53172) - D 1: Transcripts

D: Dus dat is iets wat SB beter zou kunnen doen?

G: Ja, moeten! Zo krijg je ook steeds minder respect voor een grafheuvel. Je mag er over heen lopen. Je mag er mee doen wat je wilt doen. Poosje terug hebben ze dus ook iets op een grafheuvel geplaatst. Maar dat mag eigenlijk helemaal niet. Er worden veranderingen aangebracht op basis van de ideeën van een persoon. In plaats van te beschermen wordt er heel laconiek over gedacht. 'Het is maar een grafheuvel' of 'het is maar een hunebed'.

1:69 d: ja, dat vond ik ook wel een vreemde uitkomst, zeg maar. Ik zou zelf..... (59495:60645) - D 1: Transcripts

d: ja, dat vond ik ook wel een vreemde uitkomst, zeg maar. Ik zou zelf zeggen dat hoe langer je ergens bent en hoe ouder je bent, hoe meer verbonden je je voelt. Dat blijkt dus niet zo'n simpele relatie te zijn. Ehh, ik vroeg me af in hoeverre het landschap in- en rondom het dorp belangrijk is voor u?

Y: Ehm..ja. Ehm. (stille). Daar word ik een beetje emotioneel van, sorry. Maar dat geeft troost. Snap je?

d: Ja.

y: Dat heeft te maken met mijn situatie. Maar ik vind héél prettig om dus in dat landschap te fietsen. We hebben bijvoorbeeld een driewieltandem, dus we proberen heel veel te fietsen. We wandelen heel veel met de rolstoel. Ja, het geeft troost.

D: dat vind ik heel mooi om te horen.

y: het emotioneert me een beetje, dat wil ik je eigenlijk niet aandoen....

d: Dat geeft helemaal niks. Mag ik vragen welke onderdelen van het landschap u dan zo waardevol en troostvol vindt?

y: Ik vind de afwisseling fantastisch. Je hebt hier bossen, weiland, heidegebied...dat vind ik zo bijzonder. Er zijn veel fietspaden waar we...je kan heel veel kanten op hier. Je zit niet snel vast, ofzo. Je hebt zo'n afwisselend gebied wat je kan doorlopen.

1:73 y: Ja...daar heb ik ook niet veel mee, eerlijk gezegd. Nee, ik weet ni..... (61731:61929) - D 1: Transcripts

y: Ja...daar heb ik ook niet veel mee, eerlijk gezegd. Nee, ik weet niet eens waar ze liggen. Ik vind het gebied opzich heel mooi om te zien in het geheel, maar niet echt afzonderlijke stukjes ofzo.

1:74 d: Dus u beschouwt het landschap echt als één doorlopend iets? y: Prec..... (61931:62253) - D 1: Transcripts

d: Dus u beschouwt het landschap echt als één doorlopend iets?

y: Precies. Ik vind het wel leuk om die afzonderlijke dingen zo zie op het een wandeling, maar ik beschouw het als een geheel.

d: Dus als u denkt aan hét drentsche landschap, dan komt er niet één ding naar boven?

y: Nee, dat zijn...nee voor mij is dat niet zo.

1:84 Er zijn ook gebieden die een beetje teruggaan naar de oude staat, wat..... (65810:65928) - D 1: Transcripts

Er zijn ook gebieden die een beetje teruggaan naar de oude staat, wat ik heel mooi vind. De variatie hier vind ik mooi.

1:89 D: En in hoeverre is de cultuur dan belangrijk voor u? De hunebedden,..... (67667:67898) - D 1: Transcripts

D: En in hoeverre is de cultuur dan belangrijk voor u? De hunebedden, grafheuvels, bom kraters....

y: Daar heb ik niet zo veel mee. De Hunebedden vind ik wel leuk, maar met die geschiedenis...tja, verder heb ik er niet zo veel mee.

o **Relation landscape and place**

11 Quotations:

1:18 Eigenlijk wel heel indrukwekkend wat je daar ziet. Het is het samengaa..... (26040:26192) - D 1: Transcripts

Eigenlijk wel heel indrukwekkend wat je daar ziet. Het is het samengaan van landschap, mens, cultuur... Ik kom dat zelden zo geïntegreerd tegen. Iets ouds.

1:42 G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel..... (44138:44223) - D 1: Transcripts

G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel om weg te gaan.

1:43 D: En als u denkt aan uw eigen leefomgeving, koppelt u dan het dorp lo..... (44470:44722) - D 1: Transcripts

D: En als u denkt aan uw eigen leefomgeving, koppelt u dan het dorp los van het landschap of is het een geheel?

G: Het is eigenlijk een geheel.

D: Dus zijn die authentieke kleinere dorpjes binnen het NP dan ook echt onderdeel van het NP?

G: Ja!

1:54 D: Ja oke. En u heeft dus ook het idee dat die veranderingen in het la..... (49718:49866) - D 1: Transcripts

D: Ja oke. En u heeft dus ook het idee dat die veranderingen in het landschap de manier waarop mensen hun woonplaats ervaren óók verandert?

G: Ja.

1:73 y: Ja...daar heb ik ook niet veel mee, eerlijk gezegd. Nee, ik weet ni..... (61731:61929) - D 1: Transcripts

y: Ja...daar heb ik ook niet veel mee, eerlijk gezegd. Nee, ik weet niet eens waar ze liggen. Ik vind het gebied opzich heel mooi om te zien in het geheel, maar niet echt afzonderlijke stukjes ofzo.

1:75 d: En die waardering voor het landschap, beïnvloedt dat ook uw waardering..... (62255:62642) - D 1: Transcripts

d: En die waardering voor het landschap, beïnvloedt dat ook uw waardering voor het dorp?

y: Oh zeker, ja zeker! Ons dorp ligt middenin, en ik vind het prachtig hoe dat licht. Zeker.

d: Dus als dat dorp hetzelfde dorp was, maar in een ander landschap lag, was het toch niet hetzelfde?

y: Nee, voor mij niet. Nee, ik vind dit fantastisch, dat je zo weg kan lopen en zo in de natuur bent.

1:78 d: En...het dorp en het landschap zelf. Is dat één geheel, of zijn dat..... (63595:64158) - D 1: Transcripts

d: En...het dorp en het landschap zelf. Is dat één geheel, of zijn dat twee aparte dingen?

y: Voor mij hoort dat bij elkaar.

d: Volgens mij is dat ook een beetje het idee van het nationale park, dat de dorpen en de natuur met elkaar in verbinding staan.

y: Dat is ook zo. Dat ervaar ik hier heel sterk, ja.

d: Vind u dat belangrijk?

y: Dat vind ik heel belangrijk! Daarom hou ik ook zo van deze plek. Je kunt hier zo wegllopen, je zit in een prachtig gebied. Dat hoort voor mij bij deze plek, hoor. Als dit huis..dit huis hoort gewoon bij deze plek, voor mij. Ja

1:87 d: Ik vind het wel interessant..want u zegt dat op het moment dat u me..... (67103:67328) - D 1: Transcripts

d: Ik vind het wel interessant..want u zegt dat op het moment dat u meer wordt betrokken bij het landschap, en de informatie daarover, dat uw banden met het dorp dus ook weer sterker worden.

y: Ja, dat denk ik wel. Zeker, ja.

1:88 y: (haha), nou, wat ik fijn zou vinden is dat ze alle aspecten die nu..... (67443:67665) - D 1: Transcripts

y: (haha), nou, wat ik fijn zou vinden is dat ze alle aspecten die nu hier al zijn ook kunnen behouden. Wat landbouw, wat veeteelt, natuurgebieden, een aardige mengeling van is. Een goede verhouding. Dat zou ik fijn vinden.

1:96 Denkt u dat de bewoners zich meer betrokken voelen met het dorp, of me..... (71255:71378) - D 1: Transcripts

Denkt u dat de bewoners zich meer betrokken voelen met het dorp, of met het landschap rondom het dorp?

y: allebei, denk ik.

1:97 d: Die zijn niet los van elkaar te zien? y: Nee, dat denk ik niet. We..... (71380:71912) - D 1: Transcripts

d: Die zijn niet los van elkaar te zien?

y: Nee, dat denk ik niet. We hebben hier verschillende dingen waar ik allerlei mensen ontmoet, en ik merk altijd dat we het fijn vinden om dingen met elkaar te doen, maar óók hoe heerlijk het is om hier te wonen. Ook in deze coronatijd. Dat het zo zalig is om hier te wonen, zo weg te kunnen gaan...Hier merk je het gewoon niet zo. Er is een ontzettend saamhorigheid. Als mensen even iets niet kunnen is er een verband waar je naar toe kan. Mensen die je helpen. Dat is gewoon heel fijn, ja.

o **The village**

3 Quotations:

1:1 B. Ik ben 59 jaar en ik woon in Anloo. (221:258) - D 1: Transcripts

B. Ik ben 59 jaar en ik woon in Anloo.

1:29 G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid..... (38851:39022) - D 1: Transcripts

G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid. Wel even een paar jaar er tussen uit geweest in m'n jeugd. Later teruggekomen en nooit meer weggegaan.

1:63 y: hmm... (haha).., ik denk wel een open sfeer, alleen wij kenden het..... (56995:57379) - D 1: Transcripts

y: hmm... (haha).., ik denk wel een open sfeer, alleen wij kenden het dorp niet zo goed. Wij kwamen hier al wel twintig jaar, want we zijn in het huis van de ouders van mijn man gaan wonen, dus het we kenden het al heel lang. Alleen we kenden de mensen niet zo goed. De sfeer was wel open, maar je moest wel wat doen om er in te komen. Het was niet zo dat mensen je meteen uitnodigden.

7.11 Transcribed interviews

Name	Blue
Age	59
Village	Anloo
Date	14/05/2020
Interview by	Duco Spakman

D:...OK, dan start ik de opname, nou welkom in ieder geval. Kunt u misschien eerst iets vertellen over uzelf? Hoe oud bent U, waar woont u?

B. Ik ben 59 jaar en ik woon in Anloo.

D: Het onderzoek wat ik nu doe gaat over de rol van landschap op plaatservaring, dus hoe het landschap beïnvloedt hoe mensen zich thuis voelen in hun dorp. Ehm, en...dat is natuurlijk ook waar de enquête vooral over ging – het dorp, het landschap en welke onderdelen van het landschap nou waardevol zijn. Ehm, en...ik heb de uitkomsten van de enquête bekeken en dat is vooral waar het interview over zal gaan, wat uw ervaringen zijn. De eerste vraag is dan – en die gaat over het dorp zelf – denk u dat het uw ervaringen met het dorp beïnvloedt: dat u hier later bent gekomen en hier niet bent opgegroeid?

B: Zeker. Ja. Zeker weten. Maar het maakt ook uit wie je bent als karakter.

We hebben hier vroeger gewandeld en genoten van de omgeving. Ook mensen die hier geboren zijn, houden vaak van de schoonheid van de omgeving, is mijn indruk en genieten ook van het dorp zelf. Maar ze zijn toch verschillend van elkaar natuurlijk! Ik sta er weer anders in dan mensen die altijd die schoonheid om zich heen hebben gehad, die het wel zien ook al was het er altijd. Het is als elke dag gebak – je proeft wel hoe lekker het is, maar het is toch anders als iemand alleen op een feest gebak eet; vertaal met 'als mensen zo nu en dan komen om te genieten van het wandelen.'

D: Kan ik me voorstellen. En is dat gevoel, die schoonheid, ook door de jaren heen veranderd of ontwikkeld?

B: En dan bedoel je toen ik hier kwam wonen, negen jaar geleden, tegenover nu? Ja...ik ben in 2011 hier komen wonen, iets meer dan negen jaar geleden... Oh ja, dat weet ik zeker! Ja, dat is gegroeid! Ja, ja...En deze omgeving was een plek waar we al veel wandelden toen we hier nog niet woonden. Dus, dat is ook wel een punt. Dus ik vond het altijd al mooi. Ik merk het bijvoorbeeld aan de foto's die ik maak. Het is een wijd landschap en je leert door de tijd heen, als de tijd is gaan doorlopen. Ik ben voor bepaalde dingen gevoeliger geworden. Mijn foto's pakken dan bijvoorbeeld expres een hele grote lucht met een panorama blik, en dan zie je hoe die wolken samenhangen. Vroeger vond ik eigenlijk hoofdzakelijk de plantengroei mooi, echt al die kruiden. Wilde planten, met name in het Drentsche Aa landschap. Mijn aandacht trok naar die dingen die voor mij nieuw waren. Mensen die hier langer wonen, hebben die belangstelling en kennis sowieso. Die waarden de flora al, voor mij was dat wat wel wat veel nieuws in het begin... dat kreeg bijna al mijn aandacht in het landschap.

D: Maar heeft dat dan te maken met hoe lang iemand al in deze omgeving woont, of simpelweg de leeftijd van iemand? Dat als je ouder wordt je het meer gaat waarderen?

B: Nou, in negen jaar ben ik van 50 naar 59 jaar geworden, en ik heb het gevoel dat je dan niet zo gek veel, ehh, als mens ouder wordt. Althans, dat merk ik bij mezelf niet zo zeer, hoewel je wel doorgroeit. Maar er zijn wel dingen die ik hier heb geleerd. Dus ik denk toch ook wel...de natuur heeft mij geleerd om beter en dieper waar te nemen. Met gevoel, dieper met gevoel. En ook het vloeien van die seizoenen. Vroeger was het meer 'voorjaar-zomer-herfst-winter', blokken. Nu is het veel meer een vloeiende lijn voor mij geworden.

D: Dat vind ik een mooie! Enne..., wat is dan het mooiste of het meest waardevolle aan Anloo als dorp?

B: Ik begin even impulsief: Ik vind de verhouding, ook visueel, tussen het dorp als oude agrarische dorp en het boeren -bewerkte- land, het cultuurland, en het Drentsche Aa landschap heel geleidelijk, natuurlijk. De overgangen zijn echt vloeiend en dat vind ik uniek. Dat is schoonheid. Dat is persoonlijk natuurlijk, maar ik denk dat ik het wel kan staven. Ik vind het heel bijzonder, kom dat zelden of nooit tegen. Dat vereist dat zo'n dorp door de eeuwen een balans vindt tussen natuur en cultuurlandschap. Dus tussen boerenland en natuurlijk land.

D: En is dat in Anloo dan anders dan in vergelijkbare dorpen in de buurt?

B: Hele goeie vraag hoor! Dat veronderstelt ook dat ik die dorpen ook goed ken. Zeegse kom ik wel regelmatig. Tien keer per jaar, keer negen... toch wel 90 keer bezocht. Het Drentsche Aa landschap wat ook bij Schipborg binnenkomt, nog niet Zeegse, maar is daar uniek. Een hoogtepunt. Een soort slinger met een bankje en huisjes...Weet je wat ik bedoel?

D: Is dat bij die hoge bult die uitkijkt over dat dal?

B: Ja, het is daar in de buurt. Als je vanaf daar kijkt naar links onderaan. Daar is een zijweg en als je daar in fietst heb je aan je linkerhand eerst de tuin van een grote villa en dan komen er kleine zomerhuisjes. En die hebben allemaal hun uitzicht op een meander van de Drentsche Aa. En staat dus uiteindelijk ook een ehh bankje. Dat hele gebied vind ik een hoogtepunt van de Drentsche Aa, misschien hét hoogtepunt, zou kunnen... Oké, maar waarom zeg ik dat. Nou, dat is in de buurt van Zeegse, kom ik nu pas aan toe. Als we wandelen vanaf Anloo naar Schipborg of Zeegse, dan benaderen we Zeegse vanuit de Drentsche Aa stroomdal. Er is een bruggetje bij het wandelpad vanuit Anloo, vanaf de kerk daarachter. Een schitterende overgang van de Drentsche Aa naar het cultuurlandschap. Ik ben daar gevoelig voor. Het is blijkbaar belangrijk voor de boeren,

voor de dieren van de boeren, de natuur, de wandelaars. In sommige delen van Groningen is dat veel minder, dat is minder natuurbeleving, meer agrarische industrie: puur op effectiviteit ingericht. Dat is hier gelukkig niet het geval. Ik ken drie boeren in het dorp. Alle drie houden ze ook van de natuur om het dorp heen. Oudemolen heeft dit ook. Gasteren heeft die overgang van cultuur naar natuur landschap bijvoorbeeld minder voor mijn gevoel.

D: En dat echte authentieke Drentsche Aa landschap, is dat dan ook belangrijk voor wie jij bent geworden als persoon die afgelopen tien jaar bijvoorbeeld?

B: Vind ik een hele goede vraag... (stille)..Ja. Heeft me echt positief beïnvloed.

D: In wat voor vorm?

B: Dat gevoel voor landschap en een agrariër zijn daarin, dat speelt allemaal tegelijk. Dan doe je dus je werk integrerend, ook met gevoel. En wat ik ontdekte is dat mensen dit hier écht hebben. Ik merkte dat op de werkplek waar ik regelmatig met mensen uit de omgeving samen ben, waar ik wellicht meer heb geleerd van hun dan andersom, ik vind dit gewoon heel fundamenteel: dat zij bijna altijd bij hun gevoel zijn. Bij agrariërs zie ik een balans tussen de linker en rechterhelft van de hersens – lichamenlijk bewustzijn en mentaal bewustzijn. Als links domineert... het mentaal bewustzijn; in onze stedelijke omgeving is dat veel sterker dan op het platteland, wordt er vanuit het hoofd geleefd: meer vanuit plaatjes ga je dan aan de slag. Dit kan de levende werkelijkheid natuurlijk behoorlijk schaden.

Lichamenlijk bewustzijn staat ook voor gevoel – je voelt 'gevoel' echt in je lichaam. Daarom heet het ook gevoel. Die oude taal... dat soort dingen heb ik ontdekt hier, de laatste negen jaar. Dat 'gevoel', het oude woord, komt uit een maatschappij waarin het lijf nog gewoon meedeed. Men leeft hier fysieker. Opgegroeid in de stad ervoer ik dat minder. Wonend in Anloo, met mensen die hier leven, merkte ik dat agrariërs samenvallen met hun lijf en daardoor dichter bij de dieren, bij het land, bij elkaar leven. Zonder te romantiseren! Want ze kunnen ehh...ehm... geaarder omgaan met dingen, die wij als 'stadjer', stedeling bijvoorbeeld een beetje spannend vinden en er afstandelijker mee omgaan. Neem nou de Corona crisis: rustig altijd afstand houden, je handen wassen, doen wat nodig is, en betrokken zijn op elkaar. Ik had iemand uit de Randstad op bezoek en in zijn hectiek van praten en zijn, vergat ie meteen de afstand te houden en moest ik hem daar even op wijzen. Hij vond het ook eigenlijk niet nuttig, overdreven, eigenlijk onzin. Later draaide hij bij. Dat is me met mensen uit deze omgeving nog niet overkomen. Ze zijn geaard en raken hierdoor de prioriteiten niet gauw uit het oog. Misschien is dat ook een factor waarom de Corona hier weinig voet aan de grond heeft gekregen. Het is de minst besmette gemeente van Nederland, van Europa schijnt zelfs in het Dagblad van het Noorden te hebben gestaan. Misschien heeft deze agrarische cultuur hier ook in meegeholpen. Het heeft in elk geval niet tegen gewerkt, om het zo maar es op z'n Drents te zeggen. Hiernaast verbaliseren mensen hun gevoelens niet steeds, maar zijn zeer goed in het verwijlen, in het blijven bij hun gevoel, en in het lezen van elkaars gevoel.

D: Dat stukje identificatie met de omgeving zit dus voornamelijk in de mindset die meer is gericht op het voelen van dingen dan het gewoon 'doen', het rationaliseren?

B: Ik vind het een goede vraag, want alleen 'het doen' ervaar ik juist hier als een kwaliteit. Dat doen vanuit gevoel kom ik hier veel tegen, en niet het eerst maken van een strikte planning die je daarna zonder gevoel uitvoert. En dat doen vanuit of met gevoel merkte ik hier, is echt veel effectiever. En daarom heb ik ook in mijn werk echt wat geleerd van hun. Ik heb bijvoorbeeld leren klussen door dit consequent toe te passen 'je handen vinden wat je ogen zien als werk', wat een dorpeling dus vertelde: 'jouw handen volgen je ogen'. Eén zin.

D: Maar die weet je nog steeds, die is je steeds bijgebleven.

B: Als ik iets ga doen, dan ga ik dat doen. Mijn handen vinden wat mijn ogen zien.

D: Dat is een mooie.

B: Heel lijfelijk. En het werkte. Ik heb een beetje leren knutselen door dit consequent toe te passen. Heel bijzonder. Het vertrouwen, je komt er wel uit als je het gemoedelijk aanpakt: het is een recept om meer met je rechter hersenhelft te werken en te leven: meer in de realiteit te zijn, minder in je hoofd. Als je dat leert van mensen, kun je toch echt zeggen dat je iets geleerd hebt.

D: Ehm, hele concrete vraag. Uit het onderzoek is gebleken dat grafheuvels over het algemeen minder geliefd zijn dan andere landschapskenmerken en dat de heide en beken heel hoog gewaardeerd worden. Welke gebiedskenmerken vind jij het mooiste en waarom? Wat maakt het bijzonder en waardevol.

B: Ik heb dat geloof ik uitgedrukt doordat ik alles vloeiend in elkaar over zie gaan en dat dit mij echt ontroert. Die grafheuvels gaan moeiteloos over vanuit een landschap wat in grote trekken hetzelfde is gebleven vanuit de steentijd tot nu. Ehm...je ziet dan vloeiend enorm oude landschapskenmerken van een grafheuvel zo oud als de Piramides. Grafheuvels van vijfduizend jaar oud. Ze hebben dat goed onderhouden, Staatsbosbeheer doet dat geloof ik. Zo'n grafheuvel is alleen maar met gras bekleed, geen bosjes, daarom kun je ze überhaupt waarnemen. Wat zie ik dan, dan zie ik een zombeschonen heidelandschap en dan zie ik daar groene in de zon gloeiende cirkels uit voortkomen. Wat ik dan zie vloeien is een oud natuurlandschap en een oud cultuurlandschap. En dat vloeit in elkaar over en doet je beseffen dat mensen hier duizenden jaren hebben gewoond en samen geleefd met en in hun omgeving. Voor hun is de natuur -neem ik aan- ook een soort, ja...eh... schoonheid, een soort versiering geweest. Van het graf...een overgang van de dood naar de natuur: ze horen bij elkaar. Een vorm van eenheid, landschap, mens... Persoonlijk, maar zo voel ik het.

D: Dus dan gaat het om die continuïteit zowel op het gebied van tijd maar ook op het gebied van ruimte en natuur en cultuur die daar samenkomen?

B: Absoluut. Een heel oud fenomeen. Wij zijn eventjes bezoekers, ook al woon je daar altijd al. Letterlijk bezoekers van genetisch met ons verbonden mensen, je voorouders. Of het nou een grafheuvel is of een hunebed...dat je naar iets kijkt wat al duizenden jaren oud is op die plek, en dat dit er nog steeds is. Zelfs de grens van de natuur en het cultuur landschap, die is hier en daar nog ongeveer hetzelfde. Dat vond ik uit het boek "de biografie van de Drentsche Aa". Dat vind ik heel bijzonder; die manier van leven die we hier zien is al duizenden jaren oud.

D: En..ehh..denk je dat als dat landschap zou veranderen door ingrijpende maatregelen of zo, dat jouw banden met het dorp ook zouden veranderen?

B: Totaal. Ik zou waarschijnlijk weggaan.

D: Oké! Dus het landschap is wel een van de grotere overwegingen om überhaupt daar te wonen?

B: Absoluut. Ja. En ik ken veel meer mensen die dat ook hebben, veel mensen uit het dorp en omliggende dorpen wandelen hier veel in de omgeving, maken lange wandelingen. Wonen hier al generaties lang. Je komt ze veel tegen en hebben echt gevoel en waardering voor de omgeving.

D: Dus het landschap is dan ook belangrijker dan het dorp?

B: Nee, het is juist samenhangend – één geheel.

D: Dus je kan die twee niet los van elkaar beschouwen?

B:Nee..

D: En het landschap zelf, kan je dat onderverdelen in verschillende eigenschappen, kenmerken, of werkt het beter om het als volledige entiteit te zien zeg maar?

B: Ik zou het zien als vloeiende overgangen.

D: Maar als ik dus in de enquête vraag naar het rangschikken van verschillende aspecten, dan zou dat eigenlijk een verkeerde aanpak zijn? Is het misschien zinvoller om vragen te stellen over het landschap als geheel?

B: Ja, ik zou eerder vragen naar de samenhang. Het zou jammer zijn om het uit elkaar te trekken. Ik ben het met je eens. Het is wel jouw conclusie merk ik, maar ik ben het eens met jouw conclusie. Ja, heel mooi. Juist dat het zo vloeit is zo kenmerkend. Het is "een volledige entiteit" zoals je het noemde. Zo ervaar ik dit echt ook. Ik merkte dat ik dit in de enquête ook wel een beetje jammer vond, om te kiezen tussen kenmerken, terwijl het juist zo samenhangt. Je woont in een dorp dat eeuwen lang een eigen agrarisch culturele omgang had en heeft met de omgeving. Dan zie je grafheuvels van mensen die hier ook gewoond, in een agrarische band met die omgeving geleefd hebben. En dat niet alleen eeuwen, maar millennia lang. Dat scheidt een verbinding, er is een band. Ook een gevoel van continuïteit. Weer die vloeiende beweging. Er is in realiteit echt sprake van continuïteit in de waarneming van grafheuvels in het (cultuur) heide en boslandschap. Het is er allemaal al heel lang geweest.

D: Dan heb ik wat vragen over het beheer van het nationale park. Dat doet Staatsbosbeheer voornamelijk en ik ben wel benieuwd wat de inwoners van de gemeenschap vinden hoe dat gebeurt. In hoeverre ben je bekend met wat een nationaal park is en inhoudt?

B: Dan zou je daar wat vragen over moeten stellen, dan gaan we dat samen ontdekken.

D: Oke...ehm.. Kijk, ik ben benieuwd in hoeverre de status en de functie van het NP breed wordt gedragen onder de bevolking. En dan heb ik het niet zo zeer over wat ze allemaal specifiek doen in het gebied, maar meer van hun algemene functie en reputatie.

B: Ik ben benieuwd naar wat jij als vakman ervaart wat een NP is. Wat is voor jou vanuit wetenschappelijk oogpunt kenmerkend voor een NP? Want als je aan mij zegt het woord NP dan krijg je een hele andere formulering dan wanneer je het bijvoorbeeld aan een van de boeren zou vragen of aan een van de vele mensen die hier wonen van boerenafkomst. Die definitie bepaalt dan het denk kader waarbinnen de mensen van de omgeving hierover zich kunnen uiten.

D: Ik interpreteer een NP als een, eh, op functioneel niveau. Het is een orgaan, een instituut, dat er voor zorgt dat de natuur daar onderhouden is en behouden blijft wat zo waardevol wordt geacht. En dat dat in de praktijk dan door Staatsbosbeheer wordt uitgevoerd. En ook in het park zelf heb je weer verschillende velden en stukken. Ik ben benieuwd in hoeverre die verschillende schalen worden ervaren door de dorpsbewoners.

B: Om te beginnen zou ik het NP graag eerst vanuit mijn beleving willen benaderen. Eerst vanuit het gevoel omdat het dan authentiek is. Als ik wandel door zo'n park heen ben ik altijd benieuwd, ik hoop een beetje verrast te worden. Dat is mijn wens – om de natuur me te laten verrassen, zonder na te denken over plattegronden en grenzen. Zo'n beetje op je gevoel 'dwalen'. En uit al die wandelingen, vanuit beleving, ontstaan structuren die je echt ervaren hebt, echt als leven. Niet omdat ik een plattegrond heb gelezen. Dan is het avontuur er uit. Het is net als Venetië – ik wil daar verdwalen en verrast worden. Daarna de plattegrond, en dan gauw weer vergeten. To the point: dit is een stukje natuur gebied, dat ook cultuurgebied is. Ik waardeer het gebied vooral in zijn soortenrijkdom. Het wijst naar die ouderdom. Dat herken ik ook meteen. Iets in mij wordt daar heel blij van; het is hier al heel oud zoals het er nu uitziet – het is heel leuk om hier te lopen. Ik zou een beheer van het NP willen hebben waar dit zou veel mogelijk tot uiting kan komen.

D: Ik vraag me af wie volgens jou verantwoordelijk is voor het beheer en wie er verantwoordelijk voor is dat jij steeds weer verrast kan worden en verwonderd raakt. Is dat de verantwoordelijkheid van SB, of misschien ook wel van de gemeenschap zelf?

B: Ja, beide, maar ik mis de derde factor die denk ik nog belangrijker is: de natuur zelf.

De natuur vervult haar eigen 'verantwoordelijkheid' in het zichzelf onderhouden binnen het landschap. Dat is zo veel actiever dan wat een mens kan doen. Ik trek de vergelijking naar de medische wetenschap. Als wij beter worden komt dat omdat het lichaam ons geneest. Een chirurg kan iets uit je halen of er weer iets in stoppen, maar het lichaam zelf geneest. Het lijf zorgt dat je beter wordt, zeer complex. Wij als mensen snappen daar nog steeds nog maar een fractie van. In het landschap zie je bijvoorbeeld dat de natuur zelf de zaden verspreid door vogels. Als je een tijdje niks doet, krijg je een zeer complexe opbouw van kleine bloemen naar grote struiken. Die natuurlijke balans een beetje ruimte geven, ik denk dat dit ook belangrijk is. Dan blijft de balans met -om een voorbeeld te noemen- de hoeveelheid muizen, aardig intact. In de Drentsche Aa geen

muizenplaag, in Friesland wel. Daar werden massaal roofvogels en vossen worden afgeschoten om weidevogels terug te halen. Menselijk ingrijpen om een ook door de mensen -eenzijdige weiden; minder voedsel en beschutting voor vogels- veroorzaakte disbalans te herstellen. Dit blijkt echt niet te werken: 'surprise: het leven, de natuur is niet maakbaar!

De factor natuur is enorm en heeft een eigen sturende rol. Zie dat ook als een factor en geef daar bewust ruimte aan. En dat is dan ook weer het vloeiende, de factor schoonheid. Ook in het landschap is dit een grote factor. Dan de factor boerenlandschap: de boeremarke zoals het is ontstaan en zoals ik dit kan waarnemen, is dat boeren generaties lang die Keltische irrigatie van de landschappen intact hebben gelaten. Er is hier minder de woede van 'effectiviteit'; de landbouw puur als industrie, zoals dat iets meer in Groningen en zoals dit vooral veel in Noord Holland gebeurde en gebeurt. Dat holt je land uit en is uiteindelijk minder effectief dan zoals hier met het land is omgegaan en nog steeds behoorlijk. Daar ligt een verschil. Boeren houden vaak een stukje bos in hun weide. Voor koeien beschutting, voor vogels een nestmogelijkheid en beschutting. En het is gewoon erg mooi! Boeren die ik hier ken genieten daar ook echt van. Ze hebben het deels samen mogelijk gemaakt: er is goed samengewerkt met natuurorganisaties. Zo is een fijn levensklimaat geschapen!

Deze cultuur is in het hele Drentse Aa Stroomdalgebied overigens door de langzamerhand wat meer industriële landbouw hier en daar aan het eroderen. In het afgelopen decennium, zo hoor je van bewoners en zie ik zelf ook wel dat het aantal wilde insecten, bloemen en dieren in aantal en soorten is gedaald. Men ziet niet veel zwaluwen meer, veel veldvogelsoorten nemen af of zijn verdwenen. Bij de bloesems zie je de honingbijen de wilde bijen verdringen. Door het gebruik van landbouwgif tegen 'plagdieren' is de landbouwgrond ook armer in leven geworden. Je ziet geen insecten en dus weinig of geen vogels op de besproeide landbouw teelt velden.

Er zijn bewoners die vermoeden dat door de langzamerhand verhoogde concentratie stikstof in de lucht het mos op de rieten daken wat sneller groeit, waardoor het riet sneller vervangen moet worden. Dat maakt het rieten dak duurder en heeft op termijn mogelijk landschappelijke consequenties.

Als het land wordt geïnjecteerd met kunstmest -een methode met minder stikstof uitstoot, positief- en de gewassen worden besproeid met bestrijdingsmiddelen, moet je natuurlijk een tijdje niet langs die paden willen wandelen. Na verloop van dagen ruik je dit niet meer. Bij stevig gebruik van glyphosaat kleuren hier en daar velden oranje. Bij stevige wind zie je wel eens stofwolken -met het kunstmest en bestrijdingsmiddelen- over het land waaien en ook het dorp in. Dit gebeurt deels door droogte en misschien ook door te weinig bodemleven. Dit lijkt me niet altijd gezond voor mensen die wonen op de grens van het dorp en de landbouwgrond. Wanneer het stevig regent dalen de bestrijdingsmiddelen uiteindelijk in het grondwater af. Hierdoor wordt de kwaliteit van het hier van nature zeer zuivere drinkwater minder, lazen we in de krant.

In het geheel van onderhoud van het NP de Drentse Aa zou meer verduurzaming van landbouwtechnieken een echte bijdrage zijn. De soortenrijkdom binnen het park zou dan kunnen bijdragen aan het meer divers maken van het omringende, armer geworden cultuurlandschap.

De soortenrijkdom die in het park is behouden zou in het geval van meer duurzame landbouw de omgeving weer kunnen verrijken doordat de soorten die uitvliegen en -zwermen niet meer sterven in de voor insecten en dus ook vogels giftige landbouwomgeving. De rijke flora en fauna zou zich zo weer in de omgeving kunnen verspreiden en die verrijken. Een verrijking van de omgeving vanuit het nationaal park. Dit zou zelfs een bijdrage kunnen zijn aan duurzame landbouw; met meer soortenrijkdom minder vatbaar voor plagen en minder afhankelijk van de weersomstandigheden.

Aan de andere kant zou het met de wind aangevoerde stikstofhoudende kunstmeststof dan niet meer het NP in zijn soortenrijkdom van flora en fauna verder verarmen. In dat geval is er dus wederzijdse winst.

Natuurlijk blijven er tegenstrijdige belangen bij verschillende partijen. Wat voor de ecooloog soortenrijkdom is, kan voor een boer een uitbreiding van plagdieren betekenen.

Ik hoor wel eens dat er onder boeren de notie is dat er wellicht een keer een draai moet komen, maar men constateert dit ook met tegenzin en voelt verzet. Men vreest dat de productiemethoden en marktwerking onbeheersbaar zouden kunnen worden. Vooral hun manier van werken, hoe het geleerd is en hoe men zijn werkelijkheid ervaart en zijn toekomst heeft gepland zou door verduurzaming ingrijpend veranderen. Zou zo iets misschien een geleidelijk beweging moeten zijn?

Een weg naar meer duurzaamheid als bijdrage van boeren aan het NP heeft dus 'nogal wat voeten in de aarde'. Het is begrijpelijk dat er een goede reden moet zijn voor iemand om zo'n bocht te maken. Iemand die zoveel generaties zelfstandig gewerkt heeft, heeft zelfs in een situatie waarin veranderd moet worden eerder behoefte aan een gesprekspartner die eerst maar es rustig kan horen hoe en waarom er gewerkt wordt en pas dan misschien hoe het anders zou kunnen. Voor ons allemaal geldt dat in een levenssituatie van echte verandering alleen iemand die wezenlijk interesse in je situatie heeft, een gesprekspartner kan zijn. Nergens in het bedrijfsleven vindt iemand met een vooropgezet plan die niet wezenlijk luistert naar je bestaan, je manier van werken, een voet aan wal. Dit geldt nog sterker voor een familiebedrijf met vele generaties zelfstandigheid wat een boerenbedrijf vaak is: een manier van leven. Als er in de toekomst meer duurzaamheid gewenst zou worden, zou er dus

een zeer goede begeleiding van veranderingsprocessen moeten plaatsvinden en vanuit de boeren een wezenlijke noodzaak voelbaar moeten zijn. Voor de een is zoiets haalbaar, voor de ander eigenlijk wellicht niet. Ook hierin is diversering wenselijk lijkt me.

Ik denk dat dit de weerbarstige realiteit is van eventuele verduurzaming van landbouw waar ik wel eens over peins, waar je ook bent.

Naar mijn inzicht is de maatschappelijke fixatie op het stikstofprobleem dus eigenlijk 'maar' een onderdeel van een groter complex. Met voor boeren vrijwillige, vakmatig haalbare en goed onderbouwde, winstgevende duurzame landbouw zou je misschien verschillende problemen in een worp kunnen aanpakken; waaronder het stikstof probleem. In zo'n situatie zou de overheid dan ook wel met subsidies de boeren tegemoet moeten komen. Ik begrijp beslist dat de boeren financieel niet veel reserve meer hebben om deze overgang helemaal zelf te betalen. Ik begrijp dat er opeenvolgende soms tegenstrijdige bepalingen zijn geweest vanuit de overheid, die de boer veel heeft gekost. Het zou in zo'n geval volgens mij dan ook maatschappelijk verantwoordelijk zijn om hier Nederlanders samen, landelijk, provinciaal en gemeentelijk een steentje aan bij te dragen. Producten van ecologische boeren bijvoorbeeld, zouden in de eerste jaren op een soort tussen-markt tussen eco en niet-eco verkocht moeten kunnen worden om de bedrijfsmatige bocht te maken, hoorde ik eens van een student van de hogere landbouwschool. Prijzen zouden denk ik deels aangepast moeten worden zodat ook de Nederlandse consument meebetaalt aan een gezondere voeding en omgeving. Ik zie steeds meer berichten die erop wijzen dat men in politiek en maatschappij hiervoor klaar is. Ik hoop dat dit nu door kan zetten.

Voor dit interview gaan deze gedachten wellicht te ver, maar het is waar ik op uit kom toen ik dacht aan de mogelijke bijdrage van de boeren aan het NP.

Dat zou ook meer passen in de cultuur van vloeiende overgang van boerencultuur naar natuur; dat zie je ook in de intact gelaten stromingen van de Drentsche Aa. Eigenlijk wel heel indrukwekkend wat je daar ziet. Het is het samengaan van landschap, mens, cultuur... Ik kom dat zelden zo geïntegreerd tegen. Iets ouds. Het is in stand gehouden, zelfs in de tijd van Napoleon, de bewoners hebben zich niet laten afschrikken of bang maken. Waren gewoon niet onder de indruk, hielden hun eigen genuanceerde omgang met de omgeving. Het gaat om de oude boeren cultuur, met een grote C. Dit is denk ik de grote bijdrage van de boeren aan het NP: de cultuur die hier al eeuwen, misschien al millennia is: het geheel van agrarisch land en natuurlijke omgeving.

D: Wat betreft functionaliteit is Staatsbosbeheer bijvoorbeeld ook verantwoordelijk voor het onderhoud van het landschap en het trekken van toerisme, dat soort hele functionele taken doen ze natuurlijk ook. Hoe gaat dat? Ben je daar tevreden mee?

B: Per vraag: over het landschapsonderhoud heb ik al wel iets gezegd. Het reguleren van toerisme...Tot nog toe zie ik hier niet te veel toeristen. Het is wel wat meer geworden, maar het is niet te veel nog, denk ik. 's Zondags kan het wel es druk zijn.

D: En communicatie over de ontwikkelingen in het gebied en in het landschap, wordt dat goed genoeg gecommuniceerd naar de bewoners?

B: Nou, eh.. Ik weet niet hoe dit voor anderen is. Mensen zijn hier collectiever dan in de stad, ze zijn wel gewoon betrokken en praten erover met elkaar. Dat is die oude boerencultuur. Betrokken – je praat over de dingen met elkaar op verjaardagen van families die al lang betrokken zijn bij elkaar. Daar kom ik niet, ik hoor wel es wat op mijn werk. Als we ervoor gaan zitten. Maar niet echt over dit onderwerp. Men wandelt en geniet in en van het NP.

D: Maar dan voor jou zelf: SB en hun communicatie naar jou toe. En desnoods ook jouw communicatie naar hen toe. Gaat dat goed?

B: Ja, ik vond bijvoorbeeld de boswachter open, toen ik hem een keer aansprak. Ook sprak ik eens met iemand die buitenlandse vrijwilligers begeleidt die zich voor onderhoud voor Staatsbosbeheer inzetten. Ze was erg enthousiast en positief; een oud NJN-er. Maar ik krijg niet veel per post, dacht ik. Ik krijg wel een blaadje zo nu en dan van het Drentsch Landschap, vind ik heel mooi. Voor mijn gevoel word ik door Staatsbosbeheer niet persoonlijk aangesproken. In het boek de biografie van de Drentse Aa staat wel veel over de rol van Staatsbosbeheer en ook over hun contact met andere organisaties.

D: Zou u dat willen?

B: Ja: een jaarlijks e-verslag van de activiteiten in de Drentse Aa, een visie erbij.

B: Ik wordt wel es door snoei werkzaamheden door SB getroffen door het gevoel van die grote veranderingen. Het is kaler en op dat moment niet mooier. Maar ja, maar dan ben ik in september elke keer weer verrast want dan is het weer mooi. Dus ze doen goed werk, kan niet anders. Maar het is wel altijd een ingreep. Vroeger waren er wel meer bomen. Nu zijn er meer open plekken zodat je meer panorama ziet. Ik, persoonlijk, heb het gevoel dat de vogels minder beschutting hebben; minder struiken langs de wandelpaden. Als wandelaar wat minder beschutting tegen de wind als het 's winters guur is. Ik zie ook minder bloeiende planten, struiken. Minder soortenrijkdom. Maar weet je, dit is het seizoen van snoeien. Wil je mijn mening compleet hebben, dan zou je me nog eens moeten bellen in september (haha).

D: Maar over het algemeen is die communicatie met SB dus wel oké?

B: Ik vind de communicatie wel een beetje arm. Het komt niet naar me toe.

Het zou leuk zijn om te worden aangesproken door een krantje of email of iets dergelijks, wat hun bedoeling bijvoorbeeld voor over tien jaar duidelijk maakt, dat zou ik waarderen. Of informatie die laat zien hoe het er over twintig jaar uitziet. Die bedoelingen zijn me niet altijd zo duidelijk. Ik zag in een hotel eens een duidelijk boek met heldere hoofdstukken over visie met verhelderende illustraties erbij. Dit was meen ik van Staatsbosbeheer en een andere organisatie gemaakt. Misschien kan men bij Staatsbosbeheer zoiets eenvoudig in een informerende email zetten en aan belangstellenden sturen. Bijvoorbeeld door je via een folder hiervoor op te geven. Er zijn wel een paar boards in het landschap geplaatst, met hoe het er wellicht over 10-20 jaar uit komt te zien. Toch heb ik een beetje het gevoel... dat ook dit een beetje op afstand is.

Er worden best wel veel bomen gerooid. Ik hoor het verkeer van de N34 harder in het Kniphorsterbos vooral, dat vind ik echt een achteruitgang. In een nationaal park wil je die auto's natuurlijk liever niet horen. Het is deels zelfs een stiltegebied... Vroeger waren er veel meer bomen die dit geluid tegenhielden. Je zou meer bomen terug kunnen planten. Een punt van kritiek kan zijn dat bij het Kniphorsterbos teveel bomen zijn gerooid waardoor de bomen die overbleven sneller omvielen bij een stormen. Ik denk dat als je wilt uitdunnen, je bewust mag zijn van wat je waar doet: bomen staan nooit zomaar naast elkaar: ze vormen een elkaar ondersteunend geheel. Peter Wohlleben, een boswachter, schrijft hierover in 'Het Verborgene Leven van Bomen'. Zo'n boek lijkt me bij het ontwerpen van toekomstplannen ook van belang. Nu worden er ook nog sparren gerooid door aantasting van de boomkever. Je gaat hierdoor op grote delen van het Kniphorsterbos het verkeer horen van de N34 nog harder horen... in het eerste archeologische nationaal park zou je juist iets van die oude tijd willen beleven, en natuurlijk niet alleen visueel. Je gehoor staat meer in contact met je gevoel. Beleving staat tegenwoordig hoog in het vaandel. Geluiden hebben hier een grote invloed op. Vogelzang, 'stilte' in natuur is zelden stil: er is veel te beluisteren... als het stil genoeg is.

In de hete zomers droogt het in het Kniphorsterbos nu meer uit zonder schaduw.

Het viel me op dat er minder vruchtdragende struiken als lijsterbessen zijn die voor vogels zo belangrijk zijn om te overwinteren. Minder bloeiende en andere struiken die beschutting bieden aan vogels. We zien en horen hier ook minder vogels, zien minder konijnen en hazen ook. Met minder bloeiende struiken volgens mij ook minder insecten. Dat is wel een punt in deze tijd met de teruglopende hoeveelheid insecten. Ik denk dat hier wel aandacht mag krijgen.

D: Zou je zelf ook meer betrokken willen worden bij het snoeien of planten van bomen, mits je de tijd hebt? Om op die manier zelf ook bij te dragen bij het landschap.

B: Ik ben niet handig en erg monomaan in mijn werk, dat dit ook eist. Ik heb dit moeten accepteren....

D: En bijdragen in de breedste zin van het woord? Nadenken over hoe het beter kan, ehm, meedenken over plannen van de toekomst, dat soort dingen.

B: Ik hoop een bijdrage met dit interview te geven. Ik wil best op de hoogte gehouden worden over wat er speelt. Ik kan dan kijken of ik zo nu en dan over een onderwerp kan meedenken.

D: Laatste vraag – wat is volgens jou het verschil tussen grote dorpen zoals Gieten en Zuidlaren en kleine dorpen zoals Anloo?

B: In Annen heb je een andere cultuur stratificatie. Mensen die agrarisch zijn, waar deze cultuur heel intact wordt doorgegeven en 'import' uit Groningen, de Randstad, uit de rest van Nederland. Zuidlaren heeft ongetwijfeld nog zo'n laag van oorspronkelijke mensen, maar ligt al wat dichterbij Groningen, er wonen denk ik meer forensen.

De blauwdruk van cultuur is precies. In Annen ervaar ik die agrarische cultuur als zeer intact.

Agrariërs zijn op gevoelsgebied open. Ze zijn bij elkaar en voelen elkaar binnen een paar tellen aan – ze lezen elkaar en andermans gevoel. De feitelijke conclusie uit de waarneming klopt misschien niet altijd, maar het gevoelsleven wordt 'door het lichaam gelezen'. Rechterhersen helft dominantie. "Moeilijk, he?" Of een warme knik, in plaats van het "Hoe is het met je?". Dat laatste is voor 'het voelen' vaak al een gepasseerd station. De ander resonanceerde al met je. Voelt waar je bent. Men gaat daar discreet mee om. Ik vind dit een stuk gevoelsbeschaving. Ik kom uit een gezin en een cultuur die geleerd heeft veel privacy te hanteren, 'het gunt je de ruimte op gevoelsgebied'... Ik waardeer dit 'samen zijn' in agrariërs ook echt, ik ben daar in gaan groeien zeg maar. Ik vind dat iets – daar vind ik ook wijsheid in. Rechterhersen helft wijsheid. Niet meer te verbaliseren. Dat gaat over diep ervaren.

Ik heb gemerkt dat dit gemeengoed is in de agrarische gemeenschap van de oudere generatie die ik in mijn werk ontmoet. Ik heb het gevoel dat dit veel wordt doorgegeven aan jongere mensen – ik denk dat dit behoorlijk vaak en vanzelf gebeurt. Geert Hofstede – de onlangs overleden hoogleraar vergelijkende cultuurkunde – schrijft heel goed over het doorgeven van cultuur. Hij beschrijft dat het doorgeven van cultuur generaties lang in de kern doorgaat. Een van de minst veranderende gegevens in generatie opeenvolging blijkt cultuur te zijn.

Ik denk dat ik in de beantwoording van je vraag nou korter kan zijn: mensen die van stedelijk gebied komen geven deze agrarische cultuur natuurlijk niet door. Een dorp als Gieten heeft volgens mij – weet ik niet zeker, is jouw vak – een groter aandeel van 'veen Drenten'. Mensen die generaties terug kwamen om veen te steken. Deze mensen kwamen uit Amsterdam, Rotterdam, Den Haag – noem maar op. De Randstad heeft zijn eigen cultuur – is ook bijzonder – die hebben deze mensen meegenomen. Die cultuur is in een veen Drents dorp een beetje gemengd – allemaal jouw vak – daar zie ik een gelaagdheid die anders is. In een dorp als Gieten, zie ik dus meer de ontmoeting van zand en veen. Een hele andere cultuur dan zand Drenten, van oudsher vaak agrariërs. Er kwamen ook best vaak agrariërs als 'import' uit de provincie Groningen valt me op. Dit maakt best een groot cultuurverschil tussen dorpen.

D: Dus het verschillende karakter van die dorpen heeft vooral te maken met, ehm., het authentieke cultuureilandje blijven vergeleken met meer instroom – en uitstroom – vanaf de buitenwereld?

B: Oké, zo kun je het benaderen...Ik zou zeggen: het oude platteland is in zijn verschijning véél ouder dan de stad. Ik zou het omkeren: de stad als een eiland met een andere cultuur. Die oude agrarische cultuur is vaak nog gewoon intact. Stedelingen, die zich ook graag zo noemen, spreken soms met een beetje dedain over 'die agrariërs': Maar in werkelijkheid zijn we drie generaties terug bijna allemaal van een boerencultuur afkomstig. In steden hebben we weer wat andere dingen aangeleerd waardoor we ons soms zonder te weten wat afzetten tegen of generen voor onze eigen boeren kanten. We zijn het ontwend. 'Stedelingen' kunnen daar dan best ongecontroleerd ontkennend en soms even wat onrespectvol over zijn. Zo werkt ontwenning, zoiets heeft bijna iedereen wel.

Dat oude Drentsche dialect is eigenlijk gewoon oud-Nederlands – nooit geweten! Dat heb ik hier weer geleerd in contact met iemand van het 'Huis van de Toal', een organisatie die zich met de dialecten bezig houdt. Het oud-Duits wat weer de oorsprong is van het Nederlands, klinkt er nog in door en natuurlijk het contact met de mensen vlak over de grens in Duitsland.

Marycke van Nimweghen ligt dicht bij het Drents dan het ABN. Drenthen hebben hun taal minder laten beïnvloeden' door buiten-Nederlandse invloeden als gevolg van de Franse en de Spaanse bezetting. Door verschillen tussen de agrarische en de stedelijke culturen zoals het Drents en het 'Hollands' meer bewust te worden kan ik beter de verschillende cultuurlagen waarnemen. Ook hier weer, in de taal van het NP de vloeiende overgang tussen verleden en heden. Boeiend!

Bedankt voor je vragen in dit interview, Duco. Het heeft me aan het denken gezet en me na het interview echt een paar dagen bezig gehouden! Onder woorden brengen maakte me van een paar dingen bewust die wat onder het oppervlak sluimerden.

Name	Green
Age	
Village	Anloo
Date	19/05/2020
Interview by	Duco Spakman

D: Goedemorgen, u spreekt met duco spakman.

G: Ja, goede morgen.

D: goedemorgen, we hadden gisteren even contact gehad omtrent het interview van vandaag. En dat is de reden dat ik bel, ik wilde u graag wat vragen stellen als het uitkomt.

G: ja hoor

D: oke, eerst even wat informatie vooraf. Dit interview wordt opgenomen, ik ga het interview vervolgens uittypen en daarna kan ik het weer met u delen zodat u kunt kijken of u het eens bent met wat ik allemaal heb opgeschreven. Voor de rest wordt dit interview alleen gedeeld met mij en mijn begeleiders, het wordt dus niet gepubliceerd. Gaat u daarmee akkoord?

G: Ja hoor!

D: oke, helemaal goed. In dat geval ga ik naar de eerste vraag. Kunt u misschien wat meer vertellen over wie u bent en wat u doet?

G: Uhh, ja...ehm...ik heb in ieder geval veel in het landschapsonderhoud gezeten. Ja, eh.

D: Oke...en waar woont u op dit moment?

G: In Anloo. Ik ben daar ehh, geboren. Eigenlijk helemaal opgegroeid. Wel even een paar jaar er tussen uit geweest in m'n jeugd. Later teruggekomen en nooit meer weggegaan. Gewoon een prachtig gebied.

D: Bent u door de jaren heen dat in Anloo woont ook anders gaan kijken naar het dorp? Bent u het anders gaan ervaren?

G: Ehh, nou. Voornamelijk dat het een fijn dorp is gebleven en dat het dus , ehh, eigenlijk niet erg...Dat iedereen goed op elkaar let. Druk verenigingsleven. Bijna iedereen doet wel aan iets mee. Dat is wel heel prettig

D: Zou u zeggen dat uw rol binnen het dorp verandert is door de jaren heen, of is die hetzelfde gebleven?

G: Ehh ja ongeveer hetzelfde. Ja..je helpt elkaar af en toe. Niet zoals een grotere plaats dat je de buurt niet kent.

D: Nee, precies...En bent u uw buurt beter gaan kennen door de jaren heen, of heeft u het idee dat dit hetzelfde is als toen u net terugkwam?

G: Naja, je leert natuurlijk steeds meer mensen kennen. Gewoon leuk om contact te houden.

D: En wat vindt u het belangrijkste eigenschap van uw dorp?

G: Dat ze allemaal met elkaar omgaan.

D: Oke, oke...uhm. Ik heb dan wat vragen over het landschap en wat u van het landschap vindt. De eerste vraag is 'wat maakt voor u een landschap waardevol of belangrijk?'

G: Ehhh. Ja.. In de zin van bepaalde landschapstypen hoe het kan dat die er nog steeds zijn. En dat het ook met respect om gegaan moet worden. En dat is helaas de laatste twintig jaar. Naja, afgebroken wordt...

D: En hoe komt het dat dat de afgelopen twintig jaar minder goed gaat?

G: Steeds meer mensen van buiten af hun stempel willen drukken op stukje natuur of cultuur...dat ze een idee hebben en die moet dus wijken voor alles wat is. En...dat wordt tot in de extreme uitgevoerd.

D: Oke...en dat is wel anders dan hoe het vroeger ging?

G: Vroeger werd dus alles behouden. Nu het een NP is moet alles dus wijken voor de idéén van een aantal mensen. Ze breken dus gewoon alles af. En er is ook geen - als ze iets hebben uitgevoerd dat het daar ook eindigt. Ideeën veranderen dan ook weer. Er wordt steeds meer weggehaald. Schipborg Strubben is daar een extreem voorbeeld van. Het was een prachtig oerbos, bomen waren over de honderd jaar oud. Jonge eiken. Daar hebben ze gewoon negentig jaar tussen weggezaagd.

D: Waarom hebben ze dat gedaan, denkt u?

G: Ehh, gewoon dat noemen ze nog steeds: dat Strubben ontstaan is door schapen geknaag. Maar als je schapen in het bos houdt, die eten alles van de grond af. Je krijgt nooit Strubben. Je hebt dus het nadeel dat schapen er ook deels aan doodgaan want ze mogen geen zure bladeren eten, dus de sterfte ligt ook hoog. Vroeger was het verboden om vee op zo'n manier te laten rondlopen; ze aten alles op. Ze proberen iets te maken wat op papier wel kan, maar in de praktijk nooit ontstaat.

D: Oke! Uhum, in hoeverre is het landschap van de Drentsche Aa belangrijk voor wie u bent als persoon?

G: Ehh...Ik ben er opgegroeid en...ja. Ben toch gebonden eraan. Het hele landschap. Ben bepaalde dieren tegengekomen, dat is heel erg prettig.

D: Zou u zeggen dat het landschap nog steeds een essentieel onderdeel is van uw leefomgeving?

G: Ja. Ja, het mooie landschap. Alleen ieder jaar heb je weer de frustratie, dan kom je op een plek waar het eerst heel erg mooi was. En dan kom je daar nu, en dan is het weg. En ik zie dan ook met de hoeveelheid toerisme...neemt ook heel erg af. Mensen kwamen niet echt meer het NP binnen, ik merk echt dat het gigantisch afgenomen is. Het is er niet meer! Landschap was eerst dus heel mooi besloten. Overal dingen; als er een boom omviel, lieten ze het het liggen. Takken ook. Dat je dus ergens liep en dat je dan om de bocht niet wist wat er dan was. En nu hebben ze het zo kaal gemaakt dat je over grote afstand kan kijken.

D: Ik heb in het onderzoek ook aan mensen gevraagd wat ze nou de mooiste en meest waardevolle eigenschappen vinden van het landschap. Het blijkt dat de heide en de beken meer gewaardeerd worden dan bijvoorbeeld de grafheuvels. Welke landschapskenmerken in het gebied vindt u het meest waardevol, en waarom juist die?

G: Voornamelijk de houtwallen. De planten die daar groeien. Ja, dat dat het hele landschap eigenlijk ehh, afsluit. Dus niet dat je alleen maar mensen aan het kijken bent. De meeste houtwallen zijn jammer genoeg zo gemaakt dat...ja, je nog steeds te veel mensen ziet.

D: Is de geslotenheid van het landschap dan belangrijk voor u?

G: Ja. In ieder geval de kleinschaligheid.

D: En is de waardering die u heeft voor het landschap ook van belang voor uw waardering voor Anloo zelf, als dorp?

G: Met het landschap komt meer waardering, maar het dorp zelf staat toch wel voor wat je eigenlijk doet. Dat het niet een bende wordt van rare bouwwerken.

D: En als het zelfde dorp op een andere plek lag, of in een ander landschap, maar niet meer in Drenthe. Zou er dan nog steeds willen wonen?

G: Ehh, nee. Naja, kijk dan is het toch iets anders. Ik heb dan een voordeel dat ik een huurwoning heb waarbij ik dan niet aan de overkant van de weg een woning heb. Maar het is wel uniek dat je dan op zo'n plek woont.

D: en is uw relatie met Anloo dan ook veranderd door de ingrijpende veranderingen in het landschap, zoals de boskap?

G: Ja. Als het landschap helemaal kaal wordt, dan ehh, overweeg ik wel om weg te gaan.

D: Denkt u dat dat ook geldt voor anderen in Anloo? Dat het landschap haast belangrijker is dan het dorp zelf?

G: Naja, het is wel een groot deel. Heel veel mensen wandelen bijna dagelijks. Genieten van het landschap. Wat er nu nog is.

D: En als u denkt aan uw eigen leefomgeving, koppelt u dan het dorp los van het landschap of is het een geheel?

G: Het is eigenlijk een geheel.

D: Dus zijn die authentieke kleinere dorpjes binnen het NP dan ook echt onderdeel van het NP?

G: Ja!

D: En geldt dat dan alleen voor Anloo, of ook voor andere kleine dorpen in de regio?

G: Ja.

D: Oke...Ik heb dan nog wat vragen over het management van het NP. Dus hoe het georganiseerd wordt en uitgevoerd wordt. De eerste vraag is vrij algemeen. Het gebied waarin u woont is een NP - in hoeverre weet u precies wat dit inhoudt?

G: Ehm, oeh...Naja, om het precies te verwoorden weet ik zo niet direct. Maar het is de bedoeling om te behouden voor het nageslacht. Wat er overall ehh, ja is. En ook om het zodanig te behouden dat het dus bestaan blijft. En toen de landschapsarchitect er opzette ben ik dus eigenlijk heel erg geschrokken dat hij het bestaande wilde aanpassen en dat hij niet wat verdwenen was weer wilde terugkrijgen. Hij wil zijn wil doorzetten. Overall waar hij bezig is. Hij heeft het landschap helemaal verandert naar zijn indeling. Ik heb wel eens zijn ideeën opgezocht. Toen kwam ik bij Nijmegen terecht en daar heeft de bevolking hem dus per direct weggestuurd want hij maakte daar ook het landschap heel erg kaal.

D: En wie is er wat u betreft dan verantwoordelijk voor het beheer van het landschap? Wie zou dat moeten doen?

G: In het begin was SB zeer zuinig op bomen en struiken en planten. Dus...toen dachten we: SB is duidelijk een organisatie die het kan beheren. Maar sinds er houtsnippers geproduceerd moeten worden hebben we dus liever dat een andere instantie het goed gaat onderhouden, want er zijn een stuk of vijf groepen van SB die het landschap onderhouden. En al die vijf groepen weten van elkaar niet wat ze aan het doen zijn?

D: Oke! Dus die communicatie is onderling niet zo goed?

G: Nee. Als de één tien bomen weghaalt gaat de ander een jaar later er weer flink in kappen. In het begin gingen ze snoeien met bewoners. Aan de zuidkant van Anloo moest alles met een rode stip weg, en aan de noordkant moest de rode stip juist blijven. En die groepen..het ene jaar gingen ze naar de zuidkant, toen naar de noordkant...toen hebben ze op meerdere plaatsen veel meer bomen gekapt dan de bedoeling was.

D: en zouden de bewoners van het gebied zelf meer moeten bijdragen aan het gebied

G: ehh...nou, met een strenge richtlijn. Want ik heb gewoon gezien dat die mensen die dan meedoen puur te lui zijn om zelf brandhout te krijgen. En dat wordt dan heel gauw verteld: als je een boom weghaalt staat ie er over een tijdje toch weer. En daardoor is het ook misgegaan, gewoon veel te kaal geworden. SB heeft ook houtwallen niet breder gemaakt, maar juist smaller. En ze zijn dus bloeiende struiken aan het uitroeien.

D: En vindt u het van toegevoegde waarde voor de regio dat het een NP is en ook zo bekend staat?

G: Ja, op zich wel. Ja eerst was het...iedereen vond het fantastisch dat het dus behouden bleef. En nu wordt er zo veel aan veranderd dat het eigenlijk nu op het randje staat 'moet het nog wel beschermd blijven'. En dat de term NP misschien weer verdwijnt. Want het was voor die tijd een prachtig weidevogel gebied. Je hoort nu geen vogels meer. Totaal niks. Als je geen veen houdt, heb je ook geen insecten en wormen. Als je het maait, verdwijnen de verschillende planten.

D: Denkt u dat u zich meer betrokken en verbonden voelt met uw dorp en landschap als u zelf nog meer zou bijdragen aan het beheer?

G: Ja. Kijk, ik mag al jaren niet meelopen met van die rondleidingen van SB. Want ja, ik weet te veel over het landschap. Hoe het dus écht moet. Ja, er worden regelmatig gewoon fouten gemaakt. De laatste rondleiding die ik heb gehad gingen ze ook bovenop een grafheuvel staan. Maar daar mag je eigenlijk niet eens op staan.

D: Als ik dit zo hoor zou u wel meer betrokken willen zijn, maar wil SB dat eigenlijk zelf niet.

G: Nee, want toen ze met de Strubben bezig waren werd ik ook aan de kant gezet. Maar ik wist dus een heel gebied waar je niet mocht lopen omdat er grote urnen in de grond zitten. Daar werd dus van gezegd 'laat ons maar gewoon aan het werk'. Tja, in het begin zat daar zelfs een complete dassenburcht. Dat hebben we zelfs in een rechtszaak laten zien. Toen werd pas gezegd 'dat is fout gebeurd'. Toen ze gingen kappen hebben ze ook alle bosmieren verwijderd. Heel raar. Meer dan een meter hoog. Twee maanden na de uitzending waren ze weg; weggehaald. Maar die bosmieren zijn beschermd.

D: Hmm...

G: Er gebeuren dingen wat niet klopt.

D: En heeft u het idee dat die omgang met het landschap ook de mensen van Anloo beïnvloedt?

G: Eh, ja. Een aantal moet het hebben van toerisme. En je kunt nu echt zien dat dat is afgenomen. Dat ze het gewoon moeilijk hebben - restaurant, hotel...Wel wát toerisme, maar niet zo veel als vroeger. Er komt bijna niemand.

D: Dus door veranderingen in het landschap is het aantal toeristen afgenomen, wat weer een impact heeft gehad op de bevolking?

G: Ja! Ik kijk dan ook toevallig op de parkeerplaats van de Drentsche Aa gebied, en de laatste zeven jaar staat er in het weekend praktisch geen auto meer. Niet dat het meer volstaat met auto's.

D: Ja oke. En u heeft dus ook het idee dat die veranderingen in het landschap de manier waarop mensen hun woonplaats ervaren óók verandert?

G: Ja.

D: Denkt u dat betere communicatie vanuit SB over hun plannen en de uitvoeringen daarvan ook leidt tot een sterkere band binnen het dorp?

G: Ehh...ja wel..want hoe ze het nu doen...er wordt van te voren wel gezegd wat ze aan het doen waren, maar dat wordt de laatste jaren niet meer gemeld. En dan doen ze het ook weer niet overal. Ze hebben van de winter weer wat weggewerkt. Maar heel veel wat weg moest staat er nog. Ze maken ook eigenlijk niet af.

D: Dus ze beginnen met iets, maar de afronding daarvan gebeurt niet echt?

G: Nee. En het gaat hier voornamelijk puur om houtsnippers. Is eigenlijk heel apart als je dan bij een boswachter een paar kilometer verderop...daar laten ze gewoon de bomen in het bos liggen, wordt niks versnipperd. Hout versnipperen kost alleen maar geld. Als SB geen geld had, moesten er dode bomen worden weggehaald. Voor geld. Geld wordt gewoon verkeerd besteed.

D: En hoe zou dat dan beter kunnen?

G: Nou, dat ze weer terug moeten naar het oude systeem. Dat het landschap dus, ehh, de inspiratie is om wat te behouden en niet door massale kap het landschap wil onderhouden. Dat er geen rooibouw gepleegd wordt. Alles is zo kaal dat je overal auto's ziet. Het mooie, romantische van het landschap is weg. En nou, bij toeval, had de gemeente vorig jaar het aangekaart- een simpel hekje om mountainbikers tegen te houden. Staatsbosbeheer liet het gewoon toe, dat 600 daar rondreden. Je ziet de Drentsche Aa praktisch niet meer. Het restaureren doen ze helaas niet. Over het hele gebied is het de bedoeling dat er tientallen kilometers houtwal werden aangelegd. Maar dat is niet echt gebeurd - het herstellen helaas niet.

D: Ehm.. ja. Ik heb nog een laatste vraag, op dit moment. Uit het onderzoek wat ik gedaan heb blijkt dus dat de bewoners de grafheuvels het minste waarderen binnen het landschap. Ik vroeg me af of u misschien weet hoe dit komt.

G: Ehh. Nou, dat is voornamelijk omdat er vaak niet de informatie naar buiten wordt gebracht wat een grafheuvel is en wat ze er allemaal in gevonden hebben. Er staat nergens informatieborden over de unieke tekenen van grafheuvels, velden, hunebedden...Wat er vroeger gevonden was, hoe oud ze zijn...en ja. Dat is gewoon heel onbekend, en wat er aan informatie is klopt vaak niet. Dus daar moeten ze veel meer mee bezig. Het schijnt zelfs dat in grafheuvels gouden voorwerpen werden begraven. Niet alleen een paar potjes met crematieresten. Er is wel iets in het Drents museum, maar het is nog steeds, ehh , niet naar voren gebracht.

D: dus u verwacht dat als de informatievoorziening beter wordt, en ook nauwkeuriger wordt, dat mensen dat onderdeel van het landschap ook meer gaan waarderen.

G: Ja. En de controle moet brengen. Er lopen zeven of acht jaar een paadje langs. Er wordt geen actie ondernomen.

D: Dus dat is iets wat SB beter zou kunnen doen?

G: Ja, moeten! Zo krijg je ook steeds minder respect voor een grafheuvel. Je mag er over heen lopen. Je mag er mee doen wat je wilt doen. Poosje terug hebben ze dus ook iets op een grafheuvel geplaatst. Maar dat mag eigenlijk helemaal niet. Er worden veranderingen aangebracht op basis van de ideeën van een persoon. In plaats van te beschermen wordt er heel laconiek over gedacht. 'Het is maar een grafheuvel' of 'het is maar een hunebed'. Paadjes langs het hunebed, dat je er zo langs loopt. Eigenlijk moet er een soort houten hekje omheen. Voor de bescherming...dat het niet, ehh, in het verloop van de tijd gewoon stuk gaat. Iedereen vindt het prachtig dat het gewoon een speeltoestel is. En de bebording is gewoon slecht. Er zijn maar iets meer dan vijftig hunebedden. Maar dan is de bebording zonder nummer van het Hunebed. Verwarrend.

D: Ja, dat kan ik me voorstellen inderdaad. Ehm...ik heb op dit moment eigenlijk geen vragen meer. Ik vond het een erg helder verhaal - dank u wel daarvoor in ieder geval! Mocht ik toch meer vragen krijgen, vind u het dan oke als ik nog eens contact opneem? Ik heb het idee dat u erg veel kennis heeft om te delen en daar maak ik graag gebruik van!

G: Ja hoor, ja..Je mag ook wel een email sturen.

D: Oke! Dat vind ik een mooi aanbod. Heeft u verder op dit moment nog dingen die u wil delen over het landschap en de dorpen binnen het landschap?

G: Ehm..Naja, voornamelijk met de dorpen. Die moeten niet groter worden. Tienduizenden mensen op dat landschap is te vol. En er moeten geen huizen en gebouwen tussen de dorpen komen. Dat is ook het unieke van het landschap - dat als je uit het dorp gaat je geen gebouwen meer ziet.

D: Ik ga het meenemen in het onderzoek! Hartelijk bedankt voor uw tijd, en misschien tot ziens!

Name	Yellow
Age	66
Village	Gasteren
Date	28/05/2020
Interview by	Duco Spakman

y: ...begin maar

d: oke, ehm, ja nog even kort waar het onderzoek over gaat. Ik onderzoek de rol die het Deutsche landschap heeft over hoe mensen hun dorp ervaren. Ik heb vijf dorpen geselecteerd waarvan ik nu mensen aan het interviewen ben om hun ervaringen te horen en te kunnen opnemen. Dat is ook de reden voor dit interview, natuurlijk. Heeft u daar nog vragen over vooraf? Wat er precies de bedoeling is en wat er met de gegevens gedaan wordt, bijvoorbeeld ?

y: Nee...wat voor studie doe jij, zei je? Geologie, of wat was het...

d: Ik doe culturele geografie.

y: culuturele geografie, oke! En hoe ver ben je?

d: Nou, ik hoop opver een maand of twee af te studeren, dus dit is echt het laatste wat ik doe. Laatste loodjes!

d: De eerste vraag is: wie bent u en waar komt u vandaan?

Y: Ik ben (...), ik kom oorspronkelijk uit noord holland en heb voor ik naar drenthe kwam vijfentwintig jaar in amsterdam gewoond, en woon nu tweeentwintig jaar hier. Ik ben mantelzorger, mijn man is invalide. Ik ben dus permanente mantelzorger. Ehm...Mijn hobbies zijn vilten en wij hebben een bierproeflokaal gehad, die is nu sinds anderhalfjaar verkocht.

d: Oh wat leuk! Ehm, ik begrijp dat u niet altijd in het dorp heeft gewoond. Bent u door de jaren heen ook anders gaan kijken naar uw dorp, of is alles wel een beetje hetzelfde gebleven?

y:ehhh..., even kijken. Nou, ja, eigenlijk heb ik in de loop...wij hebben ook dingen gedaan hier. Mijn man heeft een bierwinkeltje aan huis gehad waardoor wij altijd veel mensen ontmoeten hier, veel dorpingen. Dat is nu sinds vier jaar niet meer. En op die manier ben ik anders naar het dorp gaan kijken dat ik nu meer moeite moet doen om de mensen te ontmoeten. En dat ik ook wat meer voor het dorp wil doen, wat ik ook doe nu.

d: Oke! Dus u bent wel op zoek naar weer meer contact vinden met de andere dorpingen?

y: Nu niet meer, nu is dat wel een beetje gebeurd zeg maar, maar dat heb ik wel gedaan.

d: Enneh...wat was daar dan het gevolg van voor uw relatie met het dorp?

y: Ja, die werd sterker, Zeker! Mensen kenden ons van het bier, maar verder niet zo goed. Dus op die manier werd het contact verdiept.

d: dus dat bierwinkeltje was voor jullie misschien ook wel een mooie 'way in' in dat dorp?

y: ja, zeker, ja!

d: En hadden jullie het idee dat het een gesloten dorp was toen jullie er net aankwamen, of was het een hele open sfeer?

y: hmm... (haha).., ik denk wel een open sfeer, alleen wij kenden het dorp niet zo goed. Wij kwamen hier al wel twintig jaar, want we zijn in het huis van de ouders van mijn man gaan wonen, dus het we kenden het al heel lang. Alleen we kenden de mensen niet zo goed. De sfeer was wel open, maar je moest wel wat doen om er in te komen. Het was niet zo dat mensen je meteen uitnodigden.

d: Oke...En hoe heeft u dat destijds ervaren? Was dat lastig of ging het wel een beetje vanzelf?

y: Nou, ik kan me nog goed herinneren, de eerste koninginnenndag hier...Nou in Amsterdam is dat één groot feest. Dus ik dacht hier...ik zet hier ook allerlij tafels en stoeltjes neer. Ik had oranje limonade, allerlij oranje dingen. Maar er kwam geen hond, helemaal niemand, haha! Dat vond ik zo apart toen! Ja, dus toen hebben we met vrienden die hier woonden hebben we de hele boel maar opgegeten en opgedronken. Dat was een ervaring waarvan ik dacht: het gaat hier anders.

d: En...zijn er nog meer verschillen tussen de stad en het dorp?

y: Ja, natuurlijk. Heel veel, ja tuurlijk. Je bent hier, eh, hoe moet ik dat zeggen. Hier doe ik maar een of twee keer per week boodschappen en in de stad kijk je elke dag wat je wilt eten en ga je dat halen. Hier denk je meer na voor je iets gaat doen, want je moet altijd met de auto weg. En...qua contacten nu...maakt het niet zoveel meer uit. Het is alleen meer dat je elkaar thuis ontmoet en niet meer zozeer in de horeca.

d: En is uw banden die u heeft met het dorp ook anders dan de banden die u had met de grote stad?

y: Oh zeker. Dat ligt ook aan de leeftijd, denk ik. In de stad werkte ik natuurlijk. Hier doe ik heel veel vrijwilligerswerk.

D: En dat zorgt er ook wel weer voor dat er meer verbinding is met het dorp?

y: Zeker, zeker. Ja.

D: En wat zijn voor u dan de belangrijkste eigenschappen van het dorp?

y: Ehm...Nou, wat ik wel fijn vind is dat iedereen ons een beetje kent. Dat ze weten wie we zijn en dat we ook iets willen doen voor elkaar en voor de mensen. Wat ik ook fijn vindt, is de rust. Ehm..., eh. Ik vind de contacten wat intenser omdat je, kijk, in Amsterdam had je de horeca maar dat is vluchtiger. Hier is het intens, heb ik het idee. Maar dat kan ook allemaal te maken hebben met leeftijd. Dat weet ik soms niet, dat je dat ook anders gaat ervaren.

D: Ja...ik heb de enquête heb ik onderzocht, en daaruit blijkt dat leeftijd eigenlijk niet zo relevant is voor in hoeverre iemand zich verbonden voelt met het dorp.

y: Oh? Wat grappig!

d: ja, dat vond ik ook wel een vreemde uitkomst, zeg maar. Ik zou zelf zeggen dat hoe langer je ergens bent en hoe ouder je bent, hoe meer verbonden je je voelt. Dat blijkt dus niet zo'n simpele relatie te zijn. Eh, ik vroeg me af in hoeverre het landschap in- en rondom het dorp belangrijk is voor u?

Y: Ehm..ja. Ehm. (stille). Daar word ik een beetje emotioneel van, sorry. Maar dat geeft troost. Snap je?

d: Ja.

y: Dat heeft te maken met mijn situatie. Maar ik vind héél prettig om dus in dat landschap te fietsen. We hebben bijvoorbeeld een driewieltandem, dus we proberen heel veel te fietsen. We wandelen heel veel met de rolstoel. Ja, het geeft troost.

D: dat vind ik heel mooi om te horen.

y: het emotioneert me een beetje, dat wil ik je eigenlijk niet aandoen....

d: Dat geeft helemaal niks. Mag ik vragen welke onderdelen van het landschap u dan zo waardevol en troostvol vindt?

y: Ik vind de afwisseling fantastisch. Je hebt hier bossen, weiland, heidegebied...dat vind ik zo bijzonder. Er zijn veel fietspaden waar we...je kan heel veel kanten op hier. Je zit niet snel vast, ofzo. Je hebt zo'n afwisselend gebied wat je kan doorlopen.

D: En zou u zeggen dat het landschap staat voor wie u bent als persoon?

y: Ehm.. (stille). Oeh. Even kijken hoor. Lastig. Ik ben een verbinder, ehm. Ik hou veel van contacten. Ik weet niet wat het landschap daar in doet. Dat vind ik echt heel lastig om te zeggen, moeilijk.

d: ik bedoel het in de zin van, ehm, is het landschap onderdeel geworden van wie u bent? Identificeert u zich met het landschap?

y: Ja, ja, ja! Ja, dat vind ik wel bijzonder. Ik heb echt het gevoel dat ik hier thuis hoor, terwijl ik hier helemaal niet vandaan kom. Ik kom uit een heel ander gebied. Maar ik heb wel zoiets van 'hier hoor ik thuis'. Dit past bij mij, dit hoort bij mij. Ik voel me heel senang.

d: En is dat ook door de loop van de jaren verandert?

Y: Nee, dat heb ik altijd gehad. Al vanaf het begin dat ik hier kwam.

D: Oke, wat bijzonder! In de enquête heb ik ook gevraagd naar specifieke landschapseigenschappen, bijvoorbeeld de heide en de hunebedden. En daaruit bleek dat de heidevelden heel populair zijn onder de bevolking, maar de grafheuvels eigenlijk veel minder. Hoe zit dat voor u?

y: Ja...daar heb ik ook niet veel mee, eerlijk gezegd. Nee, ik weet niet eens waar ze liggen. Ik vind het gebied opzich heel mooi om te zien in het geheel, maar niet echt afzonderlijke stukjes ofzo.

d: Dus u beschouwt het landschap echt als één doorlopend iets?

y: Precies. Ik vind het wel leuk om die afzonderlijke dingen zo zie op het een wandeling, maar ik beschouw het als een geheel.

d: Dus als u denkt aan h t drentsche landschap, dan komt er niet één ding naar boven?

y: Nee, dat zijn...nee voor mij is dat niet zo.

d: En die waardering voor het landschap, beïnvloedt dat ook uw waardering voor het dorp?

y: Oh zeker, ja zeker! Ons dorp ligt middenin, en ik vind het prachtig hoe dat licht. Zeker.

d: Dus als dat dorp hetzelfde dorp was, maar in een ander landschap lag, was het toch niet hetzelfde?

y: Nee, voor mij niet. Nee, ik vind dit fantastisch, dat je zo weg kan lopen en zo in de natuur bent. En ook meteen RUSTIG in de natuur! Het is gewoon overal mooi hier.

d: ah, wat goed! Even zien...En..mochten er nou ingrijpende veranderingen in het landschap zijn, dat er bijvoorbeeld heelveel wordt gesnoeid ofzo, wat zou dat dan met u doen?

y: Nou, dat is grappig. Een aantal jaar geleden zijn er op de weg van Loon..stonden heel veel bomen die gekapt zouden worden. Toen dacht ik: oh wat erg! Het leek me vreselijk. Maar toen dat gedaan was zag ik dat je een prachtig wijd zicht kreeg, en dat eigenlijk het landschap daar mooier van werd. Dat vond ik grappig om mee te maken. Dat je eerst denkt dat het heel erg is, maar dat was het helemaal niet. Maar ik denk dat als ze hier windmolens gaan plaatsen, ik dan wel even moet slikken.

D: Zou dat uw beeld van het dorp en landschap dan veranderen?

y: Ehh, ja. Dat zal we veranderen voor mij. Ik zou niet protesteren, maar het zou het wel een beetje anders maken. Daar moet je echt aan wennen,denk ik.

d: En...het dorp en het landschap zelf. Is dat één geheel, of zijn dat twee aparte dingen?

y: Voor mij hoort dat bij elkaar.

d: Volgens mij is dat ook een beetje het idee van het nationale park, dat de dorpen en de natuur met elkaar in verbinding staan.

y: Dat is ook zo. Dat ervaar ik hier heel sterk, ja.

d: Vind u dat belangrijk?

y: Dat vind ik heel belangrijk! Daarom hou ik ook zo van deze plek. Je kunt hier zo weggelopen, je zit in een prachtig gebied. Dat hoort voor mij bij deze plek, hoor. Als dit huis..dit huis hoort gewoon bij deze plek, voor mij. Ja.

D: Vind u het belangrijk dat het gebied bekend staat als een nationaal park?

y: Nee, dat vind ik niet zo interessant verder. Nee, nee...niet voor mij persoonlijk, zeg maar.

d: Ik dacht dat het misschien een stukje herkenning is, van blijkbaar ziet de rest van de wereld   k hoe mooi en bijzonder het hier is. Ehh, maar dat speelt voor u geen rol?

y: Nou, dat is natuurlijk wel zo. Dat is gewoon zo, ja, ja..Maar ik zou hier niet gaan wonen *omdat* het een NP is, bijvoorbeeld. Nee.

d: En wie is er wat u betreft verantwoordelijk voor het onderhoud van de natuur en de dorpen?

y: ja, ik denk..ehm, de gemeente en de provincie...? En wijzelf ook, trouwens. Dat merk je ook, dat er activiteiten zijn om het dorp schoon te houden. De gasterse duin af en toe uit de dunnen, van uitgroeisels die er niet horen. Mensen daar graag aan mee doen.

d: Denkt u dat dat de banden met het landschap versterkt?

y: Ja, zeker! Ja, dat denk ik zeker. Alleen al het feit dat je dat wilt doen betekent dat je een band hebt daarmee, en dat je wil dat er mooi uitziet. Ja!

d: Ik kan me ook voorstellen dat mensen misschien denken van ik woon hier en ik woon hier heel fijn, maar ik vind het prettiger als Staatsbosbeheer alles gewoon snoeit en netjes bijhoudt, en dat de bewoners daar verder niet echt bij worden betrokken.

y: Nee, ik vind dat juist wel goed. Ja. Anders krijg je een soort onverschilligheid. Ik vind het fijn dat je er bij betrokken kan zijn als je dat wilt.

d: En wat vind u van de manier waarop het gebied op dit moment wordt beheerd?

y: Ik weet het eigenlijk niet zo goed. Wat ik zie, vind ik wel...er lopen koeien in de wei wat ik heel prettig vind. Er zijn ook gebieden die een beetje teruggaan naar de oude staat, wat ik heel mooi vind. De variatie hier vind ik mooi. Dus ik denk dat het wel goed beheerd wordt. Verder weet ik het niet zo heel goed.

d: Bent u op de hoogte van de plannen die gemaakt zijn voor de toekomst?

y: nee, weet ik niet.

d: zou u dat willen weten?

y: Ja, ja! Eigenlijk wel, nu je het zegt zou ik dat best interessant vinden om te weten, wat voor ideeën ze daarover hebben.

d: Want over het algemeen worden die plannen gemaakt en uitgevoerd door staatsbosbeheer, en ik vroeg me af of u...nee, ik ga het anders verwoorden. Ik vraag me af of Staatsbosbeheer goed communiceert met de bewoners van het gebied.

y: Nou, dat denk ik niet. Want je hoort bijna niks daarvan. Dus ik weet die plannen ook niet.

d: En op welke manier zou u dan geïnformeerd willen worden?

y: Ik denk een brochure, of hun visie...Zoeits dergelijks, wat ze zouden willen hier of gaan doen hier.. dat zou ik wel interessant vinden. Via de post.

d: Ehhh..., denkt u dat als u meer op de hoogte bent van wat er gebeurt met het gebied, dat dat tot een sterkere band leidt met uw dorp?

y: Dat denk ik wel. Ja, het is gewoon interessant dat je dan nog beter weet wat er gaat gebeuren met je omgeving. Ja...dat betekent al dat de band dan versterkt.

d: Ik vind het wel interessant..want u zegt dat op het moment dat u meer wordt betrokken bij het *landschap*, en de informatie daarover, dat uw banden met het *dorp* dus ook weer sterker worden.

y: Ja, dat denk ik wel. Zeker, ja.

d: Oke! En wat is dan voor u belangrijk aan zo'n visie van Staatsbosbeheer? Waar moet het landschap aan voldoen?

y: (haha), nou, wat ik fijn zou vinden is dat ze alle aspecten die nu hier al zijn ook kunnen behouden. Wat landbouw, wat veeteelt, natuurgebieden, een aardige mengeling van is. Een goede verhouding. Dat zou ik fijn vinden.

D: En in hoeverre is de cultuur dan belangrijk voor u? De hunebedden, grafheuvels, bom kraters....

y: Daar heb ik niet zo veel mee. De Hunebedden vind ik wel leuk, maar met die geschiedenis...tja, verder heb ik er niet zo veel mee.

D: Dus voor u is de natuur echt belangrijker dan de cultuur?

Y: Ja, dat is echt het belangrijkste. Het is soms zo oubollig, zo gezocht...net als die hunebedhighway....die ze nu bedacht hebben. Waar slaat dat op? Ik vind dat...nee, ikkeh...Het is gejat, dat highway. Het past hier niet in het landschap. Dan denk ik, bedenk iets eigens voor hier! Zo oubollig hier. Schei toch uit, bedenk wat anders.

d: Wat zou volgens u dan echt passen bij het gebied?

y: Ja...wat voor mij zou passen? Tja, dat weet ik niet, heel lastig vind ik dat. De beleving van de mensen met de natuur zou ik misschien wat meer voorop stellen. Ja. En niet die cultuur, die oubollige cultuur. Waar ik van houd, van die borden met wat voor vogels en dieren je ziet, hoelang die er zijn en wat ze doen. Dat soort dingen.

d: Uit het onderzoek is ook gekomen dat mannen en vrouwen verschillende banden hebben met het dorp. Heeft u het idee dat mannen en vrouwen anders naar het dorp kijken, of zich anders betrokken voelen?

y: ...Nee. De clubjes waar ik in zit niet. Die zijn evenredig vertegenwoordigd. Nou, misschien zijn de vrouwen wat meer doeners en de mannen wat meer de denkers en de vergadersaars. Maarja, dat kan ook persoonlijk zijn.

D: Dus u heeft niet het idee dat het ene geslacht zich meer betrokken voelt bij het dorp of landschap dan het andere geslacht?

y: Nee, dat gevoel heb ik niet zo.

d: Oke. Ehm, even kijken wat ik nog meer wilde vragen...Voor de dingen waar u waarde aan hecht in het dagelijkse leven, in hoeverre is het landschap dan voor u dan belang?

y:ehm., ja héél erg. Ik vind het dus fijn om groen te zien en vogels te horen. Dat geeft me gewoon een fijn gevoel. Ook als ik ergens heenrijd met de auto, en ik zie dat prachtige land, dan word ik daar vrolijk van. Het geeft me een heel goed gevoel. Vind het ook leuk om te zien waar de boeren mee bezig zijn, die hele levenscyclus.

d: Oke! Denkt u dat u ooit nog weggaat uit het landschap of het dorp?

Y: Nee. (haha) Zeker weten van niet!

d: En is dat dan een keuze of is dat overmacht?

y: Is een keuze. Ik wil hier niet weg. Ik wil niet naar de stad oud worden. Nou ben ik al wat ouder, maar de stad hoeft niet. Heel veel mensen willen dat wel, maar ik rij net zo makkelijk naar Groningen om naar de schouwburg te gaan. En anders zou ik wel een taxi organiseren of weet ik veel wat. Ik zou liever hier wonen.

d: En is uw dorp dan ook wezenlijk anders dan vergelijkbare dorpen in de omgeving? Zoals Gasteren, Anloo, Anderen, Anloo...dat soort dorpen?

y: Dat weet ik niet zo goed. Ik ken die dorpen een beetje, maar niet zo héél goed, dus dat weet ik niet.

D: Oke. En denkt u dat er een verschil is tussen de kleinere dorpen in het gebied en grotere dorpen zoals Gieten en Zuidlaren?

y: Oh, ja dat denk ik zeker! Ja, zeker. Mensen zijn hier meer betrokken dan in grotere dorpen. Door de samenhang. Je kent elkaar makkelijker, ik ken bijna iedereen hier. Je spreekt elkaar makkelijker aan, je ontmoet elkaar regelmatig. Ja, ja.

d: En. ehh. heeft dat er ook mee te maken dat je in kleine dorpjes toch nog meer in het landschap zit dan in grote dorpen, met nieuwbouwwijken enzo?

y: Oh ja hoor, zeker. Ja...ik denk dat de meeste mensen die hier wonen die hebben echt gekozen voor dit gebied. Behalve als je hier opgegroeid bent. Maar dan alsnog kies je om te blijven.

D: Oke, wat mooi..Even kijken. Denkt u dat de bewoners zich meer betrokken voelen met het dorp, of met het landschap rondom het dorp?

y: allebei, denk ik.

d: Die zijn niet los van elkaar te zien?

y: Nee, dat denk ik niet. We hebben hier verschillende dingen waar ik allerlei mensen ontmoet, en ik merk altijd dat we het fijn vinden om dingen met elkaar te doen, maar óók hoe heerlijk het is om hier te wonen. Ook in deze coronatijd. Dat het zo zalig is om hier te wonen, zo weg te kunnen gaan...Hier merk je het gewoon niet zo. Er is een ontzettend saamhorigheid. Als mensen even iets niet kunnen is er een verband waar je naar toe kan. Mensen die je helpen. Dat is gewoon heel fijn, ja.

d: Ahh, wat mooi.

y: We hebben 'Gasteren Goed voor Elkaar'. Ik zit in dat bestuur en we hebben een hele grote groep vrijwilligers. We hebben een telefoon nummer en als mensen een vraag hebben over boodschappen ofzo, naar het ziekenhuis gebracht worden...dan gebeurt dat. En dat vind ik echt fantastisch. Wordt niet zo heel veel gebruik van gemaakt, want mensen hebben een hele goede kring vaak om zich heen, maar het is er wel!

d: wat mooi dat dat bestaat!

y: We hebben ook een huiskamer hier in het dorps huis, waar mensen soms bij elkaar komen, vaak ouderen. En dan organiseren we daar elke ochtend wat leuk, een tentoonstelling of een soort spel met elkaar. De verbinding is behoorlijk goed vind ik.

d: En komen daar ook een beetje jongeren op af, of zijn dat toch voornamelijk de ouderen?

y: De ouderen. De jongeren zijn toch vaak aan het werk en wat wij doen is ook overdag. Dat is wel jammer hoor. Maar...voor die jongeren vind ik het toch wel lastig in het dorp. Vooral de pubers, zeg maar. Wat die zouden moeten doen. Wordt wel over nagedacht, maar ik denk dat die toch soms een beetje het ver moeten zoeken.

d: Al die positieve dingen die u heeft beschreven over de verbondenheid met het dorp en het landschap, denkt u dat dat ook leeft bij de jongere generatie?

y: Nou..., denk het niet. Als kind ben je met andere dingen bezig dan het landschap waar je woont. Dat ervaar je wel een beetje, maar je bent meer bezig met het leven en jezelf. Wat wil ik en wie ben ik? Meer dan dat je bezig bent waar je nu woont?

d: Vind u het jammer dat er zo'n verschil is tussen hoe ouderen en hoe jongeren er naar kijken?

y: Nee, dat is gewoon de leeftijd.

d: Gewoon part of life, zeg maar?

Y: Ja, dat denk ik.

d: Zijn er verder nog dingen die u wilt delen over het landschap of het dorp? Die belangrijk of waardevol zijn?

y: ehm, nou weet je wat ik wel een beetje mis hier? Bijvoorbeeld ouderen die zouden willen blijven in het dorp, dat er iets zou kunnen gebeuren met grote boerderijen die leegkomne. Dat die niet meteen verkocht worden als huizen, maar dat er een aantal 'units' inkomen waar ouderen gezamenlijk kunnen wonen. Een soort communes, zou ik maar zeggen. Dat mensen niet hun dorp uithoeven. Zoiets zou ik fijn vinden als dat hier zou kunnen gebeuren. Maar, tja. Het zijn natuurlijk particuliere huizen. Dus dan moet de gemeente zoiets opkomen en daar plannen voor hebben. Maar zoiets zou ik leuk vinden!

d: Dat mensen dus nog langer betrokken kunnen blijven bij het dorp en het landschap?

y: Ja, precies. Dat je niet weg hoeft als het helemaal niet meer kan.

d: Oke, dat ga ik meenemen, dat vind ik een mooie toevoeging.

y: Goedzo, ja! Fijn.

7.12 Variables of the analysis

Age (years)
Gender (m/f/prefer not to specify/ other)
Village (Anloo, Anderen, Gasteren, Loon, Zeegse)
Years spend in village (years)
Grew up in this village (yes/no)

Mean Place Identity (0-10) – computed from:

Place identity 1
Place identity 2
Place identity 3

Mean Place Attachment (0-10) – computed from:

Place Attachment 1
Place Attachment 2
Place Attachment 3

Mean Place Dependence (0-10) – computed from:

Place Dependence 1
Place Dependence 2
Place Dependence 3
Place Dependence 4

Sense of Place (SOP) (0-10) – computed from:

Mean Place Identity
Mean Place Attachment
Mean Place Dependence

Mean Landscape Identity (0-10) – computed from:

Landscape identity 1
Landscape identity 2
Landscape identity 3

Mean Landscape Attachment (0-10)– computed from:

Landscape Attachment 1
Landscape Attachment 2
Landscape Attachment 3

Mean Landscape Dependence (0-10) – computed from:

Landscape Dependence 1
Landscape Dependence 2
Landscape Dependence 3

Sense of Landscape (SOL) (0-10) – computed from:

Mean Landscape Identity
Mean Landscape Attachment
Mean Landscape Dependence

Mean rating landscape characteristics (0-10) – computed from:

rating Brooks and streams
rating Brinken
rating Farmhouses
rating Essen
rating Burial mounds
rating Hunebedden
rating Drift sands

Preference for more information provided by national park management (0-10)
Satisfaction with current information provided by national park management (0-10)
Satisfaction with maintenance of the landscape (0-10)
Willingness to participate in landscape preservation (0-10)